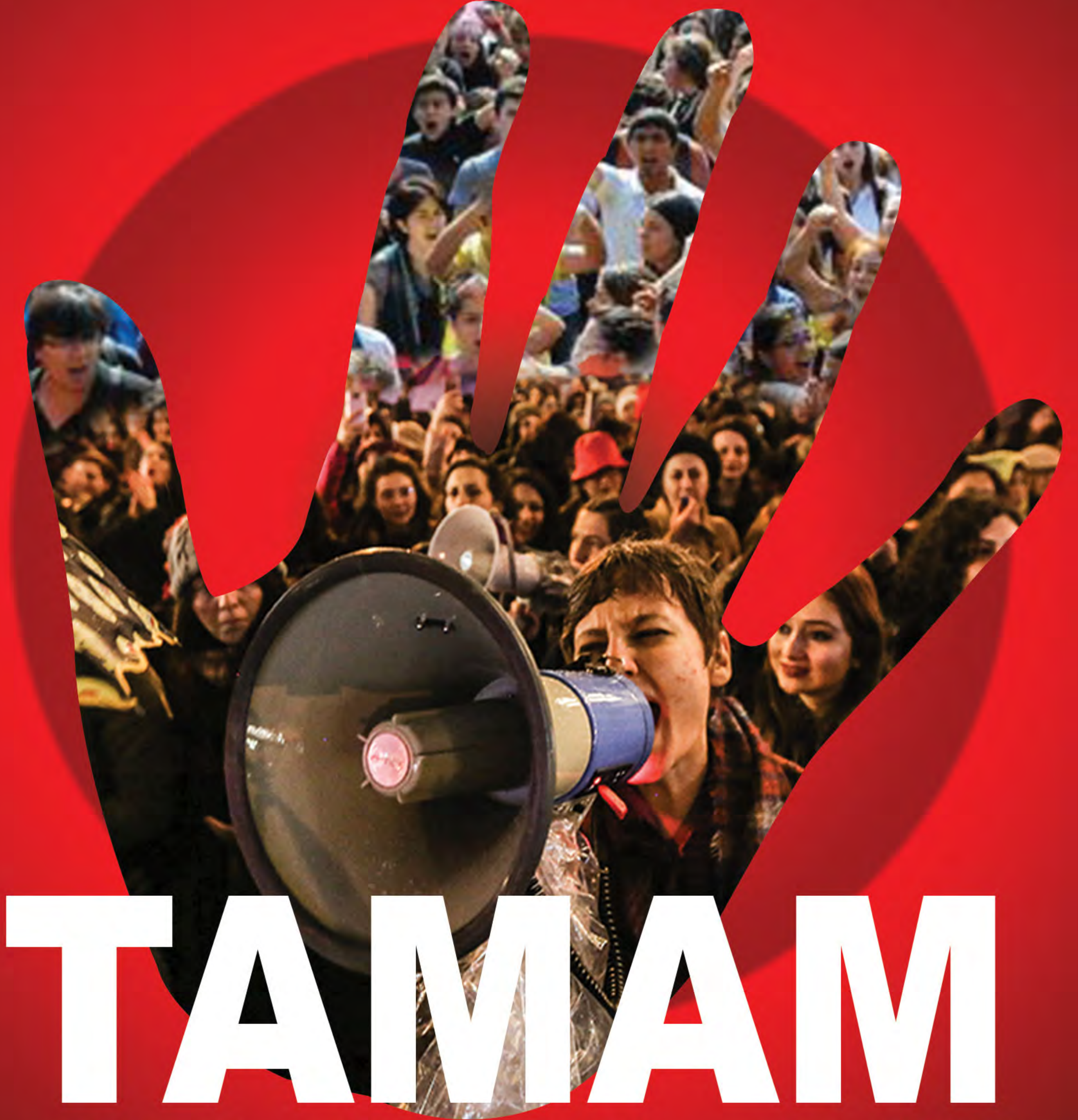

marksist teori

Sayı: 32 ❖ Mayıs-Haziran 2018 ❖ 7.50 TL

TAMAM
diktatörlük değil
özgürlük

Marksist Teori

32

Mayıs/Haziran
2018

Marksist Teori - Yaygın Süreli Yayın
Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına
İmtiyaz Sahibi: Şengül Güneş Bali
Sorumlu Yazışleri Müdürü: Şengül Güneş Bali
Yönetim Yeri: Aksaray Mah. Müezzin Sok. İlhan Apt. No: 12/1 D: 7 Aksaray-İstanbul
Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212)529 06 75
Web Sitesi: www.marksistteori.com
Baskı: Ceylan Matbaacılık Tel: (0212) 613 10 79
Abonelik: Yıllık 40 TL (Posta çekini yatırdıktan sonra bilgilerinizi e-posta veya faksla iletiniz.)
Posta Çeki: Serdal Işık 05145562

İçindekiler

5 | Efrîn Direnişinde Yeni Aşama
Arif Çelebi

17 | Enternasyonalizm Biçimi
Tarihsel Döneme Göre Değişir
Yücel Yıldırım

29 | Yaşam Tarzı Özgürlüğü Ve Laik Feminizm
Sezin Uçar

37 | Trump'ın Yeni Emperyal Irkçılığı Ve Kudüs Kararı
Alp Altınörs

45 | Çerkes Soykırımı Ve Politik Özgürlük Devrimi
Efe Dağlı

59 | Örgütçüye Perspektifler
Sultan Ulusoy

73 | Sovyetler Birliği'nin Kürt Politikası - I
Aydın Akyüz

Efrîn Direnişinde Yeni Aşama

Arif Çelebi

Güç eşitsizliği çok açıktı. Buna rağmen düşmanı yenilgiye uğratmak mümkündü. Sömürgeci Türk devletinin yenilgiye uğratılabileceği hesabıyla direnişe geçildi. Hiç kuşkusuz daha baştan geri çekilmek de bir yoldu. Ne ki, direnmeden geri çekilmenin durma noktası belirsizdi. Düşmanın iradesi belirleyici hale gelecekti. Rusya, Kürtlere ya Esad rejimine teslim olmaları ya da Türk devletinin işgaline maruz kalmaları ikilemini dayatıyordu. Efrîn'in kontrolünü bütünüyle rejime bırakmak, sömürgeci Türk devletinin işgaline karşı rejime teslim olmak demektir. Bu yol, Kuzey Suriye Federasyonu'nun yıkılmasına, Kürtlerin Rojava'daki kazanımlarının tasfiyesine çıkıyordu.

20 Ocak'ta sömürgeci Türk devletinin işgalci saldırısına karşı başlatılan Efrîn direnişi 58 gün sürdü. 58. günde sömürgeci Türk devlet güçleri ve onların işbirlikçisi çeteler Efrîn kent merkezine girdi. Direniş güçleri Efrîn halkıyla birlikte kenti terk etti. Rusya'nın Efrîn hava sahasını açarak açık destek verdiği, diğer emperyalistlerin sessiz kalarak onayladığı faşist Türk devletinin işgalci saldırısına karşı yalnız kalan direnişçiler, bütün olumsuz koşullara rağmen 58 gün boyunca sömürgecilere ve işbirlikçi çetelere kök söktürdü.

58 gün süren direniş, yalnızca Kürt ulusuna değil, başta Ortadoğu olmak üzere dünya ezilenlerine umut verdi, direnme azmi ve inancı aşıladı.

Efrîn kent merkezinin sömürgeci işgalcilerin eline geçmesi ve geri çe-

kilme ile sonuçlanan mevzi yenilgi, Kürt ulusu ve onunla ittifak kuran devrimciler kadar, dünya ezilenlerinde de burukluk yarattı.

Efrîn kent merkezinde direnişin sonuna kadar sürdürüleceğinin devamlı vurgulanması, geri çekilme ihtimalinden hiç söz edilmemesi nedeniyle, kentin boşaltıldığı haberi ilk anda şaşkınlık yarattı. Dahası, ilerici çevrelerde pek çok kuşku söylenti dolaşıma girdi.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, saldırı ve savunma kadar geri çekilme de savaşın diyalektiğinde var. Geri çekilme ile teslimiyet birbirinden nitelik olarak çok farklı iki ayrı durumdur. Biri, savaşa yeni biçimde hazırlanmak ya da yeni savaş biçimlerine geçmek için başvurduğunuz bir savaş manevrasıdır; diğeri, iradeni

düşmana teslim etmektir. Efrîn'de geri çekilmenin nedeni, direnişten vazgeçmek değil, yeni savaş taktikleri ile direnişi sürdürmektir. Şimdi gerilla yöntemlerinin hayata geçirilmesi ile direniş savaşı yeni bir evreye girmiştir. Savaş tarihinde geri çekilerek yeni savaş taktikleri ile zafer elde edilen pek çok örnek var. Napolyon ordularının saldırılarına direnme gücünü kaybeden Rus ordusunun Moskova'yı dahi bırakarak çekilmesi, 1917 devriminden sonra Almanya'nın saldırı tehdidi karşısında Bolşeviklerin Alman isteklerini kabul etmesi, Çin devrimine damgasını vuran Uzun Yürüyüş ve Fransız saldırısına maruz kalan Vietnam hükümetinin kendini feshederek gerilla savaşına girişmesi akla ilk gelen örneklerden. Bunların hepsi zaferle sonuçlandı. (bkz. Ek) Elbette her geri çekilme zaferle sonuçlanmıyor, ama büyük güç eşitsizliği ortaya çıktığında savaşın seyrini kendi lehine değiştirmek için manevraya girişmek de bir savaş taktiğidir.

Sorular

1) Güç eşitsizliği ortadaydı, madem geri çekinilecekti, neden daha iyi koşullarda Rusya ve Suriye devleti ile önceden bir anlaşmaya gidilmedi de, sömürgeci Türk devletinin işgalci saldırısına yol açıldı?

Güç eşitsizliği çok açıktı. Buna rağmen düşmanı yenilgiye uğratmak mümkündü. Daha baştan geri çekilme görüşüyle hareket edilemezdi. Sömürgeci Türk devletinin yenilgiye uğratılabileceği hesabıyla direnişe geçildi. Bunu daha sonra ele alırsak. Hiç kuşkusuz daha baştan geri çekilmek de bir yoldu. Ne ki, direnmeden geri çekilmenin durma noktası belirsizdi. Düşmanın iradesi belirleyici hale gelecekti. Rusya, Kürtlere ya Esad rejimine teslim olmaları ya da Türk devletinin işgaline maruz kalmaları ikilemini dayatıyordu. Efrîn'in kontrolünü bütünüyle rejime bırakmak, sömürgeci Türk devletinin işgaline karşı rejime teslim olmak demektir. Bu yol, Kuzey Suriye Federasyonu'nun yıkılması-

na, Kürtlerin Rojava'daki kazanımlarının tasfiyesine çıkıyordu. Eğer Efrîn Esad rejimine bırakılsaydı, Rakka ve Minbic bir yana, Heseke ve Qamişlo da elde tutulamazdı. Bu, Rojava devriminin ortadan kalkmasına sebep olurdu. Eğer etkili bir direnme olmadan daha baştan geri çekilinseydi, sömürgeci Türk devleti Rojava devriminin bütün kazanımlarını ortadan kaldırmak için hücum geçerd. Zaten planı buydu. Açık ki, emperyalistlerin dolaysız ya da dolaylı desteğini alan sömürgecilere karşı direnişe geçmekten başka bir yol yoktu. Kuzey Suriye Federasyonu halini alan Rojava devrimi ancak bu yoldan korunabilirdi.

2) Son ana kadar gerek Kandil gerekse Rojava yönetimi tarafından "direneceğiz" açıklamaları yapılmasına rağmen, bir anda geri çekilme kararı alındı. Murat Karayılan'ın yaptığı açıklamalardan anlıyoruz ki, bu süreçte İmralı'da Öcalan'la bir görüşme gerçekleştirilmiş. Geri çekilme isteği Öcalan'dan mı geldi?

Pek çok çevrede bu, bir soru olmaktan çıkarak, böyle olduğuna dair bir inanç haline gelmiş bulunuyor. Öcalan'la açık iletişim koşullarının olmaması, Karayılan Öcalan'ın karşılaştığı çekilme baskısını reddettiğini söylese de salt görüşme olduğu bilgisini paylaşması bu inancı besliyor.

Karayılan, "Türkiye ve Rusya arasında stratejik bir ittifak yapılmıştır. Efrîn'deki direnişi durdurmak için bir heyet olarak İmralı'ya gitmişler ve önderliğimiz üzerinde baskı kurup, bu talepte bulunmuşlar. Bu talep önder Apo tarafından reddedilmiştir" açıklaması yaptı.

Cemil Bayık, ANF'ye verdiği röportajda, "Bunlar dolaylı bilgilerdir. Bizim kesinlikle doğru diyeceğimiz bilgiler değildir. Efrîn şehrinin işgalinden sonra bize ulaşan bilgi de, Efrîn direnişi sürecinde de faaliyetler yapıldığı, ama önderliğin bunu kabul etmediği yönündedir" derken, Demokratik Suriye Güçleri (Kürtçesi QSD) dış ilişkiler sorumlusu Redur Xelil de, F. Taştekin'in sorusu üzerine, "Hayır. Kesinlikle Öcalan'dan mesaj gelmedi. Ne 'direnin' ne de 'çekilin' yönünde, asla bir mesaj bize ulaşmadı" dedi.

Murat Karayılan'ın yaptığı açıklamalardan anlıyoruz ki, bu süreçte İmralı'da Öcalan'la bir görüşme gerçekleştirilmiş. Geri çekilme isteği Öcalan'dan mı geldi? Pek çok çevrede bu, bir soru olmaktan çıkarak, böyle olduğuna dair bir inanç haline gelmiş bulunuyor.

Eğer Öcalan'dan "çekilme" mesajı gelseydi, ne PKK ne PYD ne de QSD yöneticileri bunu gizleme gereği duyardı. "Önderlik" olarak tanımladıkları kişinin bir mesajını neden gizleme gereği duysunlar?

Kaldı ki, Öcalan böyle bir mesaj da gönderebilirdi, bu "ne ayıp ne günah!" Meseleyi Öcalan üzerine spekülasyon yaparak tartışmak yerine, "neyse o"nu ele almak, "çekilme"nin gerekli olup olmadığını ortaya koymak tek doğru yöntemdir. Çekilme

kararı Öcalan'dan gelseydi de, konunun özünü değiştirmezdik.

Görünen o ki, sömürgeci Türk devleti de, onun hamisi kesilen emperyalist Rusya da, Efrîn'deki sert direnişten ürküntüye kapılmışlar, direnişi etkisiz kılmak için bir umut İmralı'nın yolunu tutmuşlardır.

3) ABD Kürt güçlerine bazı sözler verdi, “*Şimdilik Efrîn'den çekilin, Minbic'i birlikte koruyalım, daha sonra tekrar Efrîn'i size teslim ederim*” dediği iddia ediliyor, geri çekilmenin nedeni bu olamaz mı?

ABD emperyalist bir ülke olarak kendi çıkarlarının peşinde. İran'ın Suriye'den çıkarılması ve Rusya'nın dizginlenmesi için Rojava Kürtleriyle ittifaka ihtiyacı var. Kürtleri kendine daha fazla yakınlaştırmak için Türk devletinin saldırısına karşı çıkmadı.

Bir türlü gerçeğe yüzleşmemenin sonuçlarından biridir bu soru.

Efrîn ABD'nin umurunda değil. Minbic ise ABD'nin hep gündeminde. ABD ile Rusya Suriye üzerinde geçici bir hegemonya anlaşması yaptı. Fırat'ın batısı Rusya'yı ilgilendiriyor, doğusu ise ABD'yi. Rusya batıda Esad'la müttefik, ABD doğuda QSD ile. Bunun gizli saklı bir yanı yok, her şey ortada. Rusya, Türkiye'nin saldırı tehdidi karşısında Rojava yönetiminden Efrîn'i Esad'a teslim etmesini istedi. Bunun

reddedilmesi üzerine Türkiye'ye yol verdi. ABD, daha baştan bu işe karışmayacağını belirtmişti. Nitekim karışmadı da, Türk devletini dizginlemek için çaba sarf etmedi. Buna karşın, Minbic'ten askerlerini çekmeyeceğini daha baştan açıklamıştı. Efrîn işgal edilmeden önce söz konusu aktörlerin QSD-YPG ile ilişkileri ne ise işgalden sonra da ilişkileri odur. ABD'nin askeri yardım kararları da önceden alınmıştı. Kuzey Suriye Federasyonu Efrîn'e yönelik işgalci saldırıya karşı direnişe geçerken, yanında ne ABD ne de bir başka ülke vardı. Tamamen kendi özgüçlerine güvenerek bir savaşa girdiler. Tamamen kendi iradeleriyle çekilme kararı aldılar.

ABD emperyalist bir ülke olarak kendi çıkarlarının peşinde. İran'ın Suriye'den çıkartılması ve Rusya'nın dizginlenmesi için Rojava Kürtleriyle ittifaka ihtiyacı var. Kürtleri kendine daha fazla yakınlaştırmak için Türk devletinin saldırısına karşı çıkmadı. Buna karşın, Türk devletinin Minbic'i de tehdit etmesi karşılığında Fransa'yı yanına alarak dış gösterdi.

Geri çekilme sürecinde olduğu gibi Efrîn'i özgürleştirme mücadelesinin yeni evresinde de ABD'nin bir dahili yoktur. QSD-YPG de ABD'nin emperyalist çıkarlar peşinde olduğunu biliyor. Karşılıklı çıkarlar onları belirli bir sınır içinde ittifaka zorluyor. Bu sınırın dışına çıkıldığında ise ittifak sona eriyor. Efrîn işgali karşısında alınan tutum bunun kanıtı değil mi?

4) Kandil sonuna kadar direnmekten yanaydı, Rojava güçleri ise son anda direnişten vazgeçti. Bu gerçekte, neden böyle oldu?

Böyle bir soru sormak için Kürt ulusal hareketinin örgütsel mekanizmalarından bihaber olmak gerekir. Kuşkusuz farklı görüşler olabilir. Fakat kararlar örgütsel mekanizmalara bağlı olarak alınır. Kürt ulusal hareketinin Rojava bölümünü yönetenler de bu örgütsel mekanizmanın parçasıdır. Buna karşın, belirli bir sahada sorumlu olan yönetim, aldığı kararların sorumluluğunu taşır. Kararın Rojava yönetimi tarafından alınması doğal değil mi? Rojava'daki ulusal harekete bağlı güçler de Kandil'in parçasıdır. Böyle bir çelişki ve yarılma üzerine kafa patlatmanın kimseye faydası yok. Direnişi mevcut haliyle daha fazla sürdürmenin yarar getirmeyeceği kanaati oluşunca çekilme kararı alınmıştır. Doğru ya da yanlış, sonuçta bu, kimin nasıl düşündüğünden bağımsız olarak, bir örgütsel karardır.

Çekilme Kararına Yol Açan Sebepler

A) Objektif Etkenler

1) *Güç eşitsizliği*: Faşist Türk devleti, NATO'nun ikinci büyük ordusu-na sahip. Tüm gücüyle küçük Efrîn'e saldırdı. Belirleyici önemde olan ise teknik üstünlüktü. Direnişçiler yoğun hava saldırılarını püskürtecek savunma silahlarından yoksundu. Diktatörün baş danışmanlarından İl-nur Çevik, "*Rusya, hava sahasını aç-masaydı, bırakın El Bab'a ve Afrin'e girmeyi, insansız hava aracı bile uçuramazdık*" dedi. Rusya'nın hava sahasını açması, işgalci Türkiye'ye büyük bir avantaj sağladı. Ağır bombardıman uçaklarına karşı savunma silahlarından yoksunsanız, cephe

savaşı vermeniz çok güçtür, dahası ancak kısa erimli olabilir.

2) *Coğrafi konum*: Efrîn, Kuzey Suriye Federasyonu'nun geri kalanından tecrit halde. Dahası, neredeyse dört tarafı kuşatılmış durumdaydı. Kuzey ve batısı, sömürgeci Türkiye ile sınırdır. Doğusu, Türk devleti ve işbirlikçi çetelerinin işgali altında. Güneybatısında (İdlib) Türk devletinin desteklediği politik islamcı çeteler var. Güneydoğusu, rejimin denetimindeki Halep'e açılıyor. Güneydoğu hariç sömürgeci Türk devleti

**Efrîn'e saldırı
başladığında,
sömürgeci Türk devletinin
Derik'ten Kobanê'ye
kadar olan sınırın diğer
bölgelerinden de saldırıya
geçmesi muhtemeldi.
Nitekim bu yönde adımlar
da attı. Kaçınılmaz olarak,
bütün sınırın koruma altına
alınması gerekiyordu.**

her taraftan hava bombardımanı ve obüslerle saldırıya geçti. Her cephe-de bir savunma hattı kurmak kaçınılmaz olarak gücü bölüyordu ve kuşatılmışlık altında destek kuvvetlerinin yeterli akışı sağlanamadığında, direniş ne kadar fedai bir ruhla sürdürülürse sürdürülsün, gelip dayanacağı bir sınırı vardı.

3) *Rojava'nın bütünüünü savunma*: Efrîn'e saldırı başladığında, sömürgeci Türk devletinin Derik'ten Kobanê'ye kadar olan sınırın diğer bölgelerinden de saldırıya geçme-

si muhtemeldi. Nitekim bu yönde adımlar da attı. Kaçınılmaz olarak, bütün sınırın koruma altına alınması gerekiyordu. Keza durumu fırsat bilen rejim de güneyden hücumla kalkabilirdi. Bu durumda, yol açık olsa bile bütün kuvvetleri Efrîn'e yağmak olanaklı değildi. Yani görece sınırlı bir kuvvetle direniş yürütülmek zorundaydı.

4) *Kuzey desteğinin zayıflığı*: Kuzey Kürdistan ve Türkiye'nin ilerici güçleri, IŞİD'in Kobanê'yi işgal girişimi sırasında olduğu kadar aktif

Sanki Rusya-Türkiye, ABD-YPG cephesi oluşmuş gibi oldu. Bunun gerçek olmadığı, Efrîn saldırısı karşısında YPG'nin yalnız kalmasıyla ortaya çıktı. Kürt ulusal hareketi de bunu görmüyor değildi, ama buna uygun bir siyaset geliştiremedi.

değildi. Sömürgeci faşist diktatörlüğün azgın saldırıları, özyönetim direnişlerinin vahşice ezilmesinin yarattığı umutsuzluk ve tedirginlik havası, savaşa karşı çıkan herkesin tutuklanması, öncülerin örgütsel önderlik yetersizlikleri vb. nedenlerle Kuzey'den yeterli destek gelmedi.

5) *Dünyanın sessizliği*: Avrupa'daki Kürdistanlılar ve Türkiye'nin ilerici güçleri etkin protestolarda bulunarak direniş Avrupa ve dünya kamuoyuna duyurmaya çalışsalar da, Kobanê direnişindeki kadar bir

etkiyi açığa çıkaramadılar. Bunda temel etmen, onların yetersizliği değil, Avrupa burjuvazisinin Efrîn işgalini sessizlikle onaylama tavrıdır.

B) Sübjektif Etkenler

Yukarıda sayılan objektif etkenlere başkaları da eklenebilir. Bunlar en belirgin olanları. Bu objektif etkenlere karşın, düşman yine de yenilgiye uğratılamaz mıydı? Bu objektif etkenler hesaba katılarak sübjektif hatalar yapılmasaydı, elbette uğratılabilirdi. Belirleyici olan, objektif etkenler değil, sübjektif olanlardır. Zira objektif olanlar bizim dışımızda vardır, biz onları hesaba katarız, ama ortadan kaldıramayız. Oysa sübjektif etmenler bizim tarafımızdan oluşturulur. Doğru rota ya da yanlış hat, doğru taktik ya da yanlış planın müsebbibi biziz. O halde asıl olarak buraya ışığı tutmalıyız.

1) *Yanlış analiz*: Sömürgeci Türk devletinin uzun zamandır Efrîn'e saldırı hazırlığı yaptığı biliniyordu. Diktatör neredeyse iki yıldır bunun sözünü ediyordu. Kobanê ile Efrîn'in birleşmesini engellemek için de Cerrablus ve El Bab'ı işgal etmişti. Tecride alınan Efrîn savunmasıydı. Rojava devrimini yıkmak sömürgeci faşist Türk devletinin stratejik amacıydı. Dahası, Rojava devriminin varlığını kendisi için beka sorunu haline getirmişti. Fırsatını bulduğu anda Efrîn'e saldıracaktı. Sömürgeci Türk devleti Efrîn'e saldırdığında görüldü ki, direniş için hazırlıklar yetersizdi. Buradan da anlaşılıyor ki, Türk devletinin saldırı ve işgal tehditleri fazla ciddiye alınmamış, blöf olarak kabul edilmiş ya da Türkiye kamuoyuna seslenme olduğu sanıl-

miştı. Eğer tersi olsaydı, hazırlık da buna göre çok daha güçlü olurdu.

2) *Emperyalistlerin çıkar çatışmalarını hafifseme*: Önceki süreçte Türkiye'nin bir Rus savaş uçağını düşürmesinin ardından, Rusya Türkiye'yi hemen hemen düşman ülke statüsünde değerlendirmeye başlamıştı. Buna uygun adımlar atıldı. Bu adımlardan biri de Kürt ulusal hareketine olan desteğini artırmaktı. Bu hem politik hem de askeri destek biçiminde oldu. Rusya'yı karşısına alarak Suriye'de bir etkinlik gösterebileceğini ve üstelik Rus-Kürt ittifakının yıkıcı sonuçları olabileceğini düşünen faşist Türk devleti ve onun faşist diktatörü, tükürdüğünü yalayaarak Putin'in kapısında el pençe divan durdu. Rusya ve Putin bunu iyi değerlendirdi ve Türkiye'ye isteklerini yaptırmaya başladı. Böylece NATO üyesi Türkiye ile ABD'nin arasını açma imkanı yakaladı. Kürt ulusal hareketi bütün bu gelişmeleri analiz etse de, Rusya'nın hava sahasını kolayca Türkiye'ye açacağına ve ABD'nin de bunu kolayca onaylayacağına fazla ihtimal vermedi. ABD Türkiye'yi bütünüyle kaybetmeyi göze alamazdı. Böylece Efrîn, emperyalist çıkar çatışmalarının ve sömürgeci devletlerin oyun sahası haline geldi.

3) *Çelişkilerden yararlanma siyasetinde kayma*: Rojava devrimini olanaklı kılan en önemli etken, emperyalistler ve bölge gerici devletleri ile IŞİD arasındaki çelişkilerden yararlanma becerisidir. Sonraki süreçte de çelişkilerden doğru temelde yararlanma siyaseti olmasaydı, devrim ayakta kalamazdı. Rakka'nın fethine kadar durum böyleydi. Sömürgeci

Türk devletinin Cerablus ve El Bab işgalinden sonra durum değişti. IŞİD önemli ölçüde yenilgiye uğratılmıştı. Şimdi asıl düşman Türk devletiydi. Öncelik buna verilmeliydi. El Bab'tan sonra sıranın Efrîn'de olacağı açıktı. Buna karşın, ABD emperyalizminin derdi başkaydı. Onların önceliği IŞİD olmaya devam ediyordu. Bu yönde atılan adımlar, ABD'ye fazla angaje olunduğu görüntüsü yarattı, Rusya ile ilişkileri gerdi. Rusya Türkiye'yle ilişkileri sıkılaştırırken, buna uygun önlemler alınmadı. Sanki Rusya-Türkiye, ABD-YPG cephesi oluşmuş gibi oldu. Bunun gerçek olmadığı, Efrîn saldırısı karşısında YPG'nin yalnız kalmasıyla ortaya çıktı. Kürt ulusal hareketi de bunu görmüyor değildi, ama buna uygun bir siyaset geliştiremedi.

4) *Şehir merkezinin yerle bir edilmesine izin verilmeyeceği yanılısı*: Türk devletinin birkaç kilometre ilerlemesine izin verileceği, Efrîn'in kuşatmaya alınabileceği, ama yıkılmasına müsaade edilmeyeceği düşünülüyordu. Böyle olmadığı, Doğu Guta'nın yerle bir edilmesiyle anlaşıldı. Hem Rusya hem de ABD, Efrîn'in tıpkı Guta gibi yıkılmasına ses çıkarmayacaktı. İşgalci Türk devletinin Efrîn'in yerleşim yerlerini bombaladığında sivil katletmekte sınır tanımayacağı açığa çıktı. Bu, halkta kaçışma havasının oluşmasına neden oldu. Örgütlü bireyleri sevk ve idare etmek kolay, fakat örgütsüz on binlerin hareketini yönetmek kolay değil. Hastanelerin, evlerin, okulların, sokakların bombalanması ile şehirden çıkmak isteyenlerin sayısı on binleri bulunca, buna uygun

bir taktik geliştirmek dışında bir yol kalmamıştı. Ya dzenli bir geri çekilme yapılacaktı ya da dağılmaya göz yumulacaktı.

5) *Direnif planının tam olarak hayata geçirilememesi*: Görüldüğü kadarıyla, direniş planının başlıca dört unsuru vardı: a) arazi savunması, b) gerilla savaşı, c) şehrin savunulmasına hazırlık, d) halkın savaşa örgütlü katılması.

Plan aşağı yukarı şöyle olmalıydı. Arazide mevzi savaşı verilecek, dışmanın ele geçirdiği yerlerde

Rojava söz konusu olduğunda, belki de en şaşırtıcı olan budur. Efrîn'in bir yönetimi, komünleri, kooperatifleri var. Seçimler yapılıyor, kadınlar her yerde politikanın merkezinde. Yine de bunlar yeterli değil. Binler örgütlü, ama on binler pasif izleyici.

dışmanın gerisine sızılarak ve gerilla taktikleriyle dışman vurularak ilerlemesi zayıflatılacak, hendek ve tüneller kazılarak kasaba ve şehirlerin savunmaları güçlendirilecek, Efrîn'in etrafı örgütlü halk kitleleri ile canlı kalkan kuşatmasına alınarak dışmanın şehre girişi engellenecekti.

Bu direniş planı hayata geçseydi, işgalci güçler durdurulabilirdi. Arazi savunması başarıyla verildi. Ne ki, bununla sömürgeci güçleri püskürtmek mümkün değildi. Kaldı ki, arazi savunması da başlangıçta göğüs göğ-

se cephe savaşı biçiminde oldu. Oysa teknik donanım eşitsizliği nedeniyle savaşı bu biçimde sürdürmek gerekli değildi. Obüs ve ağır hava bombardımanları karşısında mevzileri klasik silahlarla tutmak gerekmiyordu. Sabit değil hareketli mevzi taktiği uygulanmalıydı. Sonuçta bu yapıldı, mevzilerden çıkıldı, oraları ele geçiren dışman birliklerine saldırılarak tekrar ele geçirildi. Gerilla taktiği biçiminde mevzi savaşı geliştirildi.

Arazi savaşındaki başarı, dışmanın gerilerine sızarak onu vurmaya esas alan gerilla savaşında yakalanamadı. şehir savaşlarına hazırlık düzeyi de zayıftı.

En önemlisi de, halkın büyük desteğine karşın bir savaş gücü olarak yeterince değerlendirilmemesiydi. Halkın önemli bir bölümü savaşçı olarak mevzilere geçti. Sömürgeci saldırı başladığında halk şehri terk etmedi. Diğer bölgelerden, başta Kürtler olmak üzere Kuzey Suriye halklarından oluşan konvoylar, işgalci saldırıyı püskürtmek için Efrîn'e geldi. Halkın şehri terk etmemesi önemliydi. Halklar daha en baştan devrimci savaşın öznesi oldu. Bu nedenle işgale karşı direniş daha en baştan devrimci halk savaşı halini aldı. Ne ki, şehre yığılmış halk, savaşın belirli bir aşamasında ayak bağı oldu. Çünkü iyi örgütlenmemişti. Oysa belirli bir bölümün çıkışına önceden olanak sağlansaydı ve şehrin çıkışında bunlardan oluşan çadırkentler kurulabilseydi, kalanlar da birer halk savaşcısı gücü daha doğru örgütlenseydi, sonuç başka olabilirdi. Dışman şehri savaş uçaklarıyla bombalamaya başladığında, yüz bi-

ni aşkın insan savunmasız kaldı. Bu durumda, panik ve dağılmaya yol açmadan düzenli bir geri çekilme dışında yol kalmıyordu.

6) *Halk örgütlülüğünün zayıflığı:* Rojava söz konusu olduğunda, belki de en şaşkıncı olan budur. Efrîn'in bir yönetimi, komünleri, kooperatifleri var. Seçimler yapılıyor, kadınlar her yerde politikanın merkezinde. Yine de bunlar yeterli değil. Binler örgütlü, ama on binler pasif izleyici. "Kadro" hala temel belirleyici. Devrimin öncüleri ve savaşçıları halktan destek aldıkça, örgütlenmeyi daha da genişletmeyi ve niteliğini daha da yükseltmeyi fazla önemsemediler. Olanı yeterli gördüler. Elbette Rojava'nın her yerinde, dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar, halk örgütlü. Fakat sürekli kuşatma ve saldırı tehdidi altına, sürekli savaş içinde olan bir halk için bu henüz yeterli bir düzey değil. Devrimi inşa ve savunmak için yine de yeterli bir düzey değil. Daha sıkı ve güçlü bir örgütlülük olsaydı, durum farklı olabilirdi.

Yeni Aşama

Suriye'nin Doğu Guta bölgesindeki Duma'da kimyasal silahlarla düzenlediği iddia edilen saldırının ardından, 14 Nisan'da ABD, İngiltere ve Fransa, Suriye'de rejime ait kimyasal silah tesisi olduğu öne sürülen hedefleri vurdu. Rejime yönelik bu saldırı, gerçekte Rusya'ya verilmiş bir gözdağıydı. Rusya'nın Türkiye ve İran'la Astana ve Soçi süreçlerinde geliştirdiği ittifaka ABD, İngiltere ve Fransa'nın verdiği bir yanıtı. Bu, Rusya'ya "sınırlarını hatırlatma" hareketiydi. Rusya da mesajın kendisi-

ne olduğunu, "Önceden planlanmış bir senaryo ortaya kondu. Yeniden tehdit ediliyoruz. Bu tür eylemlerin sonuçsuz kalmayacağı konusunda uyarılmıştık" açıklamasıyla duyurdu.

Bu saldırı aynı zamanda, Türkiye'ye de, "Rusya ile o kadar yakın olma, aksi takdirde sonuçlarına katlanırsın" uyarısıydı. Rusya ve İran'ın sert tepkisine karşın, Türkiye "çoktan müdahale edilmeliydi" diyerek koalisyonun saldırısına destek verdi.

Efrîn'in sömürgeci Türk devleti tarafından işgal edilmesinin he-

Sömürgeci faşist Türk devleti, asıl hedeflerine ulaşmaktan uzak. Efrîn işgalinden sonra Rojava'nın bütününde devrimi tasfiye etmek, Kuzey'de halkla ulusal hareket arasındaki bağı koparmak, gerillayı nefessiz bırakmak, Kandil'i düşürmek başlıca hedefiydi.

men ardından, QSD'den bir heyet Fransa'da Macron'la görüştü. Bu ilk resmi görüşme ile Fransa, Suriye'deki pozisyonunu daha açık belli ederek, Türkiye'ye daha ileri gitmemesi uyarısı yapmış oldu. Ardından da Minbic'e bir Fransız birliğinin ulaştığı haberleri geldi.

Bu arada Türkiye ekonomisi alarm vermeye başladı. Döviz fiyatları tırmandı. Diktatör Batılı emperyalistlerle ve tekellerle arayı düzeltmek için İngiltere'ye gitti. Döviz ve faizle ilgili yaptığı açıklamalar finans oli-

garşisini çok tatmin etmese de, diktatör seçim beyannamesinde Batı ile ilişkileri düzeltme sözü verdi, AB'ye katılmanın stratejik bir hedef olmaya devam ettiğini belirtti. Belli ki, İngiltere ziyaretinde kendisine telkin edilenleri uygulamaya geçecekti.

Gelişmeler, sömürgeci faşist Türk devletinin ABD ve Rusya emperyalistleri arasındaki çelişkilere oynamasının bir sınırı gelip dayandığını, Batılı emperyalistlerin Türkiye'yi karar vermeye zorladığını gösteriyor.

Bunun Suriye'deki karşılığı, Rusya-Türkiye ittifakının su almasıdır. Rusya dışişleri bakanı Lavrov, *“Erdoğan, Türkiye'nin Afrin'i işgal etmek istediğini hiçbir zaman söylemedi. Türkler buradaki hedeflerine ulaştıklarını söylediklerinde, sonucun bu bölgenin kontrolünün Suriye hükümetine geri verilmesi olacağına inanıyoruz”* dedi.

Diktatör Erdoğan ise, *“Biz yeri geldiği zaman, Afrin'i Afrinlilerin kendisine bizzat teslim ederiz. Ama bunun zamanı bize aittir, onu da biz belirleriz. Sayın Lavrov değil”* diyerek, aralarındaki anlaşmazlığı dışı vurdu.

BM raporuna göre, 20 Ocak'ta başlayan işgal nedeniyle 137 bin kişi zorla yerlerinden edildi. Efrin Hatay valiliği tarafından yönetilen bir sömürge bölgesi haline getirildi. Efrin'e Doğu Guta'dan tahliye edilen politik İslamcı çeteler ve aileleri yerleştiriliyor. İdlib'deki Atme kampında ve Türkiye'deki kamplarda kalan binlerce kişi de Efrin'e getiriliyor. Bunlar Efrinli değil. Efrin bir Kürt kenti olmaktan çıkarılmak isteniyor. Çeteler şehri yağmalıyor. Çetelerden kurulan meclis aralarındaki çatışmalardan dolayı işlemez durumda.

Sömürgeci faşist Türk devleti, asıl hedeflerine ulaşmaktan uzak. Efrin işgalinden sonra Rojava'nın bütününde devrimi tasfiye etmek, Kuzey'de halkla ulusal hareket arasındaki bağı koparmak, gerillayı nefessiz bırakmak, Kandil'i düşürmek başlıca hedefiydi. Efrin'i işgal etti ama ilerleyemedi, Kuzey halkı ile ulusal hareket arasındaki bağı zayıflattı ama koparamadı. Newroz'dan sonra seçim çalışmalarında da görüldü ki, eylem kabiliyeti gerilese de halkın desteği sürüyor. Gerilla yeniden etki-

li vurmaya başladı. Güney'e yönelik saldırı hamleleri boşa çıkarıldı.

Bu koşullar altında Efrîn'in özgülleştirilmesi için yürütülen gerilla savaşının etkisi artacak. Neredeyse her gün işgalci Türk askerlerine ve işbirlikçi çetelere verdirilen kayıplar, yıpratma savaşının sonuç almakta olduğunu gösteriyor. Şimdi hedef, yalnızca Efrîn'in özgülleştirilmesi değil, Efrîn'in Kobanê ile birleştirilmesidir.

Efrîn'den çekilme mevzi bir yenilgidir. Buna karşın Rojava devrimi ayaktadır. "Çekilme", savaşın yeni biçimlerde sürdürülmesi için başvurulan yöntemlerden biridir. Efrîn direniş savaşı gerilla mücadelesi ile devam ediyor.

Yine de belirtmek gerekir ki, Efrîn'in özgülleştirilmesi mevzi bir zafer olacaktır. Oysa aslolan Rojava devriminin inşasını sürdürmek, Suriye'yi demokratikleştirmek ve Türkiye'deki sömürgeci faşist devleti yıkmaktır. Bunlarla birlikte, İran ve Irak'ta Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını kabul ettirmektir. Bu yol Ortadoğu devrimine çıkar. Bu gerçekleşmediği sürece, Rojava devrimi güvence altında olmayacaktır.

Emperyalistler arası çelişkilerden faydalanmak devrimci stratejinin bir gereğidir. Fakat Efrîn'e yönelik işgalci saldırıya karşı alınan tutumlar gösterdi ki, Kürt ulusu, Kuzey Suriye halkları ancak kendi gücüne ve örgütlülüğüne güvenerek kendilerini ve geleceklerini koruyabilirler. Rojava devrim yönetimi, Rusya ya da ABD emperyalizmine angaje olmaya yol açacak her türden girişimden kaçınarak, bağımsız bir politik aktör olarak siyasi, askeri, diplomatik, ekonomik

yeteneklerini ve gücünü geliştirerek, devrim inşasını yeni evrelere taşıyabilir. Burada en stratejik yerde duran, hava savunma silahlarına sahip olmaktır. Bu gerçekleşmeden, klasik cephe savaşı ile arazi tutmak mümkün değildir. Yeni işgal girişimlerine karşı bütün Rojava'nın gerilla savaşı sürdürmeye imkan verecek tarzda hazırlanması dönemin en önemli görevleri arasında olmalıdır.

Efrîn işgali ve direnişinin belki de en çıplak biçimde ortaya çıkardığı gerçek, halkın desteği yeterli olsa

Efrîn işgali ve direnişinin belki de en çıplak biçimde ortaya çıkardığı gerçek, halkın desteği yeterli olsa da, halkın örgütlülüğünün zayıf olmasıdır. Efrîn halkı, son ana kadar direnişin parçası oldu, kenti terk etmedi. Buna karşın örgütlülüğü zayıftı.

da, halkın örgütlülüğünün zayıf olmasıdır. Efrîn halkı, son ana kadar direnişin parçası oldu, kenti terk etmedi. Buna karşın örgütlülüğü zayıftı. Direniş savaşına katılanlar hariç, kalanlar örgütlü bir kitle değil, destekçi bir yığın olarak kaldı. Rojava devrimini özgün kılan yanlardan biri, öncü kadroların inisiyatifi ile iktidarın ele geçirilmesi, halkın bu kadrolar tarafından örgütlenmesidir. Bu, devrimin gücü kadar handikabıdır da. "Her şeyi kadrolar belirler" sözü, halk örgütlenmelerini pasifize

eden, her ne kadar karar alma mekanizmalarında olsa da halkta “kadro kararı” beklentisi yaratan bir durumdur. Efrîn bu gerçeğin en çıplak biçimde açığa çıktığı yer oldu. Efrîn Rojava’nın en örgütlü yerlerinden biriydi. “Her şeyi kadrolar belirler” tarzı orada da egemendi. “Örgüt kadrodur, halk onun uzantısıdır” anlayışı kesinkes yıkılmalıdır, hem halkta hem de devrim kadrosunda.

Ek

1812’de Napolyon orduları Rusya’ya saldırdı. Rus ordusu fazla direnemedi. Daha sonra Borodino’da dünyanın en kanlı savaşlarından biri gerçekleşti. Rus ordusu muharebeyi kaybetti. Ordu komutanı Kutuzov, orduyu kurtarmak için geri çekildi. Geri çekilirken, Kazak köylüleri ekinleri yaktı, geride yiyecek bırakmadı. Ordu Moskova’ya kadar çekildiğinde Kutuzov, Moskova’nın da boşaltılması emrini verdi. Halk orduyla birlikte şehri terk etti. Napolyon bozboş bir şehirle karşılaştı. Moskova dışına çekilen Rus ordusu kendini yeniden kurdu ve kışın bastırmasıyla birlikte Napolyon’un ordularına saldırdı. Güçten düşen Napolyon geri çekilmek zorunda kaldı.

Ekim devrimi ile Rusya’da iktidar Bolşeviklerin önderliğindeki sovyetlere geçti. Birinci emperyalist paylaşım savaşı yıllarıydı. Sovyetler barış yanlısıydı, savaşa karşıydı. Alman imparatorluğu, Avusturya-Macaristan imparatorluğu, Osmanlı imparatorluğu ve Bulgaristan krallığıyla barış anlaşmalarına girişti. Bu devletler barış anlaşması karşılığında büyük toprak talebinde bulundu. Sovyet hükümeti içinde sert tartışmalara karşın, Lenin’in büyük çabasıyla, barış karşılığında toprak kaybı kabul edildi. Devrim ancak bu yoldan ayakta kalabilirdi. Brest Litovsk olarak adlandırılan barış anlaşması sonucu, Estonya, Litvanya,

Letonya, Polonya, Belarus, Ukrayna ve Finlandiya Alman devletine, Kars, Ardahan ve Artvin Osmanlı devletine verildi. Savaş bitiminde Sovyet devrimi ayakta kaldı. Alman imparatorluğuna bırakılan toprakların bir kısmı üzerinde yaşayan halklar özgür iradeleriyle SSCB’ye katıldı.

Alman faşizminin desteğini alan Çin Milliyetçi Partisi (Guomintang), komünistleri yok etmek için büyük saldırılar düzenledi. 1 milyondan fazla sivil katledildi. Güneyde verilen savunma savaşları sonuçsuz kaldı. Mao’nun önerisi ile Ekim 1934’te geri çekilme başladı. 370 gün süren 10 bin km’yi aşkın zorlu yolda, 90 bin kişilik ordudan geriye 10 bini aşkın kişi kaldı. Mao’ya göre bu, “doğru yerden başlamak için bir mevzi değiştirmedir.” Büyük bedeller ödeme pahasına bu “doğru yerden başlamak” sonuç getirdi ve 1949’da Çin devrimi gerçekleşti.

“1945 Ağustos genel ayaklanması bütün halkın ayaklanmasıydı. Bütün halkımız, geniş bir ulusal cepheye birleşmiş silahlı ve yarı silahlı kuvvetleriyle her yerde, kırlarda ve şehirlerde tam bir birlik halinde ayaklanmış ve Japon emperyalistlerinin savaşı kaybettiği, ordularının parçalanma sürecine girdiği ve uşaklarının morallerini yitirdiği, güçlerini kaybettiği elverişli siyasi şartlarda, siyasi iktidarı ele geçirmişti.” (Giap) Fransa emperyalizmi geçmişte kendi sömürgesi olan Vietnam’daki yeni siyasi iktidarı tanımadı ve Vietnam’a savaş açtı. Devrimci hükümet, düzenli ordu ve cephe savaşı ile bu mücadeleyi kazanamayacağı sonucuna vardı, meclisi kapattı, geri çekilerek halk savaşı başlattı, vekillerin bir bölümü gerilla ve bir bölümü milis oldu. 1954’te Fransa yenilgiyi kabul ederek Vietnam’dan çekildi. Güney’de ABD emperyalizminin işbirlikçisi bir rejim kurulsa da Kuzey Vietnam’da devrimci hükümet işbaşına geldi. ABD’ye karşı verilen savaş sonucunda, 1975’te Güney’de de devrimci hükümet kuruldu. 1976’da Vietnam’ın birliği gerçekleşti.

Enternasyonalizm Biçimi Tarihsel Döneme Göre Değişir

Yücel Yıldırım

Türkiye'den emekçi solun bir bölümü Rojava devrimini suçlama korusu oluşturup karalayıcı ideolojik saldırılar başlatınca, İKK da bu gerici ideolojik saldırıların etkisinde kalmaktan kurtulamadı. Pratik adım attığı enternasyonalist savaşıllığını ideolojik bakımdan da yükselteceğine, buradan geri adım attı. Bu sosyal-şoven saldırı korosunun tavrına gerekçe yaptığı bir görüş de, "Türkiye'de faşizme karşı mücadele edeceğine Rojava devriminde savaşmak yanlıştır" düşüncesi oldu. İKK da, benimsediği bu düşünceyi, enternasyonalist tavrıla Rojava devriminde savaşanları suçlama argümanı yaptı.

İKK (İşçi Köylü Kurtuluşu) dergisi, TKP-ML HBDH'den çekildikten sonra, bu tavrın doğruluğu konusunda tabanını eğitmek amacıyla ideolojik mücadele yazıları yazdı.

Öte yandan HBDH'den çekilmenin başlıca gerekçesi yapılan temel bir görüş üzerinden marksist leninist komünistleri -isim vermeden- enternasyonalizm konusunda acil eleştiriye tabi tuttu. İKK'nın bu acil eleştirisindeki amaç, esasen Kürt ulusal özgürlük hareketiyle az çok uzun süreli ve yakın bir ittifaka girmemek, bu amaçla donanım sağlayacak tezler işlemek.

Son olarak Efrîn işgalinde bir kez daha tanık olundu ki, geçmişten devralınarak Kürt ulusal özgürlük devrimine karşı 30 yılı aşkıdır yükseltilen Kürt düşmanı şovenist şartlanma

Türk halk kitlelerini derinden etkilemiş durumda. Bu etki yankısını devrimci hareket üzerinde de bırakıyor. Devrimci ve emekçi sol harekette, eğer Kürt ulusal özgürlük hareketinden ayrı durulursa, Türk emekçi kitleleri arasında gelişmenin hızlanacağı yanılgısı yaratıyor.

İKK da, bu pragmatist sosyal-şoven yanılgıyı örtülü olarak ve utança paylaşıyor. Fakat HBDH'den çekilmenin gerekçelendirilmesinde, cephe ve cephede önderlik meselesini öne çıkarıyor. Yine Rojava devrimine yönelik ağır ideolojik saldırılar karşısında, devrim nitelemesinden kaçınıyor. Bu devrime katılmaktan sakınmanın "Çin Seddi"ni, "gerçek enternasyonalizm nedir" eleştirileriyle örmeye çalışıyor.

Lenin'in Görüşlerini Bahane Etmeyin

Lenin, emperyalizm ve proleter devrimleri çağında tek tek ülkelerde devrimin ve yaşayabilir proletarya iktidarının mümkün hale geldiğini vurgulamak için, İKK'nın alıntısını verdiği sözlerinde belirttiği şu görüşle enternasyonalizmi açıklamıştı: “gerçek enternasyonalizm ... kendi ülkesinde devrimci hareketi ve devrimci mücadeleyi geliştirmede özverili çalışma, istisnasız tüm ülkelerde aynı böyle bir mücadeleyi, aynı böyle bir çizgiyi ve sadece böyle bir çizgiyi (propaganda yoluyla, manevi ve maddi yardım yoluyla) desteklemek”. (Seçme Eserler Cilt 10, İnter Yayınları, s. 16)

Bu o dönem için son derece doğrudu.

Lenin ve emperyalizm öncesi dönemde durum enternasyonalizm bakımından farklıydı.

Paris Komünü deneyi, Avrupa çapında devrimin zaferinin, tek ülkedeki kesin zaferin de koşulu olduğunu kanıtlamıştı. Çünkü, yalnızca Fransız burjuvazisi değil, onunla savaştaki Alman burjuvazisi de güçleriyle Paris Komünü'ne karşı Fransız burjuvazisini desteklemiş, devrim karşısında Avrupa burjuvazileri birleşik karşıdevrimi yükseltmişlerdi. Bu durum karşısında Marks ve Engels kıta çapında devrim fikrini formüle etmişlerdi.

Fakat emperyalizm döneminde emperyalist güçlerin şiddetli rekabetinin bir veya birkaç ülkede devrimin zaferi ve sosyalizmin inşasını olanaklı kıldığı koşullar doğunca, Lenin yeni görüşler oluşturmakta tereddüt etmedi.

Lenin'in Marks ve Engels'in sözlerine gönderme yaparak vurguladığı gibi: “Bizim öğretimiz -demiştir Engels, kendini ve ünlü dostunu kastederek- bir dogma değil, bir eylem kılavuzudur. Bu klasik tümce, marksizmin çok sık gözden kaçırılan bu yönünü, dikkat çekici bir güç ve anlatımla vurgulamaktadır. Ve bu yönü gözden geçirirsek, marksizmi tek-yanlı, çarpıtılmış ve cansız bir şeye döndürmüş oluruz; onu yaşam kanından yoksun bırakmış oluruz; onun asıl teorik temellerini -diyalektiği, her şeyi kucaklayan ve çelişkilerle dolu tarihsel gelişim öğretisini- altüst etmiş oluruz; tarihin her yeni dönemeciyle değişebilen, dönemin belirli pratik görevleriyle olan bağlantısını yıkmış oluruz.” (Marksizmin Tarihsel Gelişmesinin Bazı Özellikleri, Sol Yayınları, s. 216)

Lenin, marksizmin bu diyalektik materyalist yönünü öne çıkararak, stratejik değişiklikler yapmakta tereddüt etmedi. Kapitalizm emperyalizme dönüşmüş, yeni bir tarihsel döneme geçilmişti. Dünya devriminin kapsamı, güçleri ve stratejisi bu duruma göre yeniden formüle edildi. Bir veya birkaç ülkede devrim ve sosyalizmin zaferi stratejisine göre Lenin, enternasyonalizmi, esasen kendi ülkesinde devrimi gerçekleştirmektedir vurgulamasıyla açıkladı.

Fakat İKK, bugünün toplumsal ve siyasi koşullarının somut analizi ve bu analiz üzerinden enternasyonalizmin strateji ve politikalarına girmeden, Lenin'in görüşlerine sarılarak ideolojik saldırıya geçiyor.

Lenin'e dayanmanın düşünsel kolaylığıyla, enternasyonalist devrim

savaşçılığını devrim kaçkınılığıyla suçlayacak kadar yüzeyselleşebiliyor: *“başka ülkede devrime katılmak devrim yapmayı düşünmek, hedeflemek gerçek görevinden, yani devrimden kaçmak, uzaklaşmak demektir”*. (İKK özel sayı: 127, “Gerçek Enternasyonalizm Nedir?” başlıklı yazı)

Fakat İKK’lı arkadaşların enternasyonalizmi milli sınırlara hapsedmesi cevapsız kalamaz, kalmamalı.

Bugünün toplumsal maddi koşullarına ilişkin İKK’nın bir analizini bulabilir misiniz? Bugünün analizini yapmamasını bir an için bir yana bırakalım. Lenin’in ölümünden sonraki devrimlerde enternasyonalist görevlerde değişik pratikler yaşandı. İKK yazarları bunları ele alıp sonuçlar çıkarmaktan bile kaçınıyorlar.

Troçkistler tarafından tek ülkede sosyalizme saplanıp kalmakla itham edilen Stalin’in önderliğinde SBKP, Hitler faşizmine karşı zafere ilerlerken birçok ülkede devrimin zaferine Kızıl Ordu’yla katıldı. Hatta Romanya, Macaristan, Polonya ve Doğu Almanya’da devrimin zaferini sağlamada, o ülkelerin devrimci hareketlerinden çok daha ağırlıklı rol oynadı.

İKK’nın bakış açısına göre, SBKP, Hitler faşizmini SB’den kovduktan sonra kendi ülkesine dönüp sosyalizmin inşasıyla uğraşacağına, Berlin’e kadar yürümekle ve geçtiği ülkelerde devrimi zafere ulaştırmak için savaşmakla hatalı davrandı. Dahası, faşizm üzerine zaferden sonra komünist partilerin güçlü olmadığı bazı halk demokrasili ülkelerde komünistlerin hakimiyetini sağlama, sosyalizme geçme görevleriyle uğ-

raşmakla da hatasını devam ettirdi. Enternasyonalizmin esasını oluşturan kendi ülkesindeki sosyalizm inşası görevinden kaçtı!

Yine Çin Komünist Partisi ve Halk Ordusu, Kore savaşında Kore İşçi Partisi’yle birlikte, dünya gerici devletlerinin desteğindeki ABD işgal güçlerine karşı çarpışmakla, İKK’ya göre, enternasyonalizmin esas olan kendi ülkesindeki devrimci görevlerden sapma gösterdi. Enternasyonalizmi “dar kavradı”!

Dünya devriminin kapsamı, güçleri ve stratejisi bu duruma göre yeniden formüle edildi. Bir veya birkaç ülkede devrim ve sosyalizmin zaferi stratejisine göre Lenin, enternasyonalizmi, esasen kendi ülkesinde devrimi gerçekleştirmektir vurgulamasıyla açıkladı.

Oysa bu pratikler şunu ortaya koydu: Tek ülkede devrim ve sosyalizm olanağını değerlendirme koşulları varken ve bu değerlendirilirken, komünistler öncülüğünde birleşik devrimci güçlerle, diğer ülkelerde devrimleri zafere ulaştırma imkanları doğabiliyor. Birleşik devrimci güçlerle emperyalist askeri imha saldırısı altında olan muzaffer devrimlerin savunulması görevi gündeme geliyor.

Antifaşist devrimlerin deneylerinden çıkarılacak bu ders, çok tartışılan Yunanistan devrimine daha fazla askeri yardım yapılması gerektiği,

buna giriş(e)memenin Yunanistan devriminin acı verici yenilgisine yol açtığı eleştirisinin doğruluğunu da gösteriyor.

Arnavutluk Komünist Partisi liderliğindeki Ulusal Kurtuluş Ordusu güçleri, Yugoslavya toprakları içindeki ve Hitler faşizminin işgali altındaki Kosova'nın birçok bölümünü işgalden kurtararak, Tito liderliğindeki Yugoslavya komünist ve devrimci güçlerine verdi. Bu pratik de şunu kanıtladı ki, aynı ulusun işgal altındaki bir parçasındaki devrimci güçler diğer parçasındaki ulusal devrime katılabiliyor.

Muzaffer antifaşist devrimler, birleşik devrim niteliği de taşımalarına rağmen, halk demokrasili ve sosyalist federasyonlar yaratamadı. Oysa Komintern programında Balkan federasyonu temel hedefi vardı ve Balkan halklarına önderlik eden komünist partiler de bu görüşü programatik olarak savunuyorlardı. Gerçekleştiremedilerse, bu daha çok, bağımsızlıklarını hiç yaşamamış bu ulusların bağımsızlık yanlısı duygu-

larının yüksekliğinden ve bölgenin nüfus olarak en büyük halklarının partisine liderlik eden Tito'nun federasyon kararlarında belirleyici olma ısrarından kaynaklandı.

ABD'nin Vietnam ve Kore savaşları, aynı zamanda sosyalist kampa karşı yeni bir dünya savaşına karar verip vermemeyi test ettiği pratiklerdi. ÇKP Kore'de, dünya gerici devletlerinin desteğindeki ABD işgalcilerine karşı savaşmakla, en doğru enternasyonalist politikayı uyguladı. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin ve KİP'nin yenilmesini önlediği gibi, ABD emperyalizminin yeni bir dünya savaşına yeltenirse yenilgiye uğrayabileceğini gösterdi.

İKK'nın, faşizme karşı devrimlerin ve emperyalizme karşı savaşların bu deneyleri yokmuş gibi davranarak yorum yapması, emperyalizm dönemindeki ve Lenin'in ölümünden sonraki enternasyonalizm deneylerine dokunmaktan kaçınmasından başka bir anlama gelmiyor. Çünkü bu pratikler, onun enternasyonalizmi

milli sınırlara hapsedme görüş açısını çürüten örnekler.

Koşullarda Ve Enternasyonalist Görevlerde Değişiklik

Tabii ki faşist kampın dünya savaşı da, antifaşist devrimler de, dünyada kapitalizmin hızlanan gelişmesinin yarattığı maddi temel üzerinde olan gelişmelerdi.

Sonrasında yeni-sömürgecilik döneminde ise, böyle ülkelerde dünya çapında devrim ve devrimci yükseliş dalgası yaşandı. Buna rağmen sosyalist ülkelerin güçlerini bu dalgayı oluşturan devrimlerin zaferleri için değerlendirmemeleri, enternasyonalizm açısından eleştirilebilir eksiklikler taşıyordu. Fakat yine de anlaşılır bir tavidir bu. Çünkü ABD ve müttefiki emperyalistler, sosyalist devletlerin doğrudan askeri güçleriyle yeni-sömürge ülke devrimlerine olası katılımlarını, sosyalist ve halk demokrasili kampa karşı dünya çapında savaşın bahanesi yapmak için pusuda bekliyorlardı. Böyle bir emperyalist savaş tehlikesi nedeniyle, örneğin ÇKP -görüşünün ne olduğunu bir an için bir yana bırakalım-Vietnam devrimine doğrudan askeri güçle destek veremedi.

Ama dünya savaşı tehlikesinin olması zayıf koşullarında, örneğin emperyalist cephenin ABD liderliğinde sıkı birliği yerine çatışmalı zayıflığının olduğu koşullarda, iktidardaki ÇKP ile Vietnam devrimi ilişkisine benzeyen bir ilişkide, doğrudan askeri güçle de devrime katkıda bulunmayı eleştirmek, enternasyonalizmi basbağı milli sınırlara hapsedmek olur ki bu da enternasyonalizm olmaz.

O günden bugüne, emperyalist küreselleşme döneminde koşullarda önemli maddi toplumsal değişiklikler oldu.

Dünya tekellerinin üretimi birleşik dünya pazarında gerçekleşiyor. Artıdeğer oluşumu da. Bu temel üzerinde tekellerin yönetim ve koruma üssü olan emperyalist devletlerin ekonomilerindeki kriz hızla dünya çapında yayılabiliyor. Bu, her durumda siyasi krize hemen doğrudan yol açmasa da, onun temel kaynaklarından birini oluşturuyor. Siyasi etkenlerin az çok olgunlaştığı ülkelerde zamandaş olarak siyasi krizlere neden olabiliyor. 2008 krizi bunun örneği. 1997 Güneydoğu Asya krizi de bunun bölgesel çaptaki örneğiydi. 2000'li yılların başından itibaren, sırasıyla Latin Amerika, Güney Avrupa, Arap ülkeleri ve devamında Türkiye ile İran'ın siyasi krizleri ve halk ayaklanmaları buna örneklerdir.

İşçi sınıfı ve ezilenlerin devrimci örgütlenmesinin gelişkin olduğu yerlerde ve koşullarda zamandaş devrimci yükselişlerin doğması ve devrimlerin patlak vermesi bu temel üzerinde gerçekleşecektir. Bu durum, devrimlerin eşitsiz gelişmesini tümünden ortadan kaldırmıyor elbette. Fakat zamandaş bölgesel krizleri ve devrimci ayaklanmaları -dünden farklı olarak- çok daha olanaklı kılıyor.

Diğer bir etken olarak şu söylenebilir: Dünya tekellerinin ayrı ayrı gruplarının farklı devletleri olan emperyalistler arasındaki çelişki ve çatışmalar şiddetleniyor. Bunlar düne göre daha antagonist nitelikte. Özellikle diğer emperyalistlerin ekonomik olarak ABD'ye yakın düzeye

geldiği son yıllarda, ABD tek süper güç avantajını yitirmeye başlıyor, hem de elindeki devasa militarist aygıtla bu gidişatı önlemeye çalışıyor. Bu amaçla savaşları tırmandırıyor ve üstünlüğünü kabullenmeleri için muhtemel rakiplerine boyun eğdirmeye çalışıyor.

Öte yandan, aralarındaki çatışmalara rağmen, başta ABD olmak üzere büyük emperyalist devletler, hatta bölgesel devletler, ellerindeki gelişkin teknolojilere dayanan silahları ve askeri güçleriyle devrimleri ezme

İKK'nın, faşizme karşı devrimlerin ve emperyalizme karşı savaşların bu deneyleri yokmuş gibi yorum yapması, emperyalizm dönemindeki ve Lenin'in ölümünden sonraki enternasyonalizm deneylerine dokunmaktan kaçınmasından başka bir anlama gelmiyor.

saldırganlığında bazı avantajlar elde etmiş durumdadır.

Karşıdevrimin bu avantajlarına karşı, devrimin zaferi için, doğrudan yedeklerin, yani dünya işçi sınıfı ve ezilenlerinin enternasyonal mücadelesi ve desteği geçmişe göre daha zorunlu.

Hem krizler, kitle eylemleri ve devrimlerin birbirlerini etkileme/tetikleme olanağı olarak, enternasyonal mücadelelerin zamandaşlığı, dayanışması ve koşulların elverdiği yerlerde birleşik mücadelenin yük-

seltilmesi daha da önem kazanıyor. Hem de militarist kabiliyetleri düne göre daha gelişkin olan emperyalist ve bölgesel yayılmacı devletlerin devrimi ezmelerine karşı bir zorunluluk olarak, devrimci-demokratik hareketlerin, özellikle proleter enternasyonalizm iddiasındaki devrimcilerin enternasyonal dayanışmayı daha yüksek düzeyde gerçekleştirmelerini başlıca bir görev olarak gündeme getiriyor.

Enternasyonal destek ve dayanışmanın bir biçimi, kendi ülkesinde komünist ve devrimci karakterdeki mücadeleyi yükseltmek ve propagandasını yapmak ise, diğer bir biçimi doğrudan destek eylemleri, silah ve askeri eğitim dahil maddi yardımdır.

Ama özellikle, coğrafi olduğu kadar toplumsal, ekonomik, kültürel, ulusal ve inançsal yakınlıkları da olan halkların birbirlerini etkileme koşulları güçlü olduğu gibi, enternasyonal dayanışmayı bu seviyeden de yükseltmek, zamandaş devrimler patlak veriyorsa bunları birleşik devrimlere dönüştürmek gerekir. Proleter enternasyonalizm bunu şart koşar. Elverişli toplumsal maddi ve konjonktürel koşullarda, enternasyonalizmi en ileri düzeyde, birleşik devrimler ve federatif sosyalist cumhuriyetler birliği düzeyinde gerçekleştirmek proleter enternasyonalizmin karakteridir.

TKP-ML ise, kendi enternasyonalist pratiğinin ileri bir seviyesini reddetmekle kalmıyor. İKK'da bu reddedişin geri bir enternasyonalizm teorisini yapmaya çalışıyor. Emperyalizm döneminin başında Lenin'in tek tek ülkelerde devrim görevine

yoğunlaşmak için ve üstelik kendi burjuvazisini devirmekten kaçınan şovenizm eğilimini yenilgiye uğratmak için formüle ettiği görüşleri bu amaçla kullanıyor.

İKK'nın enternasyonalizme ilişkin yeniden formüle ettiği görüşlerinde, Lenin'den sonraki enternasyonalist pratiklere ilişkin analiz ve sonuç çıkarma çabasına rastlayamazsınız. İKK bundan özellikle kaçmıyor. Hatta bundan kaçınmakla yetinmiyor. Enternasyonalist pratiklerin zirvelerinden olan Franko faşizmine karşı Enternasyonal Tugaylar örneğini ise, Franko'ya destek veren faşist devletler içindeki mücadeleden kaçmak, dolayısıyla Franko'ya askeri yardım olanaklarını yıkma mücadelesinden kaçmak olarak topa tutuyor: *"İspanya'ya tugay göndermekle enternasyonalizmi gerçekleştirdiğini sananlar, kendi ülkelerinde mücadeleyi geliştirme görevini, bu temel görevi ihmal etmiş, eksik bırakmışlardır."* (İKK, ags)

Franko faşizmine karşı Enternasyonal Tugaylar'la mücadele, komünist proletaryanın tarihinde enternasyonalizmin doruk noktalarından biridir. İKK, buna karşı çıkmakla, basbayağı devrimci milliyetçilik yapmakta, üstelik İspanya'ya savaşı gönderen partilerin hangilerinin bu nedenle kendi ülkelerinde devrimci mücadeleyi ihmal ettiğini kanıtlamaya girişmeksizin eleştiri salvolarını gelişigüzel yöneltme sorumsuzluğu da göstermektedir.

Kastedilen, muhtemeldir ki, Franko'ya doğrudan askeri yardım veren Hitler ve Mussolini faşizmlerine karşı başarısız olan Alman ve

İtalyan komünist partileridir. Fakat bu iki partinin İspanya devrimini savunmaya savaşı verdikleri için faşizmi yıkma görevini aksattıkları iddiası, herhangi bir araştırma zahmetine girmeden ileri sürülmüş boş ve yanlış bir görüştür.

Alman faşizmi, 1936-39 İspanya iç savaşının başlangıcından önce komünistleri ve devrimcileri yenilgiye uğratmıştı. Mussolini, 1922'de iktidarı ele geçirdikten sonraki yaklaşık 4 yıl içinde, 1926'da kapattığı İtalyan Komünist Partisi'ni yenmeyi başarmıştı.

Enternasyonal destek ve dayanışmanın bir biçimi, kendi ülkesinde komünist ve devrimci karakterdeki mücadeleyi yükseltmek ve propagandasını yapmak ise, diğer bir biçimi doğrudan destek eylemleri, silah ve askeri eğitim dahil maddi yardımdır.

Söz konusu eleştiri, İspanya cumhuriyetçilerine uçak satmayan, Alman ve İtalyan hava saldırıları karşısında onları savaş uçaklarından yoksun bırakan sosyal demokrat Blum hükümetine karşı yeterince mücadele yürütmedi diye Fransız Komünist Partisi'ne yöneltiliyorsa, FKP'nin yetersizliği hiç kuşkusuz Enternasyonal Tugaylar'a savaşı vermesi değildi. FKP, faşizmin yükselişine karşı 1934 ve 1936 grev ve gösterilerini örgütlemekle, o dönemdeki mücadelesinin ileri yanını gös-

terdi. Blum'un İspanyol faşizmine "karışmama" politikasıyla yeterince mücadele etmediği söylenebilir. Ama FKP'lilerin Enternasyonal Tugaylar'a katılmaları, bunun tersi yönünde bir eğilimdi. Kaldı ki, Enternasyonal Tugaylar'a katılımın ağırlığını İtalya ve Fransa komünistleri oluşturmuyorlardı.

TKP-ML, Rojava'da ortaya koyduğu savaşçı dayanışmayı reddetmekle yöneldiği yeni politik tutumunun "haklılığını" teorize ederken, dünya komünistlerinin enternasyo-

Rojava devrimi, Kürt halkının devrimi olmakla sınırlı değil. Aynı zamanda, Kürt ulusunun sömürgeci boyunduruğunu tutan egemen uluslardan halkların devrimci mücadelelerini yakınlaştıran birleştirmede devrimci enternasyonalist harç rolü oynuyor.

nalist dayanışmasının zirvelerinden biri olan Franko faşizmine karşı Enternasyonal Tugaylar örneğini karalamaya vardiıyor işi. Proletaryanın enternasyonalist mücadelesini milli sınırlara sıkıştırma görüşünü yüceltiyor. Bütün bunları proletarya enternasyonalizmi adına gerçekleştiriyor.

Lenin sonrası ilerlemeyi sürdüren ve tabii ilerlerken hala eksiklikler taşıyan enternasyonalist pratikten öğreneceğine, pratikteki ilerleme ve zenginleşmeyle teoriyi geliştireceğine, tam tersini yaparak, milli sınır-

larda mücadeleye çekilmenin teorisini yapıyor.

Oysa yapılması gereken, Lenin'in emperyalist ülkelerin proletaryası için önerdiği gibi, "sömürgelerde işgalci emperyalist askeri birlikler içinde sömürge savaşına karşı bildiriler dağıtmak, savaşan sömürge halklara silah yardımı" yapmayı bir adım daha ileri götürmektir. Tıpkı Franko faşizmine karşı dünya komünistlerinin yaptıkları gibi, Enternasyonal Tugaylar olarak savaşmayı proletarya enternasyonalizminin yüksek seviyede bir örneği olarak teorize etmek doğru olandır. Laos ve Vietnam devrimci ve komünist güçlerinin Fransız ve Amerikan emperyalist sömürgeci ordularına karşı birlikte savaşmalarını teori düzeyine yükseltmek doğru olandır. ÇKP'nin Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'ni savunmak için onunla birlikte ABD ve dünya gericiğinin işgaline karşı savaşmasından teorik sonuçlar çıkarmak doğru olandır.

Enternasyonalizm adına milli sınırlara hapsolmanın teorisini yapmaksa, Lenin sonrası bütün enternasyonalist pratik gelişmeleri yok saymak demektir. İKK'nın yaptığı budur.

Rojava Devrimi Ve Enternasyonalizm

Rojava devrimi, bugünün krizler, savaşlar, bölgesel halk ayaklanmaları koşullarında, Arap halklarından Gezi'ye ve İran'a uzanan halk hareketleri ve ayaklanmaları dalgasının bir parçası, 30 yıllık Kürt ulusal devriminin sağladığı bilinç ve örgütlenme temeli üzerinde yükselen devrimci zirvesidir. Emperyalist ve bölgesel

gerici devletlerin yayılcı, işgalci savaşlarına, her iki tarafı da gerici ve yok edici karakterli iç savaşlarına karşı alternatif olarak, halkların özgürlük içinde demokratik birliğinin, kendi kendilerini yönetmelerinin, kadın devriminin, kooperatifsel halkçı ekonomiyi inşa çabasının ifadesidir. Emperyalist ve bölgesel gerici sistemin iflası karşısında reaksiyoner bir akım olarak ortaya çıkan panislamist faşizan gericiliğe karşı, halkların demokratik alternatifidir.

Böyle olduğu için de, “Dünya Kobanê Günü”, Efrîn işgaline karşı dünya çapında Rojava devrimine destek eylemleri gerçekleşti. Dünyanın ilerici ve özgürlükçü güçleri, 2003 Irak işgaline karşı gelişen büyük çaplı enternasyonalist dayanışma dalgasını, sonraki gelişmelerle yiten bu dalgayı, Rojava devrimiyle dayanışma özgülünde yeniden yükseltmeye yöneldiler. Bu enternasyonalist çabanın parçası olarak, dünyanın demokratik ve devrimci örgütleri ve kişileri, Rojava devriminde enternasyonalist savaşçı olarak, Enternasyonal Özgürlük Taburu saflarında savaştılar.

İKK ise, bu durumu enternasyonalizmi dar ve yanlış kavramak diye eleştirdi, enternasyonalist savaşçılığa ideolojik savaş açtı: “*Enternasyonalizmi Rojava veya başka bir ülkeye giderek mücadele etmekle eşitlemek asıl görevi anlamamak, enternasyonalizmi darlaştırmak ... demektir.*” (İKK, ags)

Rojava devrimi, Kürt halkının devrimi olmakla sınırlı değil. Aynı zamanda, Kürt ulusunun sömürgeci boyunduruğunu tutan egemen uluslardan halkların devrimci mücade-

lelerini yakınlaştıırıp birleştirmede devrimci enternasyonalist harç rolü oynuyor. Bu nedenle, Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da devrimci iddiası olan partilerin Rojava devrimine kendi devrimleri olarak bakmaları, onu diğer kardeş halklarla birleşik devrimin köprüsü olarak ele almaları, buna göre önlerine devrimci görevler koymaları gerekir.

Marksist leninist komünistler böyle yaklaştı. Rojava devriminde savaşan diğer devrimci parti ve örgütler de enternasyonalist bakış açısıyla baktılar.

Bu sosyal-şoven saldırı korosunun tavrına gerekçe yaptığı bir görüş de, “Türkiye’de faşizme karşı mücadele edeceğine Rojava devriminde savaşmak yanlıştır” düşüncesi oldu. İKK da bu düşünceyi, enternasyonalist tavrıla Rojava’da savaşanları suçlama argümanı yaptı.

Türkiye’den emekçi solun bir bölümü Rojava devrimini suçlama korosu oluşturup karalayıcı ideolojik saldırılar başlatınca, İKK da bu gerici ideolojik saldırıların etkisinde kalmaktan kurtulamadı. Pratik adım attığı enternasyonalist savaşçılığını ideolojik bakımdan da yükselteceğine, buradan geri adım attı.

Bu sosyal-şoven saldırı korosunun tavrına gerekçe yaptığı bir görüş de, “*Türkiye’de faşizme karşı mücadele edeceğine Rojava devriminde savaşmak yanlıştır*” düşüncesi oldu. İKK

da, benimsediği bu düşünceyi, enternasyonalist tavırla Rojava devriminde savaşanları suçlama argümanı yaptı.

Güncel Bazı Örnekler

Geçmişte Kosova ve Arnavutluk'ta, Laos ve Vietnam'da, faşist emperyalizmin ve ABD emperyalizminin işgallerine karşı savaşlarda ve ulusal devrimlerde, her iki halkın devrimci örgütleri birlikte savaş örnekleri verdiler. Bunda komünist partilerin (Arnavutluk ve Vietnam komünist partileri) ve komünizmden etkile-

Bugünün koşullarına ve enternasyonalizmin hangi strateji ve politikaları komünist ve devrimci hareketin önüne koyduğuna hiç bakmadılar bile. Üstelik o hareketin bir parçasının Rojava devrimi cephelerinde savaşıyor olmasının uyarıcı etkisini dahi ellerinin tersiyle ittiler.

nen ulusal devrimci örgütlerin (Laos Ulusal Kurtuluş Cephesi) temel rolü oldu.

Komintern Balkan ülkeleri için Balkan federasyonunu program olarak sunmuştu. Fakat değiştiğimiz gibi, Balkan ulusları bağımsızlığı neredeyse hiç tatmamışlardı ve devlet olarak daha büyük olan Yugoslavya, Tito'nun liderliğinde, federasyona hakimiyetini güvenceleyecek bir karar alma yöntemi dayatınca federasyon gerçekleşmedi.

Bugün ise politik islamcılar, panislamist karakterleri elverdiği için ve ayrı ayrı mezhepler çerçevesinde, uluslararası birleşik mücadele yürütüyorlar. Sünni politik islamcılar, İhvan'dan IŞİD'e ve El Kaide türevlerine uzanan çok sayıda örgütleriyle, Sünni-Müslüman halklar içindeki güçleriyle uluslararası (panislamist) bir politik çizgi izliyorlar.

Kuşkusuz bu, dili, dini, rengi ne olursa olsun, bütün toplumlarda büyüyen ve geleceği temsil eden proletarya enternasyonalizmine tamamen ters. Bu anlamda evrensel bir karakter taşıyor. Sünni İslam çapında bir uluslararası varoluş tarzı olduğu içindir ki, bu panislamizmdir, enternasyonalizm değil! Dolayısıyla, sırtlarını dayayacakları büyük bir emperyalist İslam devleti var olmadığı için de başarı şansları yok gibi. Ama varmak istedikleri nokta, emperyalizme karşı bir nevi "islami emperyalist devlet" hedefi.

Fakat, Sünni-Müslüman halklar çapında da olsa, politik islamcıların panislamist mücadelesi geride kalan dönemde çeşitli başarılar sağladı. Bu başarılar, gerçekte bugünün maddi koşullarının elverişli temeli üzerinde gerçekleşebildi. Destek aldıkları ve temsilcisi olduklarını iddia ettikleri Müslüman halkların birlik olma özlemi ve emperyalist hegemonyanın sarsılması, politik islamcıların, çıkar çatışmasında bölününceye değin geçici de olsa, panislamist birleşik mücadeleyi gerçekleştirmelerine yol açabildi.

Onların tersine, rekabet içinde değil, enternasyonal çıkar birliği içinde bulunan ve hangi renk, ulus ve dinden olursa olsun, bütün ülkelerin

proletaryasını dünya sosyalist devletler federasyonu hedefinde ve toplumsal devrim ile komünizm amacıyla birleştirme düşüncesine sahip olan komünistler neden bölgesel birleşik devrimci mücadele için bu olanakları değerlendirmesin?

Belirtelim ki, politik islamcıları yenilgiye götüren, onların panislamist ve bölgesel mücadeleleri değil -aksine bu onları güçlü kılıyor-, sınıfsal ve siyasal niteliklerinin halkın ve ezilenlerin çıkarlarına zıt olmasıdır. Bu niteliklerine rağmen “İslam Devleti”nin iktidar olarak yaklaşık 4 yıl ayakta kalabilmesinin temel bir nedeni, uluslararası çapta birleşik mücadele yürütebilmesidir. Libyalı politik islamcıların Mali’deki Müslüman nüfusun yaşadığı bölgede otorite kurabilmeleri ve çok sayıda emperyalist devletin saldırmasına rağmen henüz yenilgiye uğratılmamaları da bu nedenledir.

Kürdistan devrimi, ülkesinin bütün parçaları arasındaki suni sınırları birleşik mücadele sayesinde fiilen ortadan kaldırdı. Ola ki buna, aynı ulusu parçaladıkları için bu suni sınırları fiilen kaldırmak normaldir ve tek ülkede birlik ulusal hak olduğu için bu gerçekleşiyor diye yanıt verilebilir. Ama politik islamcılar, Sünni Müslüman halklar arasındaki sınırları birçok yerde fiilen ortadan kaldırdılar. Afganistan-Peşaver arasında, Libya-Mali arasında, Irak-Suriye arasında... Elbette maddi koşullar uluslararası mücadelelerin gelişimine elvermeseydi, panislamizm ideolojisine rağmen bunu başaramazlardı.

Toplumsal maddi temelin değişerek daha elverişli hale gelmesine ve

bu temel üzerinde politik islamcılarının -hem de halk düşmanı, sömürücü, rekabetçi sınıfsal ve siyasal karakterlerine rağmen- uluslararası/panislamist başarılar yakalamış olmalarına karşın, proleter sosyalizmin temsilcisi iddiasıyla ortaya çıkan İKK, birleşik enternasyonalist mücadeleyi Rojava devrimi şahsında reddediyor. Dahası, milli sınırlara hapsolmayı “gerçek enternasyonalizm” teorisi olarak ileri sürebiliyor.

Sonuç Yerine

İKK, Türk emekçiler arasında bu yolla gelişebileceğini düşünerek, Kürt ulusal özgürlük hareketiyle yakın ve az çok uzun süreli bir ittifaktan kaçınmanın, HBDH’den çıkmanın ve Rojava devriminden fiilen uzaklaşmanın teorisini üretmeye çalıştı.

Proleter enternasyonalizme ilişkin bu görüşleri oluştururken, İKK yazarları, Lenin’in 100 yıl önce ortaya attığı strateji ve politikaları, bunları bugün izlemeye çalıştıkları çizgiye hak veren önermeler zannedince, “cesurca” savunmaktan sakınmadılar. Proleter enternasyonalizm ilkesi ve dünya proletaryasının programatik amaçları aynı kalmak koşuluyla, bu proleter enternasyonalizmin, değişik tarihsel koşullarda değişik strateji ve politikaları gerekli kıldığını anlamadılar veya daha doğrusu anlamak işlerine gelmedi.

Bu nedenle, öncesinin koşullarına ve proleter enternasyonalizmin hangi strateji ve politikaları o koşullarda gerekli kıldığı meselesine eğilmediler. Bugünün koşullarına ve enternasyonalizmin hangi strateji ve politikaları komünist ve devrimci

hareketin önüne koyduğuna hiç bakmadılar bile. Üstelik o hareketin bir parçasının Rojava devrimi cepheleğinde savaşıyor olmasının uyarıcı etkisini dahi ellerinin tersiyle ittiler.

Bir de elbette, Kürdistan'ın, sömürgeci uluslardan işçi sınıfı ve halkların devrimlerini birleştirmede başlıca bir rol oynamakta olduğunu analiz etmediler ve görmediler. Oysa teorik temellerini aldıkları Kaypakkaya, Kuzey Kürdistan'da devrim ağır basar ama Türkiye'de geri kalırsa, ayrılmayı desteklemek gerektiğini belirterek, değişik durumlarda değişik politikalar uygulama mantığına sahip olduğunu göstermişti.

Bugün ulusal özgürlük mücadelesine önderlik eden PKK, ayrılma ve bağımsız ulusal devlet kurma yerine, ayrılma hakkını da koruyan bölgesel demokratik federasyonlar biçiminde bir programla mücadele ediyor. O üç parça Kürdistan'da devrimi tutuşturabildi ve Rojava'da zafere ulaştırabildi. Kaypakkaya, eğer ulusal hareket gelişir ve ayrılmayı talep ederse demişti ama, şimdi ulusal hareket özgürlük içinde ve ayrılma hakkını koruyarak federatif birliği öneriyor. Bu durumun bölgesel birleşik devrim imkanlarını artırdığını görmeyen İKK yazarları, durumu analiz edip ona göre politika belirlemekten, proleter enternasyonalizm kapsamındaki güncel görevlere yönelmekten kaçıyorlar.

İKK Yürüyüş'ü Kürt ulusal özgürlük mücadelesine saldırmakla eleştirirken tabii ki çok haklı. Ve Baas milliyetçisi Esad'a verdiğiniz desteği Kürt ulusal özgürlük mücadelesine vermekten neden kaçınıyorsunuz sorusunu sormakta da haklı. Ama Yürüyüş, içeride "vatan" ajitasyonu ve antifaşist mücadeleyi antiemperyalizme tabi kılan görüşüyle milliyetçi etkiler taşısa da, ABD işgallerine karşı Saddam ve Esad destekçiliğiyle "üçüncü dünya devletleri" enternasyonalizmini savunmaya çalışıyor. Suriye ve Irak'ta, işçi sınıfı ve ezilenlerin devrimini tali bir mesele olarak görüyor.

Onları eleştirmekte haklı olan İKK yazarlarına soralım: Peki sizin proleter enternasyonalist görevleriniz ülke içindeki eylemler ve mücadeleyle dayanışma sınırında kaldıkça, bugünün toplumsal maddi koşullarında gerçekte enternasyonalist görevleri milli sınırlara hapsedmiş olmuyor musunuz?

Biz yine de mücadele dostluğunun yüklediği sorumluluğa uyararak, eğer bölgede devrim daha geniş kitleleri kapsarsa, patlak veren yeni yeni halk ayaklanmaları bu ülkelerin pek çoğunda devrimci partileri kitleselleştirirse, birleşik enternasyonalist mücadelenin önemini ortaya koyan yeni şartların doğuşu İKK açısından daha etkili bir uyarıcı/değiştirici rol oynar diye umuyoruz.

Yaşam Tarzı Özgürlüğü Ve Laik Feminizm

Sezin Uçar

Toplumsal yaşamın politik islamcı temelde düzenlenişine en çok kadınlar itiraz etmekte, bu itirazcıların önemli bir bölümü de kendisini laik olarak ifade etmektedir. Ancak dinamik bir kadın kitlesinin kendini bu şekilde tanımlıyor oluşu, siyasi özneleri kestirmeden hızlı sonuç alma, kitleleri dönüştürme sorumluluğundan uzak siyaset yapma heveskarlığına sevk etmemelidir. Kadın özgürlük mücadelesinin tüm özneleri erkek egemenliğine karşı toplumsal cinsiyet saflaşması ekseninde politika yapmalı, laik-antilaik gibi bir kutuplaşma zeminine sürüklenmemelidir.

Toplumsal cinsiyetin ne cumhuriyet tarihiyle ne de AKP iktidarıyla sınırlandırılmayacak çelişkisini, mevcut iktidarın kendini toplumun dinsel-leştirilmesi ekseninde örgütlemesi üzerinden tartışmak, kadın özgürlük mücadelesinin temel gündemi olmaya devam ediyor. AKP'nin toplumu politik islamcı temelde dönüştürmede kullandığı argümanlar, kadınların cinsel özgürlük mücadelesinin potansiyelini açığa çıkardığı gibi, politik özneleri de propaganda ve ajitasyonu güncelleme, ittifak politikalarını gözden geçirme ve açığa çıkan potansiyeli etkinleştirme sorumluluğuyla karşı karşıya bırakıyor.

En güncel haliyle, müftülere nikah kıyma yetkisi veren tasarının yasallaşması sürecinde yeniden gündemleşen laiklik tartışmaları ve bu meselenin

daha çok kadınlar üzerinden tartışılıyor olması, pek çok siyasi çevreyi de laikliği kadın özgürlük mücadelesi zemininde ele almaya yönlendirdi.

Elbette bu gündemleşmenin tek nedeni 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda yapılan değişiklik değil. Geçtiğimiz 5 yıl içinde AKP ile kendilerini merkez sağ ve liberal sol olarak tanımlayanlar arasındaki ittifakın son bulmasıyla birlikte, AKP'nin önceki dönem açık bir şekilde yürütemediği, ihyacılık ve inşacılık olarak da tanımlanan faşist politik islamcı restorasyonun tüm bu dönem boyunca ivmelenmiş olması göz ardı edilemez.

Liberallerden ve merkez sağdan uzaklaşan AKP, elbette bu sürece son beş yıl içerisinde girmemiştir. Düz liselerin yerini imam hatip li-

30 ❖ Marksist Teori 32

selerinin alması, öğretmen liselerinin kapatılması, 8 yıllık kesintisiz eğitimden 4+4+4'e geçiş yapılması, yurtların vakıflara ve cemaatlara teslim edilmesi, eğitim müfredatından evrim konusunun çıkarılması ve yerine cihadın eklenmesi, din derslerinin çoğaltılıp çeşitlendirilmesi gibi eğitimdeki yapısal hamleler; kürtaj süresinin sınırlanmasına dönük girişimler, nasıl doğum yapacaklarından hamileyken kamusal alanda nasıl davranacaklarına değin kadınlara müdahaleler, erken evliliğin maddi yardımlarla teşvikinden evlilik adı altında cinsel sömürünün devlet politikası halinde kurumsallaştırılmasına kadar kadınların yaşamlarına dair pek çok kısıtlama siyasal dönüşümün konusu yapıldı.

Siyasetinde laikliği temel bir kavram olarak kullanan, laiklik ekseninde politika yapmakla birlikte bu kavramı güncel politik gelişmelerle yeniden içeriklendiren ya da bu ekseninde siyaset yapmaktan imtina eden çeşitli siyasi özneler, kadın örgütleri hem kendi içlerinde hem de kamuoyuna açık biçimde tartışmalar yürütmeye, fikirlerini tartışmaya başladı.

Bu ekseninde keskin sözlerden birini, proleter laikliği kurucu bir ilke olarak ele alan Halkevi çevresi söylemiş oluyor. Halkevciler kadınlar, kimi nüansları barındırmakla birlikte büyük oranda aynı bakış açısının sonucu olarak, feminist laikliği kadın özgürlük mücadelesi bakımından yeni bir kurucu ilke olarak ele alıyorlar. Feminist laikliği, yeni toplumun ahlakını kadın özgürlüğü ilkeleriyle yeniden kurma çağrısı olarak değerlendiriyor, aynı zamanda laikliğin fe-

minist öz savunma ekseninde yeni bir toplumsal kurucu ilke olarak siyasallaştırılması gerektiğini savunuyorlar.

Laiklik eksenli politika yapmaktan imtina eden, daha doğru bir ifadeyle laik-antilaik kutuplaşmasını toplumsal cinsiyet saflaşması eksenindeki politika yapış tarzının dışında gördüğü için reddeden sosyalist kadınlar, rejimin faşist politik islamcı temelde dönüşümüne karşı çıkarken bu tartışmaların neresinde duracaklar?

Yaşam tarzı özgürlüğü temelinde geliştirilecek politikayı toplumsal devrime, yaşam tarzına en çok müdahale edilen kesim olan kadınların mücadelesini de kadın devriminin güncel programına bağlayan sosyalist kadınlar, kadın kitlelerinin kendilerini nasıl ifade ettiklerinin, bugüne kadar hangi politik ekseninde harekete geçtiklerinin ötesinde, AKP'nin toplumu zorla dinselleştirmesi karşısındaki tepkileri hangi politik argümanlarla birleştirmeyi hedefleyecek, dahası pratik güncel bir politikanın oluşturulmasında nasıl etkin bir rol oynayacaklar?

Laikliği bir mücadele kavramı olarak kullanıp kullanmama, bu kavram üzerinden siyaset üretip üretmeme, laik feminizm ekseninde kadın politikası yapan siyasi öznelerle ittifak yapıp yapmama gibi güncel tartışmalara geçmeden önce, laiklik ideolojisi ile kadın özgürlük mücadelesinin tarihsel ilişkisini gözden geçirmek yerinde olacaktır.

Cumhuriyet Dönemi Ve Kadın Hareketi

Düşünceyi eylemden ayırmak nasıl olanaksız ise, kavramı da sadece öğreti ile değil eylemselliği ile ele almak zorundayız. Laikliği cumhuriyet tarihi bağlamında ele aldığımızda, bu dönem bakımından resmi devlet ideolojisi olan laikliğin, esasen kadın özgürlüğünü hedefleyen ve bunu başaran bir tarihle özdeş olmadığı görülecektir.

Latin alfabesinin kabulünden şapka kanununa, kadınların seçme ve seçilme hakkının tanınmasına kadar cumhuriyetin kuruluş döneminin motivasyonu, bir özgürleşme hamlesi değil, bir “medenileşme” hamlesidir. Resmi devlet ideolojisi olarak varlığını sürdüren laiklik, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önsel kabulü ve devamında, ulusalcılık ve milliyetçilik gibi burjuva ideolojilerle birlikte bu eşitsizliğin sürdürülmesinde rol oynamıştır.

Elbette, Osmanlı’dan cumhuriyet dönemine değin güçlü bir kadın hareketi, farklı niteliklerde de olsa, varlığını hep sürdürmüştür. Ermeni, Kürt, Arap, Çerkes, Rum, Türk kadınları Osmanlı döneminde kadının ikincil konumunu değiştirmek

için çeşitli örgütlülükler yaratmıştır. Batı’da kadınların oy hakkı için etkin mücadele yürüten “Suffragette” hareketinden etkilenen dönemin kadın özneleri, kadınların toplumsal rolleri başta olmak üzere tüm sosyal ve siyasal sorunlarla etkin bir ilişki kurmuşlardır. Yeri gelmişken söylemek gerekir ki, cumhuriyet dönemi kazanılan haklar, çokça propagandası yapıldığı gibi bahsedilen haklar değil, kadınların mücadelesi sonucu kazanılan haklar olmuştur.

Resmi devlet ideolojisi olarak varlığını sürdüren laiklik, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önsel kabulü ve devamında, ulusalcılık ve milliyetçilik gibi burjuva ideolojilerle birlikte bu eşitsizliğin sürdürülmesinde rol oynamıştır.

Cumhuriyetin kuruluş döneminde, Türk uluslaşmasına uygun bir aile ve kadın tipi inşa etme, kağıt üzerinde kimi eşitlik tanımlarıyla, hatta işgücüne ve sosyal hayata katılımı kısmen teşvik adımlarıyla birlikte, kadını yine siyasal yaşamda etkisizleştiren ve sosyal yaşamda ikincilleştiren bir anlayış egemendir. Özellikle kadınlar için seçme ve seçilme hakkının düzenlenmesi, çok eşliliğin yasaklanması dönem bakımından önemli kazanımlardır. Ancak bu yasal eşitliğin toplumsal eşitlik haline gelmesi konusunda en basit tedbirlerin dahi alınmamış ve

uygulama gücünün sağlanmamış olmasında şaşılacak bir durum yoktur. Zira modern Türk kadını imgesi kemalist cumhuriyet rejiminin esasen bir vitrinidir. Cumhuriyet döneminin ilk siyasal parti girişimi olan Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulmasına izin verilmediği de hafızada tutulmalıdır.

Erkek egemenliğine dayalı şeriat kurallarının hakim olduğu bir sistem ile laik cumhuriyetin yasalar önünde nispeten kadın-erkek eşitliğini sağlamış olduğu "çağdaş" toplum arasında, kadınların ezilme biçimleri

Erkek egemenliğine dayalı şeriat kurallarının hakim olduğu bir sistem ile laik cumhuriyetin yasalar önünde nispeten kadın-erkek eşitliğini sağlamış olduğu "çağdaş" toplum arasında, kadınların ezilme biçimleri bakımından elbette farklılıklar vardır.

bakımından elbette farklılıklar vardır. İlkinde kadınlar üzerindeki baskı tanrı kelamının güvencesiyken, diğerinde hukuksal eşitlik kisvesi altında tüm toplumsal ilişkilere sirayet eden eşitsizlik ve erkek egemenliği söz konusudur. Ataerkilliğin tek biçimi olmadığı, cumhuriyet tarihi ayrıntılı değerlendirildiğinde hemen görülmektedir. İslami ataerkilliğin yerini ulus-devlet ataerkilliği almıştır.

İlerleyen dönemlerde ise, politik islamcılık ile laiklik birbirine karşıt dursa da, her ikisinin de burjuva ide-

olojisi olduğu daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Laiklik devletin kurucu ilkesi olmakla birlikte, 1960 darbesiyle anayasa ve anayasal kurumlar eliyle kaideleştirilmiştir. 12 Eylül'den bu yana da politik islamcı gerici desteklenmiştir. 2002'de 450 olan imam hatip lisesi sayısı, 2016'da 1452'ye çıkmıştır.

Cumhuriyet dönemi, bağımsız ve özgürlükçü kadın örgütlenmelerinin yasaklandığı, kadınlara Mustafa Kemal tarafından "verilen" hakları korumakla ve cumhuriyete şükranlarını sunmakla amaçlarını sınırlayan kadın örgütlenmelerinin teşvik edildiği bir dönem olmuştur. Sosyalist kadın hareketinin geliştiği '70'li yıllara kadar genel olarak tablo böyledir.

Yaşam Tarzı Özgürlüğü Nedir, Neyi Kapsar?

Dinsel temelde toplumu dizayn etmeye çalışan burjuva iktidar, kültürden estetiğe, eğlenceden eğitime, aile yaşamından çalışma yaşamına, kentsel dönüşümden "özel" ilişkilere kadar insanların yaşamlarını yönlendiren tüm değer ve normlara müdahale ediyor. Yaygın kullanımın ve algının aksine, kılık-kıyafet veya alkol alma serbestliği ile sınırlanamayacak -elbette bunları da içermekle birlikte- bir özgürlük alanıdır kuşatılıp ortadan kaldırılmak istenen. Cinsel özgürlük talebini de bütünüyle içeren, kişilerin yaşam karşısındaki tüm tercihlerini ve tutumlarını da içeren bir özgürlük alanıdır yaşam tarzı özgürlüğü. Bu nedenle de tümüyle politik özgürlüğün konusudur.

Cinselliğin ve aşkın nasıl yaşanacağına dair fetvalardan toplu taşıma

araçlarında öpüşmenin saldırı sebebi sayılmasına, kürtajın sınırlandırılmasından sorgulu jinekolojik muayenelere, kadınlı-erkekli aynı evde yaşamadan evin perdeli-perdesiz oluşuna, etek boyuna, dekolteye, şorta müdahaleden ideal evlilik yaşının tespitine sayısız müdahale çabası oldu AKP iktidarının. Sadece bireysel özgürlük alanı olarak değerlendirilemeyecek yaşam tarzı biçimleri de hedef oldu muhakkak. Mekan ve tarih üzerinde kurulan hakimiyetten ideal çekirdek ailenin 3 çocuklu 5 kişiden oluşması arzulandığı için 1+1 dairelerin konut repertuarından çıkarılarak muhafazakar ruhun mekansal üretim yoluyla somutlaştırılmasına, mozaiklenen içkilerden makaslanan sahnelere, kent-sel dönüşüm hamlelerinden şehirlerin sembol muhitlerinde gösteriş için devasa camiler yapılmasına, restore edilen tarihsel mekanların dini vakıf ve derneklere tahsisine, akademiden çalışma yaşamına çok çeşitli yaşam tarzı tercihlerini sınırlandıran uygulamaları da bu kapsamda sayabiliriz.

Yaşam tarzı en dolaysız şekilde müdahaleye açık olan, hayatı ve tercihleri en çok baskı altına alınan toplumsal kesim elbette kadınlardır. Dolayısıyla, yaşam tarzı ekseninde geliştirilecek politik özgürlük mücadelesinin en önemli, en etkin devrimci dinamiğinin de kadınlar olduğunu yakın dönem siyasi tarihimiz defalarca göstermiştir. Kadınların tiyatro sahnesinden indirilmek istenmesi üzerine gelişen tepkiler bunun en güncel örneği olmuştur.

Kişisel olanın siyasal olduğu ilkesi, yaşam tarzı özgürlüğü bahsinde, bu özgürlüğü kadın devriminin ve

toplumsal devrimin meselesi olarak görmede somutlaşıyor. Özel olanın politik olduğunu ne kadar içselleştirir, kadınların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları en küçük sorunlarını dahi politikanın konusu haline getirmeyi başarırırsak, kadınlar kendi yaşamlarının, dolayısıyla da siyasal yaşamın daha güçlü bir öznesi haline gelebilirler.

Toplumsal Kutuplaşmada Kadınların Pozisyonu Ne Olacak?

Burjuva egemenliğin kendini yeniden üretmek için kullandığı gerici

Türkiye ve Kürdistan topraklarında, nasıl sosyalistler bakımından laiklik bizzat bayraklaştırılacak bir siyasi talep değilse, ezilen cinsin özgürlüğünü, kurtuluşunu hedefleyen siyasal özneler bakımından da bayraklaştırılacak kurucu bir ilke olamaz.

toplumsal kutuplaşmalar içerisinde laik-şeriatçı kutuplaşmasının erkek egemenliğini de beslediği unutulmamalıdır. Toplumsal yaşamın politik islamcı temelde düzenlenişine en çok kadınlar itiraz etmekte, bu itirazcılarının önemli bir bölümü de kendisini laik olarak ifade etmektedir. Ancak dinamik bir kadın kitlesinin kendini bu şekilde tanımlıyor oluşu, siyasi özneleri kestirmeden hızlı sonuç alma, kitleleri dönüştürme sorumluluğundan uzak siyaset yapma heveskarlığına sevk etmemelidir. Kadın

34 ❖ Marksist Teori 32

özgürlük mücadelesinin tüm öznelere erkek egemenliğine karşı toplumsal cinsiyet saflaşması ekseninde politika yapmalı, laik-antilaik gibi bir kutuplaşma zeminine sürüklenmemelidir.

Cinsel istismar yasa tasarısına karşı toplumun çok geniş kesimlerinden yükselen itirazları, eylemlerin yaygınlığı ve kitleselliğini düşündüğümüzde, AKP tabanındaki kadınların da buna bir karşı koyuşunun olduğu üzerinden atlanmaması gereken bir gerçekliktir. Bu tasarının gündeme geldiği gece yarısından tasarının geri çekildiği güne kadar gelişen tüm toplumsal tepkileri analiz ettiğimizde, feminist laikliğin bayraklaştırıldığı, ortak zemin haline geldiği toplumsal bir kutuplaşmanın değil, kadın ittifağının her karşı koyuşa rengini verdiği bir saflaşmanın ortaya çıktığını görürüz. Alevi-Sünni, laik-şeriatçı, Türk-Kürt gibi karşıtlıklar biçiminde kendini yeniden üreten faşist burjuva aklı, kadınları da böyle bir gerici kutuplaşmada karşı karşıya getirmek istiyor. Gezi-Haziran ayaklanması, bu gerici kutuplaşmaya karşı diğer tüm

demokratik dinamikler gibi kadınların da devlet karşısında saflaştığı, antikapitalist Müslüman kadınlarla seküler kadınların aynı barikatlarda direndiği özel bir ayaklanma deneyimidir. “Mustafa Kemal’in askerleriyiz” sloganının ilerleyen günlerde genç kadınlar tarafından “Cemal Süreya’nın dizeleriyiz” sloganına dönüştürülmesi, kitlenin etkileşimi ve gelişimi bakımından öğreticidir. Alkol almanın “Şerefine Tayyip” sloganıyla bir politik eyleme dönüştüğü günlerde, provokasyon beklentisinin olduğu Kadir Gecesi’nde, Taksim Dayanışması’nın bir gece içki içme kararı aldığı ve kitleye kandil simidi dağıttığı, böylece provokasyon beklentisinin boşa çıkarıldığı görülmüştür. Tüm bu örnekler, Erdoğan’ın tek adam diktatörlüğüne demokratik itirazı olan toplumsal dinamiklerin, dinsel karşıtlıklar barındırmasına rağmen, yaşam tarzları birbirinden farklı olmasına rağmen, kimileri kendilerini laik ve kimileri de antilaik ifade ediyor olmasına rağmen, gerici bir kutuplaşmada değil, özgürlük ek-

İslamcı diktatörün karşına laiklik savunuyla çıkan geniş kitlelerle yan yana gelmeyi gerektirir. Fakat devrimci çizgide etkilemek için bu kesimle yan yana gelmek bir şeydir, bu kesimle ve hatta burjuva ulusalcı güçlerle yan yana gelmek için laiklik adına sahne almak başka bir şeydir. Nitekim devletin bekası ve erkek egemenliğinin nihai hedefleri söz konusu olduğunda, muhafazakar milliyetçi sağ siyaset ile laik burjuva ulusalcı siyasetin aynı refleksleri verdiği unutulmamalıdır. Buradan hareketle, laik bir yaşam için mücadelenin, faşizme karşı özgürlük mücadelesiyle pek çok zaman kesişmediği de göz ardı edilmemelidir.

Laik feministlerin görmek istedikleri bir yan, laikliğin toplumsal ve siyasal gelişmelerden bağımsız olarak kadın özgürlük mücadelesine içkin bir değer olmadığıdır. Diğer bir yanılgılı yan ise, politik islamcılığı erkek egemenliğinin yegane biçimi olarak görmeleridir. Ataerkilliğin farklı toplumsal ilişki biçimleriyle bağlantılı olarak dönüştüğü ve farklı toplumsal yapılarda o yapının özgünlüğünü tanıyan bir değer olarak üretildiği olgusu, gözden kaçırıldıkları bir gerçekliktir.

Hem Türkiye’de kurumsallaşan faşist diktatörlük hem de dünyadaki faşizm örnekleri incelendiğinde, birçok durumda, egemenlik kurumlarının politik dinsel gericilikle donatılmış olduğu, dinin politik hegemonya aracı olarak kullanıldığı görülür. Fakat buradan, ülkelerin farklı tarihsel

ve toplumsal maddi gerçeklerinin üzerinden atlanarak, devrimci-demokratik hareketlerin ancak laiklik bayrağını kaldırmakla faşizmi ve erkek egemenliğini alt edebilecekleri otomatik sonucu çıkarılamaz. Ortadoğu kadın hareketi bakımından da durum böyledir.

Sosyalist kadınlar olarak, dinsel temelde gelişsin veya gelişmesin, kadınların özgürlüğüne yönelik her saldırıyı devlete karşı mücadelenin konusu olarak ele almak, en geniş kadın kitlelerini özgürlük bayrağıyla saflaştırmak ve faşizme karşı kadınları özneleştirerek perspektifiyle hareket etmeliyiz. Elbette ki, AKP karşısında laiklik talepli mücadele yürüten kadın öznelerle de ittifak kurmada tereddüde düşmemeli, CHP tabanını politik bakımdan etkileme imkanlarını da değerlendirmeliyiz.

Kaynakça

Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Hazırlayan: Feryal Saygılıgil, Dipnot Yayınları, 2016

Feminizm Kitabı - Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler, Hazırlayan: Hülya Osmanağaoğlu, Dipnot Yayınları, 2015

sendika.org’tan ilgili yazılar: Yeni Bir Kurucu İlke: Feminist Laiklik, Mine Melek, 03.02.2018; Bizim İtaatsizliğimiz Onların Krizidir: Erkek “Diyane” İse Laiklik Feministtir, Özge Ozan, 14.09.2017; Kadınların Bekası İçin: Yeni Bir Laiklik, Yeni Bir Ülke Gerek, Çiğdem Çıdamlı, 16.01.2017.

Trump'ın Yeni Emperyal Irkçılığı Ve Kudüs Kararı

Alp Altınörs

Filistin solunun ortaya koyduğu mücadele perspektifi, “‘Nehirden Denize’ demokratik, laik ve bütün halkların bir arada yaşayacağı bir Filistin”dir. Örnek alınan model, uluslararası bir boykot kampanyası sonucunda Apartheid rejiminin yıkılarak demokratik bir dönüşümün yaşandığı Güney Afrika’dır. Bu görüş açısından, İsrail’in Filistinlilere dayattığı statü farklılıklarının hiçbir önemi yoktur. İster ‘48 sınırları içinde yaşasın, ister ‘67 sınırları içinde, isterse sürgünde, Filistin bütün Filistinlilerin anavatanıdır ve tümünün eşit yurttaşlık temelinde yaşama hakkı vardır. Yahudiler de iki uluslu Filistin’in eşit vatandaşları olacaktır.

Dünya tekellerinin vahşi kar hırsının temsilcisi, ABD’nin yeni CEO’su, “askeri-sınai kompleks”in siyasi temsilcisi olarak Donald Trump, başkanlık görevinde bir yılı doldurdu. Donald Trump’ın başkanlığı, 2008’de patlak veren ve günümüze kadar inişli-çıkışlı durgunluk biçiminde devam eden bunalım şartlarında Amerikan emperyalizminin yitirdiği kimi üstünlükleri yeniden kurmak, küresel Amerikan hegemonyasını tehdit eden güçleri bastırmak isteyen tekellerin formülüydü. Şaka değil, delilik veya anomali değil, emperyalist bunalımın keskinleşmesinin açık bir ifadesiydi.

Trump, ilk dış ziyaretini yaptığı Suudi Arabistan Krallığı’nda (20 Mayıs 2017) Ortadoğu’ya dair

yeni politikalarını ete kemiğe büründürdü. Bu ziyaretin sonrasında, Suriye’nin Şayrat hava üssü Amerikan gemisinden fırlatılan füzelerle vuruldu, İsrail defalarca Lübnan’ı savaşa tehdit etti, fazlasıyla teşhir olmuş IŞİD Musul ve Rakka’dan sökülüp atıldı, ancak Kuneytra’dan İdlib’e IŞİD’vari çeteler tahkim edildi, Suudi-Katar ekseni bozuldu, Suudi-Mısır-BAE ekseni oluşturuldu, bu yeni eksen Katar’a ambargo uyguladı, Katar buna İran’la yaklaşarak ve Türkiye’ye askeri üs vererek yanıt verdi, Suudi Arabistan hanedanı veliaht prens Muhammed Bin Salman liderliğinde bir operasyonla pek çok prens tutuklanarak yeniden tanzim edildi, Trump İran nükleer anlaşmasını feshetmeye yö-

neldi, Suriye'deki dolaylı paylaşım savaşı yeni bir aşamaya ulaşarak bölge devletlerinin doğrudan askeri güçleriyle katıldığı dolaysız bir paylaşım savaşına dönüştü. Nihayetinde, Nakba'nın 70. yıldönümüne girerken, ABD elçiliğinin Kudüs'e taşınmasını protesto eden Filistinlilere saldıran İsrail büyük bir katliam gerçekleştirdi.

Obama, Amerikan ekonomisini doğayı vahşice katleden kaygacı çıkarımlarıyla canlandırmıştı. Trump'ın ekonomi politikası ise

Kudüs, Filistin'i Yahudi ve Arap devletlerine bölen (ABD'nin de onay verdiği) 1947 BM paylaşım planına göre, her iki devlete de ait olmayan bir açık şehir statüsündedir. Bu karara göre, Kudüs şehri uluslararası hukuka tabi bir şehir olarak tanımlanır.

öncelikle silah sanayiini geliştirmek ve silah satmak oldu. Trump, kışkırttığı her bir uluslararası politik krizi, silah satmak için bir fırsata çevirdi. Suudilerle yaptığı Amerikan tarihinin en büyük silah anlaşmasında, bir seferde 110 milyar dolarlık silah sattı. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin nükleer silah ve kıtalar arası füze denemeleri bahane edilerek aylar boyunca savaş rüzgarlarının estirildiği Asya-Pasifik bölgesinde, Japon emperyalizmini ve Güney Kore'yi silahlandırarak

ABD'ye muazzam bir yeni pazar alanı açtı. Trump Amerikan iç pazarında da silah ticaretini geliştiriyor; geleneksel olarak ABD'de herkesin silah satın alma ve taşıma hakkı bulunması, silah sanayiinin büyük karlar elde etmesini sağlıyor. Ne var ki, silah mağazalarından serbestçe alınan silahlarla çocukların okullarında arkadaşlarını katletmesi, demokratik kesimlerden mağazalarda serbest silah satışlarının yasaklanması çağrılarının yükselmesine neden oluyor. Trump bu çağrılara karşı koyarken, Ulusal Tüfek Birliği (NRA) gibi silah lobilerini destekliyor. Hemen her ay okullarda çocuklar birbirini kurşunlarken, “öğretmenlerin de silahlandırılmasını” önererek, infiale sebep oluyor.

Trump'ın “Amerika'yı Yeniden Büyük Yap” (“*Make America Great Again*”) doktrini, açıkça yeni emperyal ırkçılığın damgasını taşıyor. Amerikan emperyalizminin, hegemonyasını küresel kurumlar üzerinden inşa ettiği, kendi çıkarlarını küresel çıkarlar olarak pazarladığı geleneksel dış politika yalanlarını çöpe atıyor. Amerika birincidir, Amerika üstündür, diğer ülkeler bunu kabul etmek zorundadır biçiminde, açık bir kölelik dayatmasında bulunuyor. Böylece Obama'nın ABD'nin yüzüne taktığı “yumuşak güç” maskesini çıkarıp atıyor. Gerçek ilişkileri görünür hale getiriyor.

Trump, içte ise siyah halka karşı açık düşmanlık güdüyor. Latin Amerika halklarına açık hakaretlerde bulunuyor. Müslüman halklara karşı ırkçı faşist söylemler dile getiriyor. Kimi Müslüman ülkelere getirdiği

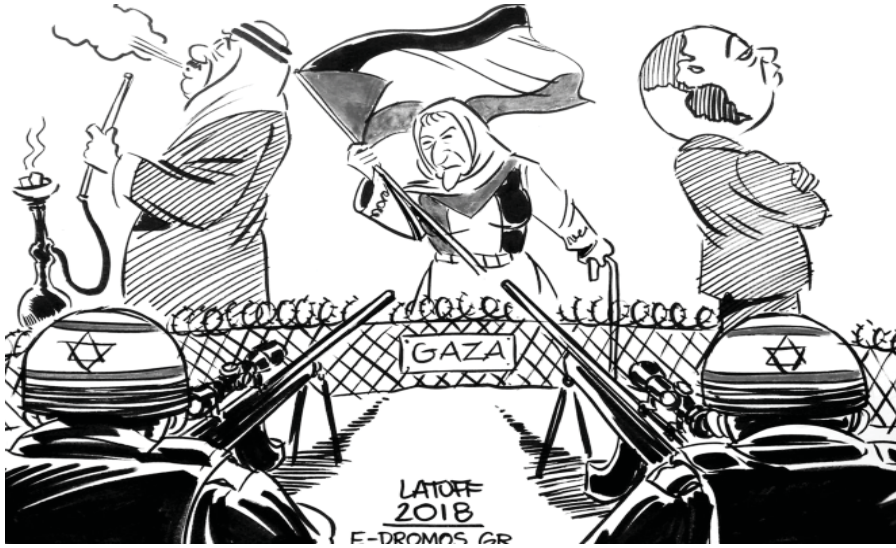
vize yasakları Amerikan mahkemelerince bozulsa da, bu yönlü kararlar almaya, Müslüman göçmenler için Amerika'ya erişimi mümkün olduğunca zorlaştırmaya devam ediyor. En zenginlerin hükümeti olduğunu ilan etmekten sakınmayarak, çıkarıldığı vergi yasasıyla zenginlerin vergi yükünü hafifletip, yoksul emekçi halkın vergi yükünü ağırlaştırıyor.

Filistin Hareketinin Adım Adım Gerilemesi

ABD senatosunun “Kudüs’ün İsrail’in başkenti olduğu” yönünde karar alması, 1995 yılındadır. Bu karar, İsrail siyonizmine açık bir destektir. Ne var ki, ABD başkanları, bu kararın gereğini yapmayarak, yani ABD büyükelçiliğini Kudüs’e taşımayarak, bir denge siyaseti izliyorlardı. Kudüs’teki ABD temsilciliğinin statüsü “başkonsolosluk” düzeyinde tutuluyordu. Hatta Obama döneminde, BM Güvenlik Konseyi’nin Batı Şeria’daki yerleşimlerini kınayan bir karar tasarısını

ABD veto etmeyerek, İsrail’le ufak çaplı bir krize de yol verilmişti. Ne var ki, Trump bu dengeleri bozarak, Kudüs’ün İsrail’in başkenti olduğunu, bu konunun artık masada olmayacağını ilan etti. Büyükelçiliği Kudüs’e taşıma kararını pratik olarak aldı. Her ne kadar bu karar BM Genel Kurulu’nde ezici bir çoğunlukla reddedilse de, ABD buradan geri adım atmadı.

Kudüs, Filistin’i Yahudi ve Arap devletlerine bölen (ABD’nin de onay verdiği) 1947 BM paylaşım planına göre, her iki devlete de ait olmayan bir açık şehir statüsündedir. Bu karara göre, Kudüs şehri uluslararası hukuka tabi bir şehir (“*corpus separtatum*”) olarak tanımlanır. İsrail’in tek taraflı ilanı üzerine patlak veren 1948 Savaşı’nda, Batı Kudüs İsrail’in, Doğu Kudüs Ürdün’ün elinde kalmıştır. 1967 Savaşı’nda ise Doğu Kudüs de İsrail tarafından işgal edilmiştir. 1967 Savaşı’nda İsrail’in işgal ettiği topraklar BM tarafından hiçbir zaman İsrail toprağı

olarak tanınmamıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararında İsrail'in Kudüs'ü işgali "yok hükümünde" ilan edilir ve 1967'de işgal ettiği topraklarda yapacağı yerleşimler "yasadışı" sayılır.

İsrail Kudüs'ü o tarihten beri tek ve bölünmez başkenti ilan etse de, hiçbir devlet bugüne kadar büyükelçiliğini Kudüs'e taşımamıştır. Büyükelçilikler Tel Aviv'de kalmıştır. 1993-95 Oslo Anlaşmaları'yla yeni bir durum oluşmuş, anlaşmalar Kudüs'ün statüsünü tarif etmeseler

Yaser Arafat'ın son derece geri zeminde dayatılan Camp David II anlaşmasını imzalamayı reddetmesi üzerine, Oslo Süreci tümüyle çöktü. İki ay sonra, Eylül ayında siyonist savaş suçlusunu Ariel Şaron'un El Aksa Camii'ni ziyareti 2. İntifada'yı tetikledi.

de "iki devletli çözüm" kapsamında Doğu Kudüs'ün Filistin devletinin başkenti olacağına dair bir beklenti ortaya çıkmıştır. Ne var ki, Oslo Anlaşmaları'yla başlatılan "Oslo Süreci" gerçekte İsrail'in işgal ettiği tüm toprakları adım adım ilhak etme, yerleşimleri yaygınlaştırma, Filistinli Arap nüfusu kaçırarak Doğu Kudüs'te de tam hakimiyet kurma amacına hizmet etmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü, Ramallah'ta kurulan "Filistin Otoritesi" adlı idari ya-

pının içine hapsedilip çürütülürken, İsrail, 1987 İntifadası'nın yarattığı hegemonya bunalımını bu sayede aşmıştır.

Oslo Anlaşmaları'nın resmi zaman takvimi 1999 yılında sona eriyordu. Ne var ki İsrail, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze'de kurulacak zayıf bir Filistin devletini dahi kabule yanaşmadı. Temmuz 2000'de, Yaser Arafat'ın son derece geri bir zeminde dayatılan Camp David II anlaşmasını imzalamayı reddetmesi üzerine, Oslo Süreci tümüyle çöktü. İki ay sonra, Eylül ayında siyonist savaş suçlusunu Ariel Şaron'un El Aksa Camii'ni ziyareti 2. İntifada'yı tetikledi. 5 yıl boyunca devam eden bu birleşik halk direnişi, Hamas'ı misliyle büyüttü. Yapılan ilk seçimlerde Hamas çoğunluğu elde etti. Ne var ki, emperyalistlerin müdahalesi sonucunda hükümet kuramadı. Sonuç, El Fetih-Hamas çatışmaları ile Filistin halkının ikiye bölünmesi oldu. Gazze Hamas yönetimi altına girerken, Batı Şeria'da İsrail askeri işgali altında kukla bir "Filistin Yönetimi" varlığını sürdürdü. Oslo'nun çöküşüyle birlikte "barış süreci" gerçekte tümüyle ortadan kalkarken, yine de Ramallah yönetimiyle İsrail'in müzakere edermiş gibi yaptığı bir tiyatro dönem dönem sürdürüldü.

Filistin ulusal hareketini çürüten bu süreç, Suriye iç savaşının başlamasıyla derinleşti. Hamas, Türkiye ve Katar'ın yönlendirmesiyle, iç savaşın hemen başlarında, o güne kadar kendisine büyük bir destek vermiş olan Şam'ı terk ederek Doha'ya taşındı. Fakat Suriye'de Müslüman Kardeşler'i iktidara getirmeye yöne-

lik bu müdahale tutmadı. Baas rejimi ayakta kaldı. Hamas ise, bu süreç içinde AKP iktidarı ve Katar şeyhliği tarafından “ehlileştirilerek” sisteme uyumlu hale getirildi. Nihayet Hamas, 1 Mayıs 2017’de Doha’da “Yeni Siyaset Belgesi” açıklarak “1967 sınırları içinde başkenti Kudüs olan bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını –mültecilerin ve sığınmacıların çıkarıldıkları evlerine dönmeleriyle birlikte– ortak ulusal uzlaşma formülü olarak” gördüğünü ilan etti. Bu açıklama, tıpkı Oslo Anlaşmaları’nın belirlenimleri içerisinde çürüyüp giden El Fetih gibi, Hamas’ın da “iki devletli çözüme” ikna edildiği anlamına geliyordu. Ne var ki, 1993-2000 arasındaki yedi yıllık deneyim, tersine, İsrail’in kendi sınırlarına sahip egemen bir Filistin devletini (ne denli küçük ve zayıf olursa olsun) asla kabul etmeyeceğini somut olarak göstermekteydi. Ancak Hamas’ın geçersizliği pratik deneyim tarafından ispatlanmış “iki devletli çözüme” ikna edilmesi, özellikle AKP’nin emperyalizme ve İsrail’e verdiği muazzam bir destek oldu. Zira Hamas, bizzat Oslo Sürecine tepki olarak gelişmişti. El Fetih’in tatil ettiği direnişi yükseltmişti. “Yeni Siyaset Belgesi” Hamas’ın da emperyalist çerçeveye razı gelmesi bakımından büyük bir kırılmaydı. Bu belgenin ilan edildiği basın toplantısından çok değil, 1 ay sonra, Katar ambargo altına alınır alınmaz, ilk iş Hamas liderliğini ülkeden ihraç etmesi ise tarihin bir trajedisi olsa gerekti. Hamas’ın bombalı eylemlerinin sürdüğü yıllar boyunca, Suriye, bütün uluslararası

baskılara rağmen Hamas’ı ülkeden çıkartmayı reddetmişti.

Oslo Sürecinin Tabutuna Çakılan Son Çivi

İşte Trump’un Kudüs kararı, böyle bir tarihsel döneme denk geldi. ABD emperyalizminin Ortadoğu’da dengeleri radikal biçimde kendisinden yana dönüştürme arayışına denk düştü. Bu karar, 1993’ten beri sürdürülen “barış süreci” parodisine de bir son verdi. “Başkenti Doğu Kudüs olan ‘67 sınırlarında bir Filistin devleti” programının tabutuna son çivi

Bu karar, 1993’ten beri sürdürülen “barış süreci” parodisine son verdi. “Başkenti Doğu Kudüs olan ‘67 sınırlarında bir Filistin devleti” programının tabutuna son çivi çaktı. İç çatışmalarla bölünmüş Filistin ulusal kurtuluş hareketini de sarstı ve canlandırdı.

çaktı. Epeydir iç çatışmalarla bölünmüş Filistin ulusal kurtuluş hareketini de sarstı ve canlandırdı. Amerikan ve Avrupa fonlarıyla yaratılmış sahte bir “Filistin Yönetimi” veya AKP-Katar ekseni tarafından yoldan çıkartılmış bir Hamas’ın mücadeleye ne kadar hizmet edebileceğinin Filistin halkı tarafından sorgulanmasına yol açtı.

Kudüs’ün İsrail’in başkenti ilan edilmesiyle, BM’nin bu konuda aldığı bütün kararlar tek yanlı olarak ge-

çersiz sayılmış oluyor. Bu, İsrail'in ırkçı yapısını tanımak anlamına geliyor. İsrail'in Doğu Kudüs'ü ilhak etme, buradaki Filistinli Arap nüfusu göçertme, Yahudi yerleşimleri inşa etme politikasının sırtının sıvazlanması anlamına geliyor.

İsrail, ırkçı bir devlettir. Kendisini "Yahudi devleti" olarak tanımlamaktadır. Bu devlette Yahudi olmayanlar ikinci sınıf vatandaş sayılmakta, aşağılanmakta, hor görülmektedir. Bu bakımdan İsrail rejiminin Güney Afrika'da 1994'te yıkılan ırkçı Apartheid rejiminden fazla bir farkı yoktur. Irkçı sistemde bir hiyerarşi dizgesi mevcuttur. '67 Arapları en altta, '48 Arapları "vatandaş statüsünde" olmakla biraz daha üstte, Dürziler Arapların biraz üstünde bulunurken, Afrika'dan gelen "Falaşa" Yahudileri onların biraz üstünde olsalar da kara derileri nedeniyle aşağılanırken, Avrupa'dan gelen "beyaz" Yahudiler ise, en üsttedir.

1993 sonrasında "Filistin Özerk Yönetimi" olarak adlandırılan Batı

Şeria ve Gazze'de yaşayan Filistinli Araplar ise, İsrail vatandaşı değildirler. Filistin Yönetimi ise, bir devlet değildir, gerçekte belediye yönetiminden fazla bir yetkisi de yoktur. Batı Şeria halihazırda İsrail askeri işgali altındadır. Gazze'nin içinde İsrail askeri yoktur, ama onun da denizden ve havadan işgali sürmektedir. Doğu Kudüs ise, Filistin Yönetimi'nin alanına girmediği gibi, Kudüs nüfusunun %37'sini oluşturan Arapların sürekli biçimde evlerinden göçertilmeye çalışıldığı, en küçük ulusal kıpırdanmaların en ağır biçimde cezalandırıldığı bir cehennem andırır. Üstelik Doğu Kudüs ve Batı Şeria'da sürekli ve sistematik biçimde yasadışı Yahudi yerleşimleri yapılmaktadır. Bu yerleşim bölgeleri İsrail ordusu tarafından korunmakta, dahası yerleşimciler silahlı ve saldırgan bir grup olarak sivil Filistinlilere sürekli saldırmakta, katletmekte, ama asla ceza almamaktadırlar. Kısacası İsrail, işgal altında tuttuğu bütün coğrafyayı hem fiilen yönet-

mekte, hem buralara sürekli nüfus yerleştirmekte, askeri varlığını sürekli geliştirmekte, hem de bu bölgelerdeki Filistinleri her türlü siyasi ve sosyal haktan yoksun bırakmaktadır.

İşte Oslo Anlaşmaları ve o çöktükten sonra teatral biçimde sürdürülen sözde “barış süreci”, bu ırkçı devlet sisteminin üstünü örten bir şalıdır. Trump bu şalı çekip aldı. Artık ortada Ürdün Nehri’nden Akdeniz’e kadar tek bir işgal devleti vardır. Buna karşı özellikle Filistin solunun girişimiyle uluslararası alanda bir “Boycot, Yatırımların Çekilmesi ve Yaptırım” (BDS) kampanyası yürütülmektedir. Bu kampanya, özellikle ABD ve Britanya’da çok güçlüdür. Filistin solunun ortaya koyduğu mücadele perspektifi, “*Nehirden Denize’ demokratik, laik ve bütün halkların bir arada yaşayacağı bir Filistin*”dir. Örnek aldıkları model, uluslararası bir boykot kampanyası sonucunda Apartheid rejiminin yıkılarak demokratik bir dönüşümün yaşandığı Güney Afrika’dır. Bu görüş açısından, İsrail’in Filistinlilere dayattığı statü farklılıklarının hiçbir önemi yoktur. İster ‘48 sınırları içinde yaşasın, ister ‘67 sınırları içinde, isterse sürgünde, Filistin bütün Filistinlilerin anavatanıdır ve tümünün eşit yurttaşlık temelinde yaşama hakkı vardır. Yahudiler de iki uluslu Filistin’in eşit vatandaşları olacaktır. Oslo Anlaşması’nda ise, Filistin Batı Şeria ve Gazze’ye indirildiği gibi, örneğin Hayfa’dan sürgün edilmiş bir Filistinli ailenin evine dönme olasılığı sıfırlanıyordu.

Trump’ın kararının ardından Lübnan Hizbullahı ile Filistinli direniş

örgütleri arasında başlayan görüşmeler, Filistin halkının her türlü bedeli göze alarak Kudüs de dahil olmak üzere sokaklara çıkması, İsrail askerlerine kafa tutan genç kadın Ahd Tamimi etrafında oluşan sempati dalgası, Filistin ulusal hareketinde yeni bir canlanmanın belirtileri oldu. Batı Şeria-Gazze ayrışmasının aşılmasına yönelik adımlar, Filistin ulusal birliğinin yeniden tesisi yönünde umut uyandırdı. 17 Eylül 2017’de Hamas, Gazze’deki yönetimi dağıtarak birleşik bir ulusal hükümet kurulmasının

Bütün bu gelişmelerin sonunda, İsrail siyonizminin Büyük Dönüş Yürüyüşü’ne yönelik katliamcı saldırısı, 3. İntifada’nın patlak vermesine yol açtı. Filistin halkı ayağa kalktı, ulusal hareket sürüklenmiş olduğu gerileme halinden silkindi.

yolunu açmıştı. 17 Ekim’de Kahire Zirvesi’nde imzalanan anlaşmayla, Filistin seçimlerinin 2018 sonuna kadar yapılması, Filistin güvenlik güçlerinin birleştirilmesi ve El Fetih ile Hamas arasında birleşik bir hükümetin kurulması karar altına alınmıştı. Böylece Filistin hareketini çürüten en önemli etkenlerden birisinin aşılması imkan dahiline girmiş oluyordu.

Bütün bu gelişmelerin sonunda, İsrail siyonizminin Nakba yıldönümünde Filistinlilere yönelik katli-

amcı saldırısı, 3. İntifada'nın patlak vermesine yol açtı. Filistin halkı ayağa kalktı, ulusal hareket sürüklenmiş olduğu gerileme halinden silkindi.

Belki de, Trump'ın Kudüs kararı, ölmüş ama cenazesini kimsenin kaldırmadığı, herhangi bir anlaşmaya veya protokole dayanmayan, nereye varacağı konusunda kimsenin bir fikrinin olmadığı sahte "barış sürecini" tümüyle devreden çıkararak devrimci bir rol oynayacaktır. Keza bu kararla birlikte, ABD'nin Filistin'le ilgili herhangi bir arabulucu rol üstlenmesi söz konusu

olamayacaktır. Sahtelikler akacak, çıplak politik gerçeklikler belirginlik kazanacak ve bu gerçekler zemininde Filistinlilerin yeni nesli yeni bir mücadeleye girişecek ilhamı kendilerinde bulacaklardır. Henüz başlamış olan 3. İntifada buna işaret etmektedir.

Ahed Tamimi, işgal altında doğmuş, Filistin Yönetimi'nin çürümüşlüğüne şahit olmuş bu yeni kuşağın devrimci girişkenliğinin ve cüretinin bir simgesidir. Onun direnişçiliği şimdi yeni intifadada yankılanmaktadır.

Çerkes Soykırımı Ve Politik Özgürlük Devrimi

Efe Dağlı

Kafkasya'daki son uzun harp Marks ve Engels'in ilgisini çekmiştir. Yaşadıkları yıllara rastlayan o Kafkas direnişini "Halkın tümünün katıldığı haklı bir özgürlük savaşı" olarak nitelemişlerdir. Siyasal planda özellikle Rus çarlığını yı-kacak halk direnişlerini destekleyen Marks ve Engels, Kafkasya'nın Rusya'ya ait olmadığına silahlı savaşçıların özgürlük mücadelesiyle kanıtlanacağını yazmışlardır. Bir başka yerde Marks, daha coşkulu bir ifadeyle Avrupa halklarına seslenmiştir: "Avrupa halkları! Bağımsızlık ve özgürlük için nasıl savaşılacağını, kahraman Kafkasya dağlılarından öğreniniz. Onlar bu ülkenin en belirgin, en saygıdeğer temsilcileridir."

21 Mayıs 1864 tarihi, ağırlığını Çerkeslerin oluşturduğu direnişçi Kafkas halkları açısından, Rusya ile uzun on yıllara yayılan irili ufaklı savaşların direnişçiler aleyhine son bulduğu ve sayısı bir milyona varan Kafkasyalının Osmanlı'ya tehcir edildiği günü anlatır. Ermeniler için 24 Nisan 1915, Kürtler için Şeyh Said ve mücadele arkadaşlarının idam edildiği 29 Haziran 1925 hangi anlamı taşıyorsa, Çerkesler açısından 21 Mayıs 1864 o manadadır. Kafkas halklarının varlığına yönelen ve her dört Kafkasyalıdan birinin yolda ölümüyle trajediye dönüşen bu kanlı tehcir, hedefleri ve uygulanışıyla bir soykırım niteliğindedir. Kafkas halklarının onur ve özgürlük savaşları yenilgiyle sonuçlanmasına karşın,

Rus imparatorluğuna boyun eğmeleri varoluşlarına dönük tehcir ve imha katılığını daha bir sertleştirmiştir. Köyler yakılmış, kadınlara tecavüz edilmiş, yaşlı ve çocuk demeden Kafkas halkı katledilmiştir. İşgalci Yermolof'un şu sözü tipiktir: "*Kafkasyalı bir dağlı çocuğun öldürülmesi yüz Rus askerinin sağ kalması demektir.*"

Onların resmi kayıtlarında bu örgütlü zulüm ve işgal hareketinin "Dağlıların Göçü" olarak nitelenmesi şaşırtıcı değil. Kendileri için konu sıradan bir nüfus transferidir ki, bu sömürgeci-işgalci yaklaşıma coğrafyamızdan da tanışız. Dönüp baktığımızda çarlık mezaliminden daha çok, özgürlük savaşlarında dövüşüp ölen direnişçileri hatırlıyor olmamız,

gerçekte kimin kazanıp kimin kaybettiğini anlatmaya yeter. Direnişçiler topraklarını kaybetmek pahasına onurlarını korurken, işgalciler şereflerini yitirmişlerdir.

Diller ülkesi diye bilinen ve Çerkes, Abhaz, Çeçen, İnguş, Avar, Lezgi, Dargin, Gürcü gibi birçok kabilenin ikametgahı olan Kafkasya, kuzeyde Don nehri, Maniç çukurluğu ve Kuma, güneyde Aras ve Kars platosuna uzanan 1440 kilometreden uzun Kafkas sıradağlarının ikiye bölündüğü bölgenin genel adıdır. Coğ-

Tayin edici son savaşın ardından tehcire tabi tutulan Kafkas halkı, Soçi, Adler, Sohum, Batum gibi birçok limandan derme çatma teknelerle yola çıkarılır ve Trabzon, Ordu, Samsun, Sinop, Kefken, Varna, Burgaz, Köstence, İstanbul ve Ege limanlarına adeta dökülür.

rafyanın zorluğuna karşın bir yanılla masal ülkesini andıran Kafkasya'ya dair etraflı araştırmaların bir ucu mitolojiye açılır. En bilineni Simgü-Anka masalıdır ve orada amaç Kaf(kas) Dağı'nı aşmaktır. Yunan mitolojisinde ise Olimpos'un hakimi Zeus'tan ateşi, yani bilgiyi ve özgürlüğü çalıp insanlara götüren Prometheus, düşmanı olduğu Zeus'un buyruğuyla Kafkas Dağı'nda zincire vurulur. Prometheus'u zincirlendiği dağlardan Herakles kurtarıncaya dek, bir kartal onun gün be gün ken-

dini yenileyen ciğerini parçalamayı sürdürür.

Kafkas sözcüğüne ilişkin bilinen en eski yazılı kaynak Aiskhylos'un milattan önce 490'daki eseridir. Gaius ise Kafkasya isminin İskit dilinde "ak kar" anlamına gelen Gracaucasus'tan geldiği düşüncesindedir. Bölgeye Farsça'da Kuh-i Kaf denilirken, Romalılar Kavkasus ve Araplar "dillerin dağı" anlamına gelen "Cebel-ül Elsan" demişler. Kısacası, o heybetli coğrafyayla ilişkilenen hemen her kavim bölgeyi kendince adlandırmıştır.

Tarih boyunca birçok uzun savaşın yatağı olan Kafkasya'daki son uzun harp Marks ve Engels'in ilgisini çekmiştir. Yaşadıkları yıllara rastlayan o Kafkas direnişini "*Halkın tümünün katıldığı haklı bir özgürlük savaşı*" olarak nitelemişlerdir. Siyasal planda özellikle Rus çarlığını yıkacak halk direnişlerini destekleyen Marks ve Engels, Kafkasya'nın Rusya'ya ait olmadığını silahlı savaşçıların özgürlük mücadelesiyle kanıtlanacağını yazmışlardır. Bir başka yerde Marks, daha coşkulu bir ifadeyle Avrupa halklarına seslenmiştir: "*Avrupa halkları! Bağımsızlık ve özgürlük için nasıl savaşılacağını, kahraman Kafkasya dağlarından öğreniniz. Onlar bu ülkenin en belirgin, en saygıdeğer temsilcileridir.*"

Engels "Dağ Savaşının Geçmişi" yazısında, o sırada giderek daha yaygın dolaşıma giren "dağlı savaşı" deyimini ele alır; bunun Troll ayaklanmasında, Napoleon'a karşı İspanyolların savaşında, Bask Karlist ayaklanmasında ve Kafkaslar'da Ruslara karşı direnişte görüldüğünü

belirterek, “Kafkasya dağlılarının savaşının diğerleri içinde en şanlı ve kahramanca savaş” olduğunu kaydeder. Kafkas direnişi denilince de akla gelen iki direniş dinamiğinden birini Çeçenistan-Dağıstan halkı, diğerini Çerkesler oluşturur ve ikisi de kendine has motivasyonlarla çalışır.

Tayin edici son savaşın ardından tehcire tabi tutulan Kafkas halkı, Soçi, Adler, Sohum, Batum gibi birçok limandan derme çatma teknelerle yola çıkarılır ve Trabzon, Ordu, Samsun, Sinop, Kefken, Varna, Burgaz, Köstence, İstanbul ve Ege limanlarına adeta dökülür. Ancak asıl trajik olan o yolculukta yaşananlardır. Binlerce yaşlı, hasta ve çocuk, teknelerden Karadeniz’e atılır. O kadar öyledir ki, bu yolculuktan sağ kurtulanların çoğu bir daha balık yemez, denize girmez, çünkü balıklara yem olan, cesetleri kıyılarına vuran akrabalarını hatırlatmaktadır deniz onlara. Yolculuk boyunca uğranılan şehirlerdeki mezarlıklar dolup taşar ve ölüleri kabirden çıkarıp kefenlerini çalanlara dek akla hayale gelme-

yecek bir dolu kötülüğe maruz kalır sürgünler. Trabzon ve Samsun’da köle pazarları kurulur ve padişaha gönderilen bir “arz tezkeresi”nde çoğu kadın 150 bin kölenin satıldığı kaydedilir. Bir süre önce Çerkes kadınların köle pazarlarında satışı yasaklanmışken, sürgün sırasında bu yasağın kaldırılmış olması Kafkasyalı köle tüccarlarının sürgün aracılığıyla servet kazanmasının da yolunu açmıştır. Benzer bir servet transferi Ermeni tehcirinde, tehcire tabi tutulanların mallarının haraç mezat el değiştirmesinde de görülür. Buna yurtlarından edilen Kürtlerin bağ bahçelerinin gaspını da ekleyebiliriz. Elbette mala mülke yok pahasına el konulması, vatanından edilmenin yanında sıradan bir detaydır.

Bütün sürgünler trajedi ortak paydasında buluşur. Çerkeslere bunlar yapılırken, neredeyse eşzamanlı olarak Amerika’da yerliler büyük zulme uğrar ve plantasyonlarda toplanır. İttihat Terakki yönetimindeki Osmanlı’da Ermenilere reva görülenler, Almanya’da Yahudilere

yapılanlar, mecburi iskan ile birlikte cumhuriyet döneminde Kürtlerin başına getirilenler kadar, mağdurların hayatta kalma teknikleri de birbirine benzer. Marks'ın tarif ettiği yanlış bilinç bağlamındaki ideolojik şartlanmalarla iktidarlar tarafından manipüle edilmese, dünyanın bütün ezilenleri sadece yaralarına bakarak birbirini çabucak tanıyacak erdeme sahiptir.

Masal yurdu Kaf Dağı'nın adını aldığı söylenen ve Prometheus'un kayalıklara bağlandığı zirve noktası

O smanlı, kırımı uğramış Kafkas halkını imparatorluk sınırları içine almayı kabul eder. Kuşku yok ki, bu kabulün ardında yatan, bozgunlar yaşayan yarı-sömürgeleşme yolundaki Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kaybına karşı savaşı gereksinimidir.

Elbruz ve Kazbek dağlarını barındıran yalçın Kafkas dağları, orada binlerce yıl yaşayan insanların karakterini de önemli oranda etkilemiştir. Marks bir değerlendirmesinde, üretici güçleri sayarken coğrafyayı da buna dahil eder. Büyük çoğunlukla diğerleriyle birlikte etkin faktör olduğu üretici güçlerin bileşeni ve yerleşik halkın karakterini şekillendiren coğrafya unsuru, sarp Kafkasya'da yer yer tayin edici niteliktedir. Avrupa merkezci modernist yaklaşımlar Avrupa dışı alanları "vahşi" birer

cangıl saydıkları için, "dağlı" sözcüğü de olumsuz bir içerikle dolaşıma çıkarılmıştır. Oysa dağlı halkların asal karakteri ehlileşmemeleri, onuru ölümden üstün tutmak gibi temel değerleri kuşaktan kuşağa aktarmaları ve bunu bir davranış çizgisine dönüştürmeleridir. İnsan ilişkileri bakımından tarihin en yabancılaştırıcı ve tahrip edici sistemi olan, metayı/sömürüyü bütün ilişkilerin kaynağına yerleştirerek masumiyetini öldüren kapitalizme kıyasla diğer sistemlerdeki insan ilişkilerinin tamamı görece daha doğrudandır ve bu yanılla daha az bozulmuştur. Rus çarlığının "mutedil" olma çağrılarına, zaten yenilecekleri bir muharebeye girmeme akıllarına, tam da bu nedenle, muhtemel sonucu bilerek direnmeleriyle de Kafkas halkları mitolojiye uzanan tarihlerine uygun davranmışlardır.

Sömürgecilerin yabanılık diye kınadıkları durum, esasen sömürgeci tahakküme boyun eğmeyen doğallık ve doğrudanlık gibi özelliklerdir. Milliyetleri veya kavimleri farklı olsa bile dünyanın her yerindeki dağlı halkların böylesine ortak değer sistemleri vardır. Bunun örneklerini coğrafyamızdaki hakim paradigmadaki "Kürt" sözcüğüne yüklenen olumsuz içerikte de görebiliriz. Konu Kürtler olunca, tipik bir kolonyalizm daha ilk elde kendini dışa vurur. Ezilen toplulukların, tersinden bir çabayla, "aslında öyle olmadıklarını" anlatma gayreti de kolonyalist basıncın etkinliğini gösterir. Nesneleştirilip ötekileştirilen bir kesimin kendisini hakim söylem sahiplerine beğendirme, ne denli mutedil veya onun kadar şanlı geçmişi olduğunu

ispatlama, hatta kabul ettirme görevi yoktur oysa.

Kafkasya özelinde de Rus çarlığının söylem ve eylemleri bu denli kaba ve yok sayıcıdır. Çar 2. Alexander, vahşi Kafkas dağlılarını “tedip ve tenkil” etmek için bizzat kardeşi Mikhail’i görevlendirir. Son cengin verildiği Soçi’de, 21 Mayıs 1864 günü, Kafkas halkına şu seçenekler sunulur: Rusya steplerine dağınık olarak yerleşmek, derhal Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına tehcir edilmek veya savaş esiri muamelesi görmek.

Şunu da kaydetmek gerek: Çarlık zulmünü önü sonu olmayan bir Rus düşmanlığına dönüştürmeye çalışanların manipülasyonunun aksine, Rus-Çerkes ilişkileri ezel ebed bir karışıklıkla şekillenmemiştir. Hatta Rus knezliklerini Moskova egemenliği altında toplayarak merkezi bir imparatorluk kuran Korkunç İvan’ın 151’de Kabardeylerden Goşenay İdar ile evlenmesinin ardından Çerkes-Rus ilişkileri oldukça barışçıl seyretmiştir. Romanov ailesinin henedan olmasının ardından adım adım gerildiği halde bu ilişkiler 1800’lere dek nispeten sakinliğini korumuştur. Kafkas halklarının çeşitli biçimlerdeki ulusal özgürlük hareketlerine girişmeleriyle imparatorluğun saldırganlığı eşzamanlıdır. Dolayısıyla burada düşmanlık, Ruslarla diğerleri arasındaki varoluş farkından değil siyasal mücadele eksenlerinden doğduğu için, halklar arasında değildir. Ancak kendi siyasal hedefleri doğrultusunda çeşitli aktörlerin meseleyi halkların düşmanlığı biçiminde yansıtmaları politik rant devşirme hedefinden kaynaklanır.

Osmanlı, kırıma uğramış Kafkas halkını imparatorluk sınırları içine almayı kabul eder. Kuşku yok ki, bu kabulün ardında yatan, bozgunlar yaşayan yarı-sömürgeleşme yolundaki Osmanlı İmparatorluğu’nun toprak kaybına karşı savaşçı gereksinimidir. Bilindiği gibi, ulusal uyanış ve kurtuluş mücadelelerinin Osmanlı’da da uç verdiği bir dönemdir on dokuzuncu yüzyıl. Kafkasya’dan gelenlerin bir kısmı Rum ve Ermeni köylerine yerleştirilirken, diğerleri imparatorluğa karşı başkaldırıların bulunduğu

Sürgün, soykırım ve katliam tarihiyle hesaplaşma amaçlı özgürlük mücadelesinin tavizsiz sürdürülmesi çok daha önemlidir. Bununla birlikte, bu meselenin çözümünün giderek bir politik özgürlük devrimiyle mümkün olacağı görülüyor.

Arap coğrafyasıyla Balkan hattına dağıtılır. Kafkasyalıları kabul karşılığında o toplulukta minnet hissi yaratma ve onları gönüllü imparatorluk muhafızı olarak kullanma hedefi oldukça açıktır. Nitekim sonraki yıllarda, hatta Türk kurtuluş savaşı döneminde Çerkes Ethem’le ölümüne bir ihtilafa düşülünceye dek, bu siyaset devam ettirilirken, Kafkas kökenliler orduda ve istihbaratta aktif/yaygın olarak istihdam edilir.

Tam da bunu amaçlayan reel siyaset nedeniyle, Çeçenler de dahil

edilerek Çerkesler olarak kodlanan Kafkasya kökenlilerin Türk olduğu söylemi hala dolaşımda tutulur. Bu arada 21 Mayıs 1864'teki tehcir unutturulur. Bunun bazı nedenleri var. Türklük adı verilen taşıyıcı kolonlardan birinin Balkanlar, diğerinin Kafkaslar'dan göçle Anadolu'ya gelenler üzerinden inşa edilmesi anlayışının bu türden "zararlı bilgilerle" yıkılması olasılığını bertaraf etmek sebeplerden biridir. Rusların yaptıklarının burada da İttihat Terakki eliyle Ermenilere karşı uygulanan

Kendi özgüçlerine güvenerek savaşan Kafkas boyları, bazen böylesi vaatlerle, ulusal özgürleşme süreçleri anlamını da taşıyan isyanlara erkenden kalkışır, iç birlik oluşturmaya gereken önemi vermez ve neredeyse her defasında ağır yenilgiler alır.

soykırıma, hatta onlardan altı ay evvel Rumlara dönük yaygın saldırı sonucu 400 bin Rumun tehcirine, cumhuriyet döneminde bu defa Kürtlere karşı geliştirilen asimilasyon, inkar ve tenkile atıf yapma ve dolayısıyla zülfü yare dokunma ihtimaline karşı tedbir almak diğer nedendir. Böylesi bir hesaplaşma denemesinden bütünüyle zararlı çıkacak olan sömürgeci faşist rejimdir. Zira o tarihteki soykırım ve tenkil siyasetiyle ödeşmek ve yaptıklarıyla hesaplaşmak yerine durmaksızın inkara sığınmaktadır.

Bu yanıyla ele alındığında, sürgün, soykırım ve katliam tarihiyle hesaplaşma amaçlı özgürlük mücadelesinin tavizsiz sürdürülmesi çok daha önemlidir. Bununla birlikte, bu meselelerin çözümünün giderek bir politik özgürlük devrimiyle mümkün olacağı görülüyor. Çünkü kuruluşundan bir süre sonraki bütünsel siyasal konumlanış sonucu reaksiyonerlikle karakterize olan rejimin bu kadarlık bir esnemeye dahi tahammülü olmadığı ortadadır. Sovyet devrimi çarlığın bütün zalimlikleriyle hesaplaşmış, Almanya ve Japonya geçmişlerindeki faşizm ve soykırımcılığın neden olduğu tahribatlarla yüzleşerek yeni bir toplumsal paydayla yollarına devam etmişlerken, bizde durum tam tersidir. Hala şanlı tarih böbürlenmeleri eşliğinde sahte/resmi bir tarih imalatı sürmekte, dahası sonuç vermeyeceği açık olan bölgesel emperyalist hayaller kurulmaktadır. Böylesi amaçlar için geçmişin, gülünç olup olmamasına, gerçeklere değip değmemesine bakılmadan, egemen kurgu doğrultusunda yeniden üretilmesi kaçınılmazdır.

Büyük Çerkes Sürgünü olarak adlandırılan 21 Mayıs 1864 tehcirinden önce de Kafkaslar'dan Osmanlı'ya sürgünler olmuştur. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı aleyhine bitince yapılan Küçük Kaynarca Anlaşması'yla Osmanlı'nın kaybettiği Kırım'dan Kırım Tatarları ve Nogaylar, ardından Kuban nehri civarından Adıgeler, Çeçenler, Kabardeyler ve Abhazlar, bir kısmı Anadolu'ya, diğerleri Suriye, Ürdün ve İsrail topraklarına genellikle çatışmasız biçimde yerleşti-

rıldiler. Küçük Kaynarca'nın önemi, Osmanlı'nın Kuzey Kafkasya kontrolünü de kaybetme ihtimalidir. 1829'daki Edirne Anlaşması ile Anadolu'ya göçler artarken, Sultan 2. Mahmut'un Rus yardımını kabul ettiği 1832 tarihli Hünkar İskelesi Anlaşması, Rusya'nın nüfuzunu artıran ve çarlığın mezalimi karşısında Osmanlı'nın elini bağlayan bir anlaşmaydı. Rahatlıkla söylenebilir; Osmanlı İmparatorluğu Kafkas halklarıyla kendi dar çıkarları ekseninde ilgilenmiş ve zulmü büyük oranda görmezden gelmiştir. En basitinden, çarlığın Kafkasya hareketinde her yıl on binlerce asker kaybetmesini ve böylelikle Balkanlar'da güçsüz düşmesini isteyen Osmanlı, Kafkas sorununun kesin çözüme bağlanması için çabalamaz.

Tam burada devreye giren İngiliz sömürgecileri, ticaret yollarını ellerinde tutabilmek için Kafkasya'da Rus karşıtı isyanları, elbette Nakşibendilik ekolüne bağlı olanlarla da ilişkilendirilerek, kışkırtırlar. Rus karşıtı gayenin muzaffer olması için sahadaki güçlerin ideolojik-kültürel şekillenmesine aldırılmayan İngiliz emperyalizminin bir amacı da, Akdeniz'e inme hesabı olan Rus çarını böylelikle meşgul ederek, Hindistan'a dek uzanan siyasetini rahatça hayata geçirmektir. 1780'lerde Mansur'la alevlenen, Gazi Muhammed, Hamzat, Hacı Murat ve Şamil'le süren Çeçenistan-Dağıstan yoğunluklu ve İslam motivasyonlu direnişleri Osmanlı İmparatorluğu da aktif olarak desteklemiştir.

Kafkas halkları bakımından sonrasında bir muhasebe konusu olan bu

kışkırtma, isyancılara her tür destek vaadiyle yaklaşma ve yenildiklerinde katledilmelerine sessiz kalma biçiminde özetlenebilir. Kendi özgüçlerine güvenerek savaşan Kafkas boyları, bazen böylesi vaatlerle, ulusal özgürleşme süreçleri anlamını da taşıyan isyanlara erkenden kalkışır, iç birlik oluşturmaya gereken önemi vermez ve neredeyse her defasında ağır yenilgiler alır. Bazı yerel direniş grupları, kimi zaman dini/mezhebi özgünlükleri öne çıkararak direnişi muhkem hale getirmeye çabalarken,

Türkiye'de Çerkes kimliğinin tarifindeki kapsam tartışmalı ve esnek. Bütün karmaşıklığına karşın Çerkes/Adıge topluluklarını bizzat kendilerince ifade edildiği gibi açıklayabiliriz: "Her Adıge Çerkestir, her Çerkes Adıge değildir."

kendi özgünlüklerini bütün kabilelere dayatarak ortak direniş dinamiğini parçalar. İngilizlerin sonraki yıllarda da Ortadoğu ve Kafkasya sahasında kendi çıkarları doğrultusunda sahne aldıkları bilindir. Arap kavminin yirmi iki devlete bölünmesinden tutalım, Kürtlerin bir ulus devletlerinin olmasının engellenmesine varan tavırları bugün de esaslı olarak değişime uğramış değildir. Bir BP petrol tekelinin çıkarı veya alınacak bir savunma sanayii ihalesi hala yüzbinlerin ölümünden önemli bulunmaktadır.

Kafkasya'dan gelenler, ağırlığını Çerkeslerin oluşturduğu ve sayısı bir milyona varan heterojen bir kitle olmuştur. Bugün de Kafkas sürgünü denildiğinde akla Çerkesler gelir. Türkiye'de Çerkes kimliğinin tarifindeki kapsam tartışmalı ve esnek. Bütün karmaşıklığına karşın Çerkes/Adıge topluluklarını bizzat kendilerince ifade edildiği gibi açıklayabiliriz: "Her Adıge Çerkestir, her Çerkes Adıge değildir." Dışarıdan bakıldığında Çerkesler olarak ifade edilen bu nüfus, aslında kendi orijini

Çeçen ve Dağıstanlılar ile Çerkeslerin kültürleri de farklıdır. Sözelimi Çerkesler 18. yüzyıla dek büyük oranda panteist inanca sahipken, Çeçenler ve Dağıstanlılar görece katı ritüellere yatkın olan İslam'ın Eşari ekolünü izleyen Şafii mezhebindedir.

nalitelerine sahip heterojen bir grup ve yerleşik oldukları Kafkasya'da kendilerini mensup oldukları kabile ve klan isimleriyle adlandırmayı yeğlemişlerdir.

Çerkeslerin genel olarak Meotlar olarak bilinen kabilelerden geldikleri kabul edilir ve sonraki dönemde MÖ sekizinci yüzyılda Kimmer imparatorluğuna ve MÖ beşinci asırda Bosfor krallığına komşuluk ettikleri bilinir. Çerkes sözcüğünün etimolojik kökenine ilişkin, kimileri tartışmalı olan çeşitli görüşler var. Bilin-

diği gibi topluluk ve kavim isimleri, genellikle kendilerince değil, onlarla ilişkilenen başka topluluklarca verilir. Örneğin "Kürt" kelimesinin Sümerlerin "Kurti" ifadesinden doğması gibi. Tatar dilinde toprak işleyen anlamına gelen "Jarkas"ın zamanla "Çerkes"e dönüştüğü mevcut görüşlerden biridir. Ne var ki, bütünüyle dağlık bir alan olan Kafkaslar'da tarımdan ziyade hayvancılıkla yaşamlarını sürdürmüş olmaları gerçeği, diğer birçok tanım gibi bunu da tartışmalı kılar. Araplar "Kerkes", Cenevizliler "Kirkasi" derken, Adıgelerin Nart destanlarında "Çınt-Çıt" biçiminde geçer.

Genel bir eğilim olarak, etnologlar Kafkas halklarını "Türk asıllılar", "Hint-Avrupa kökenliler" ve "Kafkasya yerlileri" biçiminde tasnif etmişlerdir. Ne var ki, bütün tasnif ve genellemeler gibi bunun da sadece bir periyodizasyon sağladığını, sahanın çok daha zengin olduğunu unutmamak gerekir. Alana ilgi duyan birçok antropoloğun çalışmalarını buna ekleyebiliriz, ancak antropoloji disiplininin asıl olarak sömürgeci tahakküm amaçları doğrultusunda ve Avrupa merkezli bir bakışla imal edildiği kaydını da düşmeliyiz. Labirenti andıran antropoloji sahasında yol bulmak ve kör noktaları ışıklandırmak, başka kimi alanlardaki gibi sağlam/esaslı bir devrimci marksist yönetime sahip olmakla mümkündür.

Evvel eski zamanlarda bütün Kafkasyalılara "Tatar", bütün Dağıstanlılara "Lezgi" denilirdi. 14. yüzyıldan sonra Kuzey Kafkasya Çerkezistan diye bilindiği için, homojenleştirici bir isim olarak ora-

dan gelenlere Çerkesler denildi. Türkiye'ye Kuzey Kafkasya'dan gelen Çerkesler dışında, Abhazlar, Osetler, Çeçenler, Dağıstanlılar (Avar, Lezgi, Kumuk dahil en az otuz etnik grup), Karaçay Balkarları ve Kürtler yaşıyor. Kürtler ve Türk kökenli topluluklar Çerkes tarifinin dışındadırlar. Yanı sıra Abhazların önemli bir kısmı kendilerini Çerkes olarak tanımlamazken, önceleri Çerkes kimliğine itiraz etmeyen Çeçenler, Dağıstanlılar, Karaçay ve Kumuklar kendilerini Çerkes olarak tarif etmezken, örneğin Çeçenler kendilerinden "Nohçi" diye bahsediyorlar. Adıgelerde "Kuşa" olarak adlandırılan Osetler ve Orta Anadolu'daki bazı Abhazlar kendilerini Çerkes sayarken (Abhazlar kendilerine "Apsuva" der, ama bir de Kuzey Kafkasya'dan gelenler vardır ki, onlar da "Aşharuva" ve "Tapanta/Bashağ" diye ikiye ayrılır. Genel plandaysa Abhazyalı olanlara "Abhaz", Kuzey Kafkasyalıları "Abazin" denilmektedir.), Anadolu'ya yedi-sekiz bin kişilik bir kabileyle gelen ve İron ile Diron biçimindeki iki kola ayrılan Osetler de başka kimlik tanımına evrilmektedir.

Konuşulan dilleri esas alan bir tasnif de şöyledir: ABHAZ-ADIGE GRUBU: a) Abzah, Hatukay, Kemirguvey, Adamey, Bjedug, Mahuş, Şhapsıg, Natukhaç ve Jane. b) Kabardey ve Besleneyle. c) Ubıhlar. d) Abhazlar-Abazalar. NAKHO-DAĞISTAN GRUBU: Vaynahlar, Çeçenler, İnguşlar, Kistler, Avarlar (Andi-Dido), Lezgiler, Laklar, Darginler. HİNT-AVRUPA GRUBU: Osetler, Kürtler (Osetçe ve Kürtçe birbirine

yakın iki dildir), Tatarlar (Padarlar). TURANİLER: Karaçay-Balkarlar (Hazar, Bulgar, Kıpçak), Kumuklar, Nogaylar. SLAVLAR: Don Kozakları (sıklıkla karıştırılır ancak Kozakların Kazaklarla herhangi bir bağı yoktur), Ruslar, Ukraynalılar.

Bir diğer tarif de şöyle: Çerkes/Adıge (bazı yerlerde "Adıge" veya "Adighe") kimlik dairesinde yer alan boylar şunlar: Bjedug, Şhapsıg, Abzah, Besleneyle, Hatukay, Kabardey ve Çemguy. Daha alt grupları da vardır: Mamheg, Jane, Mahuş gi-

Şamil'in asıl hatası kendi inanç ve değerlerini yegane sayması, başka direniş dinamikleri olabileceğini hesap etmemesidir. Oysa kendisi için merkezi önemde olan İslam aidiyeti, dine katı mensubiyeti reddeden Adıgeler için sıradan bir detaydır.

bi. Sayıları giderek azalan Ubıhları da Adıge boyu olarak tanımlamak mümkündür. İkinci grubu Azeri-Kumuk-Karapapak-Kundur-Karaçay-Balkar-Kalmuk-Nogaylardan oluşan Türk kökenliler meydana getirir. Üçüncü grubu da Hint-Avrupa kavimleri meydana getirir: Osetler, Ermeniler, Kürtler, Farslar, Tatlar, Tahşlar, Svanlar, Ruslar, Alanlar.

İpekyolu boyunca dizilen kabilelere ev sahipliği yapan dağınık bir coğrafyaya yayılmış Çeçen ve Dağıstanlılar ile Çerkeslerin kültürleri

de farklıdır. Sözelimi Çerkesler 18. yüzyıla dek büyük oranda panteist inanca sahipken, Çeçenler ve Dağıstanlılar görece katı ritüellere yatkın olan İslam'ın Eşari ekolünü izleyen Şafii mezhebindedir. Ve Nakşibendilik o coğrafyada etkindir. Bu tür farklılıklar sıradan ayrıntılar değildir. Zira Çerkeslerde geleneğin gücü dini inanıştan öndedir ve örneğin İslamla kurdukları ilişki Arabi İslamı kopyalama değil, onu kendi görgüleri ve gelenekleriyle uyumlu kılma temelindedir.

Hem konargöçer topluluklarda hem dağ kabile ve aşiretlerinde, dinlerin kendi günlük hayatlarına, mesela animist ve büyü orijinli gündelik ritüellere adapte edilerek, epey esnek ve haliyle yer yer pragmatist biçimleriyle kabulü tipik bir davranış çizgisidir.

Gelenek ve din çatışmasında Çerkesler, ikincisini ilkinin yararına revize ederler. Ataerki kodlar taşımalarına karşın eş seçimi ritüeli olarak karşılıklı özgür rızaya dayanan “kaşenlik”i yaşatan Çerkeslerin, geleneksel topluluklara nazaran görece demokratik bir tutumları olduğunu kaydetmek gerekir. Yakın akraba evliliklerini reddetmek gibi, kadim dış evlilik eğilimleri de kendi gelenekleriyle uyumlu yaşama alışkanlıklarından kaynaklanır. Çerkesler tarihlerini örselemeden dinlerle

ilişkilenen bir topluluk olmaları nedeniyle dinsel mutaassıplıktan uzaktırlar. “Khabze” denilen gelenek ve ritüelleri unutmamak neredeyse bir yemin niteliğindedir ve gerek işgale gerekse asimilasyona kendi aralarında ürettikleri bu tür yaklaşımlarla direnmişlerdir.

Çeçen bölgesinde bir tür müridizm ideolojisiyle isyana kalkan Nakşilik kültürüne bağlı Şamil önemli bir politikacı, örgütçü ve askeri lider olarak Rus egemenliğini sarsan başarılar elde etmiştir. Onun mücadelesi, tarikatların uzun yüzyıllar boyunca birer parti işlevi görerek kurtuluş fikrini yaydıkları gerçeğinin ifadesinden biridir. Kafkas direnişinin kimi yerlerde gelenek ve kültüre, kimi yerlerde dine yaslanması olağandır. Şamil'in asıl hatası kendi inanç ve değerlerini yegane sayması, başka direniş dinamikleri olabileceğini hesap etmemesidir. Oysa kendisi için merkezi önemde olan İslam aidiyeti, dine katı mensubiyeti reddeden Adıgeler için sıradan bir detaydır. Bu darlık Şamil'in gerek Hacı Murat gerek diğer direniş önderleriyle ilişkisinde çeşitli biçimlerde kendini gösterir.

Nitekim Çerkesler, bu orijinaliteye dikkat etmeyen Şamil'in İslamı direniş odağı saymasına sempati duymadıkları gibi, görüşmeye gönderdiği iki görevliyi öldürmekten de sakınmamıştır. Şamil'in taraftarlarına ve halka dayattığı katı disiplin, oldukça sınırlı bir alan dışında Kafkasya'da taraftar toplayamamıştır. İslam uğruna değil vatan uğruna dövüştüklerini açıkça ortaya koyan Çerkesler, dağınıklıkları ölçüsünde çabuk bas-

tırılan direnişleri birleştirici olması nedeniyle İslamı bir bayrak/şemsiye olarak görmüşlerdir. Şamil'in teslim olduğu (veya direnişin merkezi heyetinin teslim olması yönünde karar vermesinin ardından teslim olduğu; bu ihtilafı bir konudur) 1859 tarihinden sonraki beş-altı yıl boyunca da Çerkes ve Abhazlar ölümüne bir savaşı sürdürmüş, bu arada kimi Çerkes liderler bir araya gelerek Avrupa devletlerini uyaran bir mektup yazmalarına karşın yanıt alamamış ve 21 Mayıs 1864'te Kabaada yaylasındaki son çarpışmaya dek direnmişlerdir. Bu zaman zarfında, kimi teslim olmalar ve bazı beylerin erkenden Kafkasya'dan ayrılmasıyla, direnişi büyük oranda yoksul Kafkas halkı sürdürmüş ve bu da gerçek manada ölüme meydan okuyan bir onur cengi halini almıştır.

Din Adıgelerde kavmin, boyların ve geleneksel ritüellerin daha önünde değildir. Coğrafyanın da etkisiyle Kafkas halkları uzun zaman pagan inancına sahip olmuşlardır. Hristiyanlık altıncı yüzyılda bu bölgeye girince, esnek bir biçimde, dağlıkların hayatlarına göre revize edilerek uygulanmıştır. Hem konargöçer topluluklarda hem dağ kabile ve aşiretlerinde, dinlerin kendi günlük hayatlarına, mesela animist ve büyü orijinli gündelik ritüellere adapte edilerek, epey esnek ve haliyle yer yer pragmatist biçimleriyle kabulü tipik bir davranış çizgisidir. Suya, ormana, yıldırma kutsallık atfeden bir topluluğun insanların yağmur duasına çıktıklarında sihirli olduğuna inandıkları sözleri söylemeleri, sihirle kötülükleri önlemeye çalışmaları gayet anlaşıl-

ırdır. Abhaz dininin pagan, Hristiyan ve İslam motiflerini bir arada taşıması şaşırtıcı değildir. Örneğin, Arabi İslam etkisinden uzun bir süre uzak kalan Çerkeslerin İslamı kabulleri on yedinci yüzyıl dolaylarındadır. Bununla birlikte, genel örgütsüzlük şartlarında ve Vahabi ideolojisiyle, Sovyet ve sol düşmanlığının ısrarla işlendiği Kafkas bölgesinden de savaşı devşirilebilmektedir.

Kolayca akılda tutulamayacak kadar karmaşıklık ve özel ilgilileri dışında kimselerin detaylarına vakıf

Varoluşlarına yöneldiği için bir soykırım olarak kabul edilebilecek olan, Çerkes toplulukların öyle adlandırdığı 21 Mayıs 1864 tehcirinin yıldönümlerini görünür kılmak, bu acıyı ve direnişi bütün ezilenlere mal etmek için sosyalistlere önemli sorumluluklar düşüyor.

olamayacağı bu çeşitlilik, olağan şartlarda birer zenginlik kaynağıdır. Ne var ki, tekçileştirilen Kafkas halklarının ortak toplumsal-siyasal-kültürel refleksler geliştirmeleri bilinçli bölme siyasetleriyle engellenmiştir. Türkiye'deki tam sayılarının ne olduğu dahi saklanmaktadır, ki bu rakamlar üç ile altı milyon arasında değişmektedir. Ermeni soykırımının görünür kılınması ve toplumsal planda onunla yüzleşme çabasında Türkiyeli sosyalistlerin azımsanmayacak payı vardır. Teh-

çirle başlayan, asıl olarak varoluşlarına yöneldiği için bir soykırım olarak kabul edilebilecek olan, daha tam ifadesiyle Çerkes toplulukların öyle adlandırdığı 21 Mayıs 1864 tehcirinin yıldönümlerini görünür kılmak, bu acıyı ve direnişi bütün ezilenlere mal etmek için de sosyalistlerin üzerine önemli sorumluluklar düşüyor.

Halihazırda her 21 Mayıs'ta Çerkes toplulukları, gemilerle kıyıya yanaştıkları Karadeniz sahillerinde anma düzenlemeyi sürdürüyor. Ancak bunlar kesimsel ve dar katımlı çabalar ve yıldan yıla sürgün bilinci zayıflıyor. Bunda, tehcire/tenkile tabi tutulan başka bazı halklarda olduğu gibi, Kafkas kökenliler arasında tehcirle hesaplaşmak yerine unutmayı seçme eğiliminin ağır basmasının payı vardır. Oysa, gerek kişisel gerek toplumsal travmalarla yüzleşmek yerine tipik bir kaçınma tavrıyla onları yok saymak, sorunu çözmediği gibi

travmanın örtük biçimlerde sürmesini koşullar. Yanı sıra, kendilerini bir sığıntı ve Osmanlı'yı inayet sahibi iyiliksever devlet olarak kodlamının getirdiği bir duyguyla siyasal gerici-liği birleştiren kimi kesimlerin devlete sadakat adı altında iktidarlarla geliştirdiği ilişkiler de Çerkes ulusal sorununun nesnel olarak ele alınmasını önlemektedir.

Böylesi faktörler emekçi solun konuya ilgisini soğuruyor. Bu da başka bir kaçınma tavrıdır ve sorunludur. Muhataplarının politik konumlanışından bağımsız olarak, konuyla hem ilkesel hem de politik özgürlük mücadelesi düzeyinde ilgilenmek, etkileşim yolları aramak asıl olandır. Kimi kesimlerin egemenlerin ideolojik hegemonyası altında olduğu Kafkas ulusal topluluklarının devrimci-demokratik dönüşümü, onlarla doğrudan iletişim kanalları açıldığında gayet mümkün. Unutmamak gerekir ki, gadre uğrayan, büyük

zulümler gören her kesim benzer refleksler göstermiştir.

Bütün sosyalistlerin konuya dair öncelikle görevi, devrimci-demokratik bir sorumluluk olması hasebiyle, demokratik Kafkas/Çerkes dernekleri ve kitle örgütleriyle birlikte davranarak, düşüncelerimizi paylaşacağımız paneller düzenlemekten yazılı materyal oluşturmaya dek bu kapsamda neler yapabileceğimizi öğrenerek harekete geçmektir.

Bu arada etnisite temelli sorunlara, konu özelinde Kafkas halklarına, ağırlıklı olarak oryantalist bir akıl ve “tarihin sonu” söylemi çerçevesinde ve otantik bir nesneye yaklaşılr gibi yaklaşıldığını da gözlemliyoruz. Dolaşımda tutulan ve bunu tetikleyen “tarihin sonu” türündeki ifadelerin ikili bir yanı bulunmaktadır. Amerikalı sosyolog Daniel Bell’in 1965’te dolaşıma soktuğu “postendüstriyel toplum” söyleminden postmodernizmin teorisyeni Lyotard’a, oradan F. Fukuyama’ya dek geniş bir “soncular” ekibi sınıf mücadelelerinin, belli bir ütopyayı öngören toplumsal kurtuluş hedeflerinin sona erdiğini söylerken, bundan böyle kültürel ve etnik konuların öne çıkacağını yazmışlardır. Bunun üzerine, alerji doğuran “tarihin sonu” tezlerine karşı konvansiyonel sol/sosyalist tepkinin merkezi vurgusu, somut birer olgu olan kültürel-etnik mücadeleleri görmezden gelmeye ve “tarihin sonu”nun gelmediğini anlatmaya yönelmiştir. Oysa bu da esasen bir defans tutumudur, emperyalist ideolojik hegemonyayı ve yenilgiyi zımnen kabul anlamı taşımıştır. Bu dar perspektifin kendisini

marksizme, sınıf mücadelesi tezine dayandırma girişimleri eksik olmamıştır. Geçmişte aynı darlığın kadın ve ekoloji gibi başlıklar altında verilen mücadelelere de dışlayıcılık biçiminde yansıdığını hatırlayacak olursak, alerjinin bir tür kabuğuna çekilme anlamı taşıdığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Elbette tarihin sonu gelmedi. Ancak bu eksik bir ifadedir. Çünkü kültürel, inançsal, kesimsel, etnik ve yaşam tarzı eksenli/görünümlü mücadeleler de sınıf mücadelesinin zengin birer

Susanlar veya devlet ideolojisini terennüm edenler haricindeki herkes, en iyi ihtimalle tariz, genellikle taciz ve tekfir edilmiştir. Devrimimizin politik özgürlük sorununu öncelikli konu olarak derhal çözmesi bu nedenle kaçınılmazdır.

örneğidir. Zaman zaman bazı akımlar bunu söylediler. Ne var ki, bunu o mücadelelerin özgünlüklerini yok sayarak, tümünü kuru bir sınıfçılığa indirgemek pahasına yaptılar. Tam da bu nedenle, söz konusu mücadelelerle anlamlı, kalıcı ilişkiler kuramadılar. Geleneksel reflekslerle davrananlar önemli bir nüansı kaçırıyordu. Bu mücadeleler elbette en genel manada sınıf mücadelesine bağlıydı, ancak ondan da ibaret değildi ve dar anlamda başarılı olmaları sınıf mücadelesini ileri fırlatmaya yetmeyebilirdi.

Çözümleri için yeter şartın bir sosyalist toplum olduğu biçimindeki düz bakış açısı da yanlıştı. Sosyalistlerin devrimcilik kadar bir de “demokratik” yanlarının ilkesel olarak sınıdıldığı bu gibi mücadelelerin içinde olmayı, bunları açık sol/sosyalist talepler taşımalarına bakmaksızın prensip olarak desteklemeleri gerektiği atlandığında, pratikte kendini eylemsiz bırakmaktan öte anlamı olmayan bu türden sinik sekterliklerin uç vermesi kaçınılmazdır.

Sekterlikle malul bakış açısındaki odak kayması, emekçi solun birçok bileşenini uzun yıllar boyunca çevre hareketlerine, feminist akımlara ve vegan/vejetaryenlerin mücadelelerine -tıpkı halklar, inançlar, yaşam tarzları eksenli özgürlük arayışlarında olduğu gibi- uzak tuttu. Bunun Kürt özgürlük mücadelesi ile ilişkilere nasıl yansıdığıysa görece iyi biliniyor. Devrimci-demokratik kapsayıcılık imkanları nesnel olarak hızla artarken, geleneksel akımların gittikçe daralmalarında, karşıdevrim cephesinin saldırılarının yanı sıra, bu

tür yanlış konumlanışların da payı az değildir.

Gerek belli bir dönemden itibaren halklar hapisanesine dönen Osmanlı İmparatorluğu ve gerekse onun bazı açılardan katı/keskin reddi üzerine inşa edildiği halde politik özgürlüğü zapturapt altına alan cumhuriyet dönemi boyunca, bir avuç yönetici elit ile varlığını onlara bağlayan dar bir zümre haricinde kimse için özgürlük olmamıştır. Susanlar veya devlet ideolojisini terennüm edenler haricindeki herkes, en iyi ihtimalle tariz, genellikle taciz ve tekdir edilmiştir. Devrimimizin politik özgürlük sorununu öncelikli konu olarak derhal çözmesi bu nedenle kaçınılmazdır. Halklar, inançlar ve yaşam tarzları eksenli özgürlük mücadeleleri, hem özgün birer alan hem de sınıf mücadelesinin ve giderek devlet-halk çelişkisinin birer görünümü olarak daha fazla öne çıkarken, menzili çeşitli devletlere yayılacak bir bölge devrimine uzayan devrimimizin toplumsal ve siyasal görevleri de düne kıyasla daha fazla iç içedir.

Örgütçüye Perspektifler

Sultan Ulusoy

Genç kadro adaylarına görev vermede tutuk davranan, mükemmeliyetçi yaklaşan yoldaşlar, kendi mücadele deneylerini, bireysel gelişim çizgilerini hatırlasalar, emin olun ki, böylesi bir edilgenliğin öznesi olmazlar. Yenilik ve deneyimsizlik!.. Kadro adayları için bu son derece normal değil mi? Başka türlü nasıl olabilir ki? Devrimci çalışmanın dışında yetiştirme, olgunlaşma olanağı mı var? Deneyim, birikim zamanla ve devrimci faaliyet içinde görevler üstlenilerek edinilebilir ancak. Kıstasımız, bireyin mücadeleyle ilişkilenişi, devrimci güvenilirliği, kendini ortaya koyuşu, taşıdığı potansiyel, ideolojik yönü, partizanlık düzeyi olabilir ancak.

Partimizin gelişim yönüne dair yürüttüğümüz tartışmaların düğümlediği temel noktayı şöyle tarif edebiliriz: Bugün partimizin gelişimi için kavranması gereken temel hallerden biri, faşizme karşı direniş hattında tam bir kararlılıkla yürürken, politik-örgütsel sürekliliği güvencelemek için her alanda örgütsel önderlik ve örgütçülük düzeyimizi yükseltmektir.

Peki, örgütsel önderlik düzeyi nasıl yükseltilebilir?

Partiye doğru akan kuvvetlerin emilmesi, yani nicelik büyüme ile nitelik gelişmenin eşgüdümlü olarak gerçekleşebilmesinin sağlanması yolu ile. Bu yönelimde partinin siyasi etkisi altındaki kuvvetlerin emilmesi birinci adımı oluşturur. Ve

şimdi, tekrar tekrar vurgulamalıyız ki, aslolan kuvvetlerin nitelikli hale getirilmesidir.

Örgütçü ve örgütçünün özellikleri, düzgün organ işleyişi, örgütsel gelişim stratejisi, kadrolaşma, örgütlülük düzeyinin yükseltilmesi, taze güçleri kazanma gibi başlıkları örgütsel önderliğin hangi yoldan geliştirilebileceğinin alt başlıkları olarak defalarca tartıştık. Tartışmaları canlı ve dinamik kılacak olan, bunların soyut, kitabi belirlemeler olmayıp, doğrudan yaşamın içinden çıkan canlı deney ve örnekler üzerinden ilerlemesidir.

Peki ama bütün bu belirlemelerin kendiliğinden bir şekilde partiyi yönetmesi beklenebilir mi?

Bunların parti iradesi haline gelebilmesi, eylemde ve düşüncede par-

tiyi yönetebilmesi ancak ve ancak partinin tüm kadro ve örgütlerinin kendi somut durumlarını devrimci bir analize tabi kılmaları, somut hedefler belirleyerek çalışmalarını bu planlara bağlı bir şekilde yürütmeleleriyle olanaklıdır.

Örgütsel kendiliğindenciliğin alt edilmesinin, örgütlenme alışkanlığının ayağa kaldırılmasının yolu, saptanan tüm başlıklara dair somut hedefler oluşturmaktan ve planlar yapmaktan geçiyor. Organlar ve örgütçüler somut, açık, çerçevesi be-

Örgütlenme konusunda atağa geçmemizde, örgütlülük düzeyimizi yükseltmede, kadrolaşma faaliyetimizi güçlendirmede, olanakları büyütmede hız kazanmanın yolu, örgütsel gelişim stratejileri oluşturmak ve uygulamakla açılır.

lirlenmiş planlar oluşturmadıkları sürece örgütsel kendiliğindencilik alt edilemez.

Örgütsel Gelişim Stratejisi

Her türlü örgütsel kendiliğindenciliğin panzehri olan örgütsel gelişim stratejileri üzerine tartışmayı güncellemek, gelişimimizi yönetmede temel bir araç olarak işlevlendirmek örgütsel önderlik düzeyimizin yükseltilmesinde belirleyicidir.

Örgütsel gelişim stratejilerinin oluşturulması ve dolayısıyla somut

hedeflere bağlı bir çalışma gerçekleştirilebilmesi, ilkin ve esas olarak, her alanda güçlere, olanaklara çok yönlü hakimiyetten geçer. Örgütçünün somut düşünmesi, buna bağlı olarak organın somut çalışması, il ve ilçe örgütlerinin partinin alandaki tüm güç ve olanaklarının bilgisine sahip olmaları, gelişme dinamiklerine vakıf olmaları örgütsel gelişim stratejisinin oluşturulmasının temel zeminidir.

İl ve ilçe yönetimlerimiz başta olmak üzere değişik tipteki tüm örgütlerimizin örgütsel gelişim stratejileri konusunda adım atmaları, bir kafa açıklığına ulaşmaları ile doğru orantılıdır. Bunu şu şekilde de tarif edebiliriz: İl ve ilçe örgütlerimiz ile temel kadrolarımızın “neden örgütsel gelişim stratejisine ihtiyaç duyarız” sorusuna net, berrak bir yanıtları olmalı. Zira yanıtları net olanlar, örgütsel kendiliğindenciliği alt etme, verili durumu değiştirme, planlı-hedefli çalışma konusunda bir kafa kararlılığına ulaşmaya adaydırlar. Söz konusu kafa açıklığı gerçek bir masa başı çalışmayla birleştiginde verimli ve sonuç alıcı bir çalışmanın kapısı aralanır.

Dönemin örgütsel verilerini baz alıp ulaşmak istediğimiz hedefleri saptayarak, belirlenmiş bir zaman dilimi içinde örgütsel çalışmaları bu hedeflerden kopmadan ve atılacak her adımı bu hedefleri güçlendirecek tarzda yürüttüğümüzde, faaliyetimizi örgütsel gelişim stratejisine bağlı olarak yönetme yoluna girmiş oluruz. Söylemeye dahi gerek yok ki, bu yönelim iddiamızın, iktidar perspektifimizin yansımasıdır.

Tekrar pahasına vurgulamalıyız ki, parti deneyimlerimizin açığa çıkardığı temel gerçek, örgütlenme ve örgütlülük düzeyimizin yükselmesinin somut-denetlenebilir planlara bağlı olduğudur. Örgütlenme konusunda atağa geçmemizde, örgütlülük düzeyimizi yükseltmede, kadrolaşma faaliyetimizi güçlendirmede, olanakları büyütmede hız kazanmanın yolu, örgütsel gelişim stratejileri oluşturmak ve uygulamakla açılır. Bunu başaran örgütler alandaki örgütsel gelişimi düzgün parti işleyişine uygun tarzda yönetebilirler.

İl ve ilçe örgütlerimiz, alana ve güçlere çok yönlü hakimiyetin de ötesinde, potansiyel kuvvet ve olanaklara dair öngörülerde bulduklarında verili durumu nasıl değiştirebileceklerine ilişkin bir fikre ulaşmış olurlar.

Çalışma yürüttüğümüz il ya da ilçede partimizin siyasi etki düzeyi nedir? Kaç parti üyesi var? Üyelerimizin kaç, hangi tip bir organda örgütlü? Alanda kaç parti kadrosu var? Kadrolaşma potansiyelimiz ne? İl ya da ilçe yönetimimizin yedeği olabilecek kaç yoldaş var? Kaç eğitim grubumuz var? Farklı işlevlere sahip kaç örgütümüz, komisyonumuz, grubumuz var? Örneğin, kaç teknik komisyonumuz, kültür-sanat komisyonumuz, tutsaklarla dayanışma komisyonumuz vb. var? Kaç gazete dağıtım grubumuz var? Alanda değişik yayınlarımıza ilgi ve satış düzeyi nedir?

Siyasi etkimiz altındaki kitlenin genel görünümü ortaya nasıl bir fotoğraf çıkarıyor? Ulusal özellikleri, mezhepsel bileşimleri nelerdir? Üre-

timde yer alma oranları nedir? Cinsiyet bileşimi nasıldır? Yaş ortalaması nedir?

Partimizin değişik tipteki eylem ve etkinliklerinde kaç kişiyi harekete geçirebiliyoruz? Alanımızdaki demokratik kitle örgütlerinde etkin miyiz? Parti aidatlarını düzenli olarak alabiliyor muyuz? Kaç kişiden ne kadar bağış alabiliyoruz?

İl veya ilçe örgütümüz fiziki olarak nasıl bir düzenlemeye ihtiyaç duyuyor? Yeterli teknik altyapımız var mı? Örneğin, film gösterimi, sinevizyon vb. için gerekli olan araçlara sahip miyiz? Kaç megafonumuz, ses cihazımız var? Bayrak, pankart, ön-lük vb. malzemeleri hızla edinebilecek bir sistemimiz var mı? En başta kira olmak üzere kurumumuzun mali giderlerini karşılamak için nasıl bir planımız var?

Soruları alanların özgünlüklerine bağlı olarak çoğaltmak mümkün. Bu sorulara vereceğimiz yanıtlar gerçekçi ve somut bir örgütsel gelişim stratejisi oluşturabilmemize zemin sunar. Elbette ki soruların yanıtları-

rı, alana, güçlere ve olanaklara çok yönlü hakimiyeti test eder ve yalnızca başlangıçtır. Örgütsel tablomuza ifade eden bu verileri değiştirme iddiası, bunu nasıl gerçekleştirebileceğimizin saptanması ve ulaşmak istediğimiz nokta ise dönemsel stratejimizi oluşturur. Dolayısıyla örgütsel gelişim stratejisi, adı geçen tüm başlıklara dair somut belirlemelerde bulunmak zorundadır.

Örneğin, altı ay içinde kaç yeni insanı saflarımıza kazanmayı hedefliyoruz? Kaç mahallede yeni temsil-

Örgütsel gelişim stratejileri oluştururken subjektivizme de, iddiasızlığa da gereken mesafeyi koyabilmeliyiz. Bunların iki zıt kutuptaki ikiz kardeşler olduğu gerçeğini unutmamak, iddialı ama gerçekçi planlar oluşturmamıza yardımcı olur.

cilik açmayı hedefliyoruz? Bir kadın dayanışma evi açma hedefimiz var mı? Kaç eğitim grubu kuracağız? Kaç dağıtım grubu kuracağız? Kaç kadın kadro yetiştirmeyi hedefliyoruz? SKM çalışmasını nasıl bir hattan ilerleterek geliştirmeyi öngörüyoruz? Belirlediğimiz dönem içinde kaç yeni kadına ulaşmayı hedefliyoruz? Emekçi halk gençliğini kazanmak için hangi yol, yöntem ve araçları kullanacağız? Kaç yeni genci parti aktivisti haline getirmeyi hedefliyoruz? Alanımızdaki HDP-

HDK çalışmasını nasıl güçlendirmeyi düşünüyoruz?

Örgütsel gelişim stratejileri oluştururken subjektivizme de, iddiasızlığa da gereken mesafeyi koyabilmeliyiz. Bunların iki zıt kutuptaki ikiz kardeşler olduğu gerçeğini unutmamak, iddialı ama gerçekçi planlar oluşturmamıza yardımcı olur. Açık ki, kılavuzumuz devrimci iyimserliktir. Yeterli iddiaya sahip olmayan bir örgütsel gelişim stratejisi bir nevi strateji yoksunluğu anlamına gelir. Öte yandan, örgüt gerçeğinden kopuk, potansiyel olanakları objektif tarzda ele almayan bir örgütsel gelişim stratejisi de gereksiz yere başarısızlık duygusu örgütler. Verili durumu değiştirme iddiasına sahip, çalışmaya ivme katan, devrimci gerilimi artıran ve nihayetinde sergilenen iradeyle bir durumdan bir başka duruma geçmeyi başardığımız bir planlamaya, somutluğa, çalışma tarzına ihtiyacımız var.

Planlama, Özdenetim Ve İrade

İl ve ilçe örgütlerimizin örgütsel tablolarına müdahaleleri, bunu bilinçli ve iradi tarzda yönetmelerinin ilk adımı örgütsel planlamaysa, ikincisi ve bundan daha önemlisi de bu planların hayata geçmesi yönünde kendi faaliyetlerini denetlemeleridir. Bir başka deyişle, belirlenmiş örgütsel gelişim stratejilerinin parti çalışmasının bütününe, her adımına sirayet etmesidir.

Örgütsel gelişim stratejisinin mantığına ve ruhuna uygun davranmak, her bir başlığa ilişkin hedefler belirlemek ve bunları öngörülmüş bir zaman dilimi içinde hayata geçirmek yoluyla mümkün olur. Aksi her tutum, örgütsel gelişim stratejisini bi-

çimselleştirir, kağıt üzerinde kalmasına yol açar.

İl ve ilçe örgütlerimizde örgütlenme alışkanlığını yerleştirecek ve bunu süreklileştirecek olan dizilim planlama, devrimci denetim ve iradedir. Bu dizilim, kararların iradeleşmesini, takibini ve örgütsel gelişimi yönetme alışkanlığı koşullar.

Diyelim ki, altı ay içinde ESP'ye yeni on insan kazanma kararı aldınız. Somut bir hedefiniz olduğuna göre buna denk düşen bir planlamanız da olmak zorundadır. Belirlediğiniz bu yeni kuvvetlerle kim, nasıl görüşecek? Partiye yakınlaşmalarını, parti programına ikna edilmelerini hangi yol, yöntem ve araçla sağlayacaksınız? Partiyle aidiyet bilincini, duygusunu nasıl geliştireceksiniz?

Ya da örneğin, on kadın üyeyi kadrolaştırma görevi çektiniz önünüze. Planlamanız somut olduğuna göre önünüze yeni görevler çekmelisiniz. Belirlediğiniz yoldaşlarla kim, hangi biçimde ilişkilenecek? Ne tür kolektif ve bireysel eğitim programları oluşturacaksınız? Ve bu eğitim gruplarıyla kim ilgilenecek?

Bu sorulara somut yanıtlarınız varsa ve süreci adım adım denetliyorsanız, bir takvime bağlı olarak oluşturduğunuz hedefler kağıt üzerinde kalan biçimsel formaliteler değil, alandaki parti çalışmasını yönetecek, buna rehberlik edecek somut planlamalardır.

Belirlenmiş bir örgütsel gelişim stratejisinin bir süre sonra unutulması, planlamaların kağıt üzerinde kalması örgütsel kendiliğindenciliğin kanıksanması ve çalışmanın dejenerasyonu anlamına gelir.

Özdenetimden yoksun bu yaklaşım, örgütlerin kendi gelişimlerini yönetme iradelerinin aşınmasından da öte, düzgün parti işleyişine göre hareket etmeye inançsızlığı da birlikte getirir. Tam da bu nedenle ki, örgütsel planlamalar yapma iradesinin mutlaka ama mutlaka özdenetimle birleştirilmesi ve karar takibinin gerçekleştirilmesi gerekir. Zira belirleyici olan, planlarımızın mükemmelliği, göz alıcılığı değil, uygulanabilirliği ve bu konuda ortaya koyduğumuz irade ve

Belirlediğiniz bu yeni kuvvetlerle kim, nasıl görüşecek? Partiye yakınlaşmalarını, parti programına ikna edilmelerini hangi yol, yöntem ve araçla sağlayacaksınız? Partiyle aidiyet bilincini, duygusunu nasıl geliştireceksiniz?

disiplindir. Örgütsel gelişim stratejisi dahilinde yapılmış tüm planlar elbette belirlenen sürenin sonunda kolektif olarak denetlenecektir. Fakat bu, ara denetimi dışalamayı bir yana bırakalım, onu zorunlu kılar. Devrimci denetimin gereği olarak işleyen, yürüyen sürecin kolektif ve bireysel denetimi örgütsel gelişim stratejisinin başarısına katkı sunar. Aksi her tutum ise örgütsel kendiliğindenciliğin bir başka formda üretilmesi sonucunu doğurur. Ara denetimler aynı zamanda, örgütsel

gelişim stratejisinin ana omurgasını bozmadan, esasını değiştirmeden değişen koşullara uyarlanması olanağı yaratır. Nihayetinde strateji de dinamik bir unsurdur. Örgütsel gelişim stratejilerini dinamik, hareketli bir plan olarak ele almamak konuyu kitabileştirmeye yol açar ki, fersah fersah uzak durmamız gereken tutumlardır bunlar. Stratejinin esasına bağlı kalmak ile onu değişen koşullara, yeni duruma adapte etmek arasındaki dengeyi öyle kurmalıyız ki, planlarımıza sadık kaldığımız gibi

Öyle bir dönemden geçiyoruz ki, yeni kadrolar kazanmak, mücadelenin kritik aşamalarından eğilip bükülmeden çıkan ve adeta partinin emektarı olan kadrolarımızın niteliğini yükseltmek süregelen biçimde gündemimizde olmak zorundadır.

koşulları da hesaba katan bir yoldan ilerleyebilelim.

Yazık ki, il ve ilçe örgütlerimizin önemli bölümü bir örgütsel gelişim stratejisinden yoksun çalışıyor. Bu tip planlamaların yapıldığı alanlarda ise, süreç mantığına uygun bir tarzda sonuna değin götürülmüyor.

Ne demektir bu? Faaliyetlerimiz stratejik bir bakış açısı ile değil, günü kurtarmaya endeksli olarak ilerliyor. Gelecek görüş açısında yoksun, anı, günü kurtarmaya dönük bir çalışmanın kitleselleşme, örgütlülük

düzeyinin yükseltilmesi, kadrolaşma ve kurumlaşma gibi bir dizi konuda yol alamayacağı açıktır. Böyle bir çalışma tarzıyla pozitif sonuçlar elde etmek tamamen tesadüflerin ürünüdür.

Sonuç olarak, örgütsel gelişim stratejileri oluşturmak ve hayata geçirme iradesi göstermek konusunda kararlı ve iradi davranmak, çalışma yürüttüğümüz alana belirli bir zamanı kapsayan plan ve hedeflerin kılavuzluk etmesini sağlamak örgütsel tablomuza müdahale etmenin, niteliksel gelişmeyi de öngören sıçramalı gelişmeler sağlamanın garantisidir.

Kadrolaştırma Faaliyetimizin Güncel Sorunları

ESP'yi ESP yapan temel özelliklerin, ileri ve güçlü yanların, oluşturucu mayanın tüm il ve ilçe yönetimlerimizde, üyelerimize sirayet etmesi, kadrolarımızın kendilerini bu özellikler ve kolektif deneyimlerimizle donatması, bunların çoğaltılması ve derinleştirilmesi için yürüteceğimiz tüm çalışmalar niteliğin yükseltilmesine katkıda bulunur. Bu bölümde nitelik yükseltme veya nitelik biriktirme kapsamında, ama daha spesifik olarak, kadrolaşma faaliyetini tartışacağız.

Öyle bir dönemden geçiyoruz ki, yeni kadrolar kazanmak, mücadelenin kritik aşamalarından eğilip bükülmeden çıkan ve adeta partinin emektarı konumunda olan kadrolarımızın niteliğini yükseltmek süregelen biçimde gündemimizde olmak zorundadır. Bu konuda planlar oluşturup uyguladığımızda ve sistematik olarak ulaştığımız düzeyi denetleyerek yürümeyi başardığımızda gerçek

bir ilerleme sağlayabiliriz. Fakat sadece bu değil! Partimizin yeterince değerlendirilemeyen aklını, yeteneğini ayağa kaldırmanın ve sıçramalar yapmaya kilitlenebilmenin yolu da yeni kadrolar kazanmaktan geçiyor.

Yeni kadro adaylarının belirlenmesi ve yetiştirilmesi konularının stratejik bir sorun olduğunu görmek zorundayız.

Güçlü bir siyasi etkimiz olabilir, belirli bir düzeyde kitleselliğe de ulaşabiliriz, ama partimizin siyasi çizgisini uygulayacak, sürekliliğini sağlayacak bir kadro birikimine sahip değilsek, iktidar hedefli bir çalışma yürütme şansı elde edemeyiz. Çünkü stratejinizle uyumlu bir tarzda ortaya koyacağınız taktikleri, mücadele araç ve biçimlerini ete kemiğe büründürecek olan kadrolarınızdır. Partinin siyasi çizgisine hakim, bu çizginin sürekliliğini sağlayacak kadrolarınız yoksa, geleceğiniz güvencede değildir.

Örgütçülüğün birinci adımı bireyi kazanmak, devrimci etkinlik ve eylemlere katmak ise, ikinci adımı bireyin gelişimini yöneterek sıçrama yaşamasının zemin ve olanaklarını yaratmaktır.

Genel olarak devrimci gelişimde, ama özellikle kadrolaşmada, zeminin organlar, bireysel ve kolektif eğitim çalışmaları olduğu biliniyor. Burada özel olarak dikkat çekeceğimiz konu, devrimci görevler üzerinden gelişimin bireysel ve değişik içerikteki kolektif eğitim çalışmalarıyla birleştirilmesidir.

Doğru-İsabetli Görevlendirme

Bireyin gelişiminde bazı eşikleri aşmasında, kadrolaşmasında özellik

ve yeteneklerini tanımak çoğu kez belirleyici olabilir. İyi bir propagandist olamayan, örgütçü özellikler taşımayan biri pekala öz savunmada cesur bir militan veya teknik yetenekleri öne çıkan bir kadro olarak yetişebilir. Ajitator özellikleri zayıf olan biri, iyi bir kitle örgütçüsü olabilir. Örgütçü yetenekleri alabildiğine sınırlı olan biri etkili bir propagandist olarak yetişebilir. Örgüt çalışmasının değişik görevlerinde sınırlılıklar taşıyan biri, pekala basın alanında verimli bir çalışma yürüte-

İşte örgütçünün maharetini sergileyeceği alanlardan biri burasıdır. Bireyi çok yönlü tanımak, potansiyelini görebilmek, yeteneklerini saptamak, hangi alanda verimli olabileceğine dair fikir oluşturmak ve gerçekliğine uygun bir görevlendirmeye gidebilmek...

bilir veya farklı yetenekleriyle sanat alanında öne çıkabilir vb.

İşte örgütçünün maharetini sergileyeceği alanlardan birisi burasıdır. Bireyi çok yönlü tanımak, potansiyelini görebilmek, yeteneklerini saptamak, hangi alanda verimli olabileceğine dair fikir oluşturmak, ileri-gelişkin yanlarını olduğu kadar geri ve zayıf yanlarını da saptamak ve gerçekliğine uygun bir görevlendirmeye gidebilmek...

“Tanıma” kavramının kadrolaştırma faaliyetinde anahtar bir kavram

olduğunu söylemek abartı olmaz. O halde örgütçülerimizin ve parti örgütlerimizin kadro adaylarını nasıl tanıyacaklarına dair de bir fikirlerinin olması gerekir. Pek çok yoldaş tanıma eylemini yakın bir ilişkiyle, bireyin dünyasına girmekle, sosyal yaşamının değişik anlarını paylaşmakla ilişkilendirecektir. Elbette ki, bunların her biri insan tanımada bir rol oynar. Fakat açık ki, aslolan bireyin devrimci görevleri üzerinden tanınması ve değerlendirilmesidir. Kadro adaylarının devrimci görevle-

Görev vermede herhangi bir tutukluk yaşamadığımız alanlardaki yoldaşlar daha hızlı öne çıkıyor, gelişiyor ve kadrolaşıyor. Geciktiğimiz, yeterli girişkenliği gösteremediğimiz her örnekte ise verimsizlik ve başarısızlık kaçınılmaz oluyor.

ri üzerinden tanınması ve değerlendirilmesi örgütçüyü gerçek, objektif, ölçülebilir sonuçlara götürür. Doğrudan devrimci görevlerle bağı üzerinden değerlendirmeler yapmaya çalışmak, onun mücadeleye ilişkisini, kendini ortaya koyuşunu, partizanlığını resmedeceği gibi, yeteneklerini veya geri ve eksik yanlarını görmemizi de kolaylaştıracaktır.

Bu “kolaylaştırıcılığın” örgütsel önderlik sahasında etkin tarzda kullanımını bir diğer adımı oluşturur. Örgütsel önderlik böyle bir aşamadan

sonra kadro adayını görevlendirirken, yetenek, birikim ve deneyim kadar, bireyin kişisel özellikleri ve eğilimleriyle partinin ihtiyaçlarını doğru bir şekilde dengeleme yoluna gidecektir. Ama elbette ki sadece bu değil! Örgütümüz, “tanıma” eylemiyle değişik yönleriyle tanıdığı kadro adayına hangi aşamada nasıl yardımcı olacağını, ne tip durumlarda devreye gireceğini de bilmek zorundadır.

Mükemmeliyetçilik

Siyasi-örgütsel çalışmalarımızın açığa çıkardığı bir gerçek var: Görev vermede herhangi bir tutukluk yaşamadığımız alanlardaki yoldaşlar daha hızlı öne çıkıyor, gelişiyor ve kadrolaşıyor. Geciktiğimiz, yeterli girişkenliği gösteremediğimiz her örnekte ise verimsizlik ve başarısızlık kaçınılmaz oluyor.

Tutukluğumuz, edilgenliğimiz nereden kökleniyor?

Bunun, pek çok örnekte açığa çıktığı üzere, mükemmeliyetçilikten, “sağlamcılıktan” kaynaklandığı biliniyor. Söz konusu devrimci görevi aşırı abartmak, kadro adayını ve taşıdığı potansiyeli yeterince hesaba katmamak çoğu kez elimizi kolumuzu bağlar. Sanki kadro adaylarının siyasi-örgütsel faaliyet dışında yetebilecekleri başka bir zemin varmış gibi! Hayır yoldaşlar, kadro adaylarının tanınacağı, yetenek ve özelliklerinin keşfedileceği, gelişme dinamiklerinin ölçüleceği, bunların nasıl çiçekleneceğinin gözleneceği toprak, tastamam siyasi ve örgütsel çalışmanın kendisidir. Bireysel ve değişik tipteki kolektif eğitimler bu zemini güçlendirir, destekler, hız kazandırır.

Genç kadro adaylarına görev vermede tutuk davranan, mükemmeliyetçi yaklaşan yoldaşlar, kendi mücadele deneylerini, bireysel gelişim çizgilerini hatırlasalar, emin olun ki, böylesi bir edilgenliğin öznesi olmazlar. Yenilik ve deneyimsizlik!.. Kadro adayları için bu son derece normal değil mi? Başka türlü nasıl olabilir ki? Devrimci çalışmanın dışında yetiştirme, olgunlaşma olanağı mı var? Deneyim, birikim zamanla ve devrimci faaliyet içinde görevler üstlenilerek edinilebilir ancak. Kıstasımız, bireyin mücadeleyle ilişkilenişi, devrimci güvenilirliği, kendini ortaya koyuşu, taşıdığı potansiyel, ideolojik yönü, partizanlık düzeyi olabilir ancak. Gençliği ve deneyimsizliği nedeniyle görev vermemenin zaman kaybettirmekten ve bazı örneklerde “an”ı kaçırmaktan başka bir sonucu olmaz. Cesaretle görev verecek ve bireyin sorumluluklar üstlenerek gelişmesine, partiyle bütünleşmesine alan açacağız. Buradaki kritik halka, görevlendirmedeki cesaret ve ataklığımızı yardımcı olmada, yol göstermede, tökezlediğinde yanı başında olmada da göstermektir. Örgütçünün bu konudaki hassasiyeti, kadro adayının yeni görevin ağırlığı altında ezilme, sorunlar karşısında çıkışsız kalarak boğulma, perspektif yoksunluğundan yön kaybına uğrama, deneyimsizlikten kaynaklı hatalar yapma vb. risklerini en aza indirgeyerek “başarısızlık” görüntüsünün önüne geçmede açığa çıkmalıdır.

Bireysel Gelişim Stratejileri

Kadrolaştırmaya çalıştığımız tek tek yoldaşlara dair bireysel gelişim

stratejileri oluşturmak gelişimlerini bilinçli, iradi ve planlı yönetmenin önemli araçlarından. A yoldaşın parti faaliyetinin hangi cephesinde gelişebileceğini, yeteneklerinin ne yönde filizlenebileceğini varsayıyoruz? Nasıl bir potansiyel taşıyor? Örgütçü özellikleriyle mi öne çıkıyor? Bir kitle örgütçüsü olarak mı, yoksa sistem kuran-işleten örgütçü olarak mı daha başarılı görünüyor? Güçlü bir teorik kavrayışa ve bakışa mı sahip? Propagandist özellikleri mi ışıltıyor? Sanat alanında yetiştirile-

Oluşturulan bireysel gelişim stratejisinin akamete uğramaması için ne tip bir görevlendirme isabetli olur? Bu aşamada nasıl bir eğitim çalışması öngörülüyor? İçeriği, kapsamı, süresi ne kadar olacak? Bireysel okumalarda hangi konulara öncelik verilecek?

ceğinin, öne çıkacağı sinyallerini mi veriyor, yoksa teknik alanda mı hünerli görünüyor? Basın alanında yararlı ve verimli olma potansiyeli mi taşıyor? Bu ve benzeri bir dizi soruyu sorup bir çözümlenmeye gidebilmek ve bir strateji oluşturmak her türden kendiliğindenciliğin kapısını kapatır.

Kadro adayımızın özellikleri nedir ve gelecekte partinin hangi alanında nasıl bir görev üstlenebilir? Bu temel sorunun yanıtlanması, doğru görevlendirme kadar doğru yönlendirme-

yi de koşullar. Bireyin kendi kişisel gelişimini yönetmesi ve partinin bir irade olarak devreye girmesi bu koşullarda olanaklıdır. Bireye özgü bir örgütsel gelişim stratejisi oluşturmak, partinin olduğu kadar bireyin de taktik hamlelerini bu stratejiyle uyumlu hale getirmesine olanak tanır. Aksi her tutumun devrimci kendiliğindencilik üreteceği ve bireyin kişisel gelişimini yönetmeye seyirci kalınacağı açıktır. Elbette ki, sorulara verilecek yanıtlar bireyin ve partinin önüne devrimci görevler çıkaracaktır. Oluşturulan *bireysel gelişim stratejisinin* akamete uğramaması için ne tip bir görevlendirme isabetli olur? Bu aşamada nasıl bir eğitim çalışması öngörülüyor? İçeriği, kapsamı, süresi ne kadar olacak? Bireysel okumalarda hangi konulara öncelik verilecek? Vb. vb.

Örnek Yoluyla Eğitim

Yetiştirmeye çalıştığımız kadro adayı bir nevi sizin aynanızdır. Onda kendinizi, özelliklerinizi görebilirsiniz. Birlikte çalıştığınız yoldaşlar

size, devrimci eyleminize bakarak şekillenirler.

Alanınızda düzgün parti işleyişini sağlıyor musunuz? İl, ilçe meclis toplantılarının düzenli olarak yapılması konusundaki performansınız nedir? Mümkün olan her aşamada kolektivizmin hayata geçmesini sağlayabiliyor musunuz?

Politik refleksiniz sürecin ihtiyaçlarını yanıtlayacak bir hız ve esnekliğe sahip mi? Genel başkanın, genel merkezin, MYK'nın, SKM'nin açıklamalarıyla ilişkilenişiniz nasıl? Bunların her birinin aynı zamanda alanınızdaki politik çalışmaya yön verecek direktifler olduğunun farkında mısınız?

Nasıl bir parti disiplinine sahipsiniz? Parti meclisinde yürütülen tartışmalar ve oluşturulan perspektiflerle, MYK kararlarıyla nasıl ilişkileniyorsunuz? Parti genelgelerinin, Parti Postalarının önünüze koyduğu görevleri toplantılarda tartışıp hızla pratikleştirme yolundan yürüyebiliyor musunuz? Parti kararlarını uy-

gulama, partiyi alanda iradeleştirme konusundaki pratiğiniz nedir?

Yeterli inisiyatifi sergiliyor musunuz? Önünüze çıkan engelleri aşmak için gerekli çabayı gösteriyor musunuz? Yaratıcılığınızı geliştirmek için ne yapıyorsunuz?

Partizanlığımızın düzeyi nedir? Partinin değişik alanlarıyla ilişkilenişinizi nasıl görüyorsunuz? Farklı alanların ihtiyaçlarını görmeyi, bu konuda olanaklar yaratma ve partiye sunmayı özel olarak sorunsallaştırıp önünüze görevler çekiyor musunuz?

Bireysel gelişiminizi yönetme konusunda nasıl bir irade sergiliyorsunuz? Parti çizgisini kavramayı, bu alanda derinleşmeyi özel bir dert haline getiriyor musunuz?

Kuşkusuz sorulabileceklerin yalnızca bir bölümünü sorduk. Her yoldaşın çalıştığı alanın özgünlüklerine göre soruları çoğaltması mümkün. Sorulara vereceğimiz yanıtlar genel profiline dair bir fikir sunabilir. Konumuzla bağı ise şudur: Kadro adayımız -özellikle başlangıçta- bu profile bakarak öğrenecek, bu yolla şekillenecektir. Ne söylediğimiz, ne anlattığımız değil, eylemimiz olacaktır iz bırakan, yol gösteren. “Örnek yoluyla eğitim” esprisinin tılsımı tam da buradadır. Siyasal ve örgütsel çalışmadaki somut pratiğimiz, emekçi kitlelerle ilişki tarzımız, günlük çalışmadaki performansımız, bir eylem anındaki tutumumuz vb. kadro adayı için en hızlı öğrenme ve şekillenme sahasıdır. Yeni, genç kadrolar yetiştirme faaliyetinde bu gerçek, eylemimizi yönetmede, bu bilinç ve sorumlulukla hareket etmemizi sağlamada kaldıraç olur,

“yetiştirme” ve “eğitim” faaliyetinin daima diyalektik bir süreç olduğunu, karşılıklı olarak devrimci değişim olanakları barındırdığını anımsatır bize. Sadece bu mu? Her dakika, her saniye kendimizden menkul olmadığımızı, bulunduğumuz alanda partiyi, parti kadrosunu temsil ettiğimizi hatırlatır. Bunun sorumluluğu ve ağırlığıyla davranmakla yükümlü kılar. Parti resmiyeti ve ciddiyetine uygun hareket etmeyi koşullar.

Özcesi, yetiştirmeye çalıştığımız yoldaşın gelişim seyri, aynı zaman-

Partizanlığınızın düzeyi nedir? Partinin değişik alanlarıyla ilişkilenişinizi nasıl görüyorsunuz? Farklı alanların ihtiyaçlarını görmeyi, bu konuda olanaklar yaratma ve partiye sunmayı özel olarak sorunsallaştırıp önünüze görevler çekiyor musunuz?

da örgütçülüğümüzün test edildiği alanlardandır. Aynaya baktığımızda kendi suretinize kıyamayacağınız gibi, yetiştirmeye çalıştığımız genç, deneyimsiz kadrolara da kıyamazsınız, kızmamalısınız.

Kadın Kadrolar

Yetiştirmeye Öncelik

Şu bariz çelişkiyi çözmeliyiz: Partide her düzeyde sorumluluk ve görev alan sayısız kadın yoldaş var. Kadın özgürlük mücadelesine yaklaşımımız ve bu alandaki pratiğimiz pek çok siyasi partinin gıptaıyla

bakmasına ve haklı övgülerine konu oluyor, ama kadın kadrolar yetiştirme konusunda alarm zilleri çalmaya devam ediyor! Kadın kadrolar yetiştirme konusundaki tartışmalarımız da, pratiğimiz de patinajdan kurtulamıyor! Neyi bekliyoruz? Bir eşikte olduğumuz gerçeğini görebilmemiz için, deyim uygunsuz, kayışın kopmasını ve patinajın tepetaklak oluşa evrilmesini mi?

Kadın kadro rezervinin giderek daralmasını, partimizdeki bu yönlü zayıflamayı doğrudan ideolojik bir

Kadın kadrolar yetiştirme konusundaki tartışmalarımız da, pratiğimiz de patinajdan kurtulamıyor! Neyi bekliyoruz? Bir eşikte olduğumuz gerçeğini görebilmemiz için kayışın kopmasını ve patinajın tepetaklak oluşa evrilmesini mi?

sorun olarak ele almak zorundayız. Kadın kadro rezervinin daralması, kabaca parti tüzüğümüzü işletemeyi ve kota sorununu ortaya çıkarmaz yalnızca. Bunların kapımızı çalması da gerçek sorunlardır. Ne var ki bundan daha önemlisi, bu alandaki zayıflamamız, partiye bir kadın aklı ve iradesinin yön vermemesine, parti içindeki erkek egemenliğinin değişik biçimlerde öne çıkmasına da alan açar.

Açık ki bu görev, salt SKM'nin işi olarak görülüp, ona havale edilemez.

Sürece kadın aklı, iradesi ve inisiyatifinin yön verecek olması, kadın yoldaşların birer kadro olarak yetiştirilmesinin tüm parti örgütlerimizin ve tek tek her yoldaşın görevi olduğu gerçeğini değiştirmez. Her il ve ilçe yönetimimiz, parti saflarına akan kadın potansiyelini dikkate alan özel bir kadrolaştırma planı yapmalı ve ivedilikle uygulamaya geçmelidir. Tek tek isimler belirleyerek, özel ve özgün eğitimler yoluyla kadın kadrolaşmasını iradi bir şekilde yürütme göreviyle karşı karşıyayız.

Özellikle gençlik alanında saflarımıza akan önemli bir genç kadın potansiyeli var. Açık ki, bu yoldaşların kadrolaştırılma faaliyetlerini salt gençlik alanında çalışma yürüten yoldaşlardan bekleyemeyiz. Parti yönetimlerimiz, SKM-MYK ve değişik parti kurullarımız gençlik çalışmasındaki yoldaşların inisiyatifinde, onların önerileri doğrultusunda her türlü destek, dayanışma ve işbirliğini göstermelidirler. Gençlik tarafından oluşturulmuş bir eğitim grubunun eğitimliğini üstlenmek, değişik başlıklar altında örgütlenen panel, söyleşi gibi etkinliklere katılmak veya bir atölye çalışmasına dahil olmak yoluyla kadrolaşma faaliyetinde rol üstlenilebilir.

İl ve ilçe yönetimlerimiz yedeklerini belirlerken, görevlendirmelerde ve keza kadrolaştırma faaliyetlerinde kadın yoldaşlara özel olarak öncelik vermeli, pozitif ayrımcılık ilkemizi içeriğine uygun bir şekilde hayata geçirme yolundan yürümelidirler. Pozitif ayrımcılık ilkemizi kağıt üzerinde kalan manzumeler dizisi olmaktan çıkarmadan yol al-

mamız mümkün değildir. Peki, ne demektir bu?

Görevlendirmede, yedekler belirlemede, kadro adayları olarak öncelik vermede, öne çıkarmada bire bir liyakat ölçüleri aramamaktır. Pozitif ayrımcılık, milimetrik olarak liyakat ölçüleri aramamak, göreve uygun olanlar arasında daha geri, deneyimsiz, donanımsız olsa dahi kadını tercih etmektir. Kıstasımız, kadro adayının devrimci güvenilirliği, parti ve devrimle ilişkisinde kendini ortaya koyuşu ve en önemlisi taşıdığı potansiyel ve yürüyüşünün yönüdür.

Bu hareket tarzı kimi riskler taşır mı? Evet, elbette. Fakat başka türlü nasıl ilerleyebilir, kadından yana pozitif ayrımcılık ilkemizi nasıl uygulayabiliriz ki? İleri sıçramak için gerilecek ve bazı riskler üstleneceğiz. Aksî yöndeki her tutum, kadro politikasında, kadrolaştırma faaliyetlerinde cinsiyet körü yaklaşımlara, erkek egemen önyargı ve güvensizliklere kapı aralamak ve patinajı son aşamasına değin zorlamaktan başka bir işe yaramaz. Hayır yoldaşlar, bu riskleri üstlenecek ve sonuçlarını da üstlenme sorumluluğunu, dirayetini göstereceğiz.

Kadrolaştırma Faaliyetinde

Bireyin Rolü

Mücadele yaşından, deneyiminden bağımsız olarak her devrimci, kadrolaştırma faaliyetinin bir parçası olduğu gerçeğinden bir an dahi kopmamalı. Bunun iki boyutu var. Birincisi, daha ileride olanların “geride” olanları buldukları noktaya çekme ve karşılıklı öğrenme yoluyla gelişme görevleridir. Tüm parti yönetimlerimizin ve tek tek her kad-

romuzun, düzeyleri ne olursa olsun, kadrolaştırma faaliyetinden sorumlu olduklarını ve bunun süregelen bir görev olduğunu daima hatırlama tutmaları gerekir. Keza ne tip bir parti görevinde olursa olsun, her parti kadrosunun kadro yetiştirme görevi vardır. Nasıl ki tüm parti üyeleri partiye yeni üyeler kazanmak göreviyle yüklülürse, tüm parti kadroları da kadro yetiştirmekle, bu konuda emek harcamakla yükümlüdürler. Birikimlerinden, donanımlarından bağımsız olarak il yönetimlerimizde yer alan yoldaşlar,

Mücadeleye henüz atılmış olabilirsiniz, ciddi bir deneyimden yoksun olabilirsiniz, birikiminizi çok yetersiz buluyor olabilirsiniz. Ne var ki, bunların hiçbiri partinin kadrolaştırma faaliyetinin bir parçası olmanız gerektiği gerçeğini değiştirmez.

eğitmen olarak göreve talip olmalıdırlar. Bu göreve işaret ederken “eğiticilerin eğitilmesi” gerçeğini unutmuyor değiliz. Bu gerçek saklı kalmak kaydıyla belirtelim ki, donanım ve birikimini engel haline getirmeden değişik propaganda görevleri üstlenmek, eğitim gruplarında görevler almak vb. bireyin gelişimini hızlandıran, değişik biçimlerde sınayan ve disipline eden üretimli bir döngüdür.

İkincisi, bireyin kendi gelişimini yöneterek, bizzat bireysel eğitimine yoğunlaşarak, kadrolaştırma

faaliyetinin aktif bir öznesi haline gelmesi gerekir. Aksi bir durum edilgenlik, sorumsuzluk ve bekle-mecilikten başka bir sonuç üretmez. Mücadeleye henüz atılmış olabilirsiniz, ciddi herhangi bir deneyimden yoksun olabilirsiniz, birikiminizi çok yetersiz buluyor olabilirsiniz vb. Ne var ki, bunların hiçbiri partinin kadrolaşırma faaliyetinin bir parçası olduğunuz, olmanız gerektiği gerçeğini değiştirmez. Böyle bir sorumlulukla hareket etmemek, özneleşmemek bir devrimci olarak iddiasızlaşmak ve hatta varlık nede-nine yabancılaşmaktır. Elbette ki bu, parti örgütlerinin işlevlerini yok say-mak veya onların sorumluluklarını berhava etmek anlamına gelmez. Hayır, parti örgütleri kadrolaşırma çalışmalarını planlamak, somut he-defler belirleyerek partinin kolektif

hazinesindeki tüm yöntem ve biçim-lerle kadrolaşırma faaliyetini bizzat yönetmek zorundadırlar. Fakat parti örgütlerinin bu görevlerle yüklü ol-maları gerçeği ancak bireysel çaba ve emekle buluştuğunda anlamlı bir ilerleme sağlanabilir.

Kolektif çalışmalar bireye genel perspektifler sunmak, yöntem kazan-dırmak, bir bakış açısı oluşturmak bakımından önemlidir ve mutlaka uygulanmalıdır. Ne var ki, kendini salt partinin gerçekleştireceği kolektif çalışmalarla sınırlayan, bireysel gelişimini dert edinmeyen, teorik-siyasi gelişimine emek harcamayan bir devrimcinin ilerleyişi, kadrolaş-ması alabildiğine yavaş olacaktır. Açıkçası bu, dörtmala ilerlememiz gereken bir anda atımızı rahvan bir yürüyüşe ayarlamaya benzer. Hayır yoldaşlar, hız kazanmalıyız hız!

Sovyetler Birliği'nin Kürt Politikası - I

Aydın Akyüz

1921 ilkbaharında Kürt ulusal hareketleri, irade ve yönelim birliğinden uzak, parçalı bir görüntü vermektedir. Bakur Kürdistan Kürtleri, ağırlıkla meclise temsilcilerini göndererek, özerklik vadeden Türk burjuva önderlerinin arkasında yer alır. Özerklik vadinin oyalama olduğunu sezen Koçgiri hareketi ise ayaklanarak özerkliğin hemen uygulanmasını dayatır. İsmail Simko Rojhilat Kürdistan'da hakimiyet kurduğu bölgeyi genişletme mücadelesi vermekte, sürgündeki Şeyh Mahmud Berzenci'nin önderlik ettiği Kürt ulusal hareketi Başûr Kürdistan'da ulusal bir statü için İngiltere'ye karşı silahlı direniş yürütmektedir. Bu dağınıklık içinde, Sovyetler'in Kürt ulusal mücadelesinden beklentisi yoktur.

İlkeli İlişkilene Çabasından Karşısında Yer Almaya (1919-44)

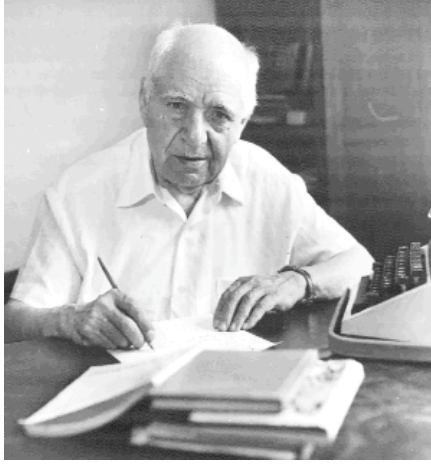
Ekim devrimi yeni gerçekleşmiş, SB (Sovyetler Birliği) ilk yıllarını yaşamaktadır. Emperyalistlerin kışkırtıp destek verdiği, karşıdevrimci çetelerin dayattığı iç savaşı bastırarak meşguldür. İktisadi çöküntü ve açıklıkla da baş etmeye çalışmaktadır. Bolşeviklerin devlet yönetme deneyimi sınırlıdır.

Bütün bu sorunları içe dönerek değil, dünya devrimine yönelerek çözme gayreti hakimdir. Avrupa'da sosyalist devrimlere, Doğu'da ulusal kurtuluş mücadelelerine güç vermeye ve ivme kazandırmaya çalışılmaktadır. Dünya devrimi şiarı sadece ideolojik-politik nedenlerle değil, sosyalist inşanın başarılı bir

tarzda sürdürülmesinin ihtiyacı olarak da görülmektedir. Devrimin ilk günlerinde Lenin dünya halklarına seslenerek, onları emperyalizme, kapitalist sömürüye, ulusal baskıya ve zorba iktidarlara karşı mücadele etmeye, kendi kaderlerini kendi ellerine almaya çağırır. Bolşevik Parti, Tüm Rusya Sovyet Kongresi, Sovyet hükümeti, Komintern ve Doğu Halkları Kurultayı benzer içerikli açıklamalar yayımlar.

SB, içeride ulusal sorunları bir an önce çözmeyi gündemleştirirken, dışarıda demokratik, devrimci ve antiemperyalist ulusalcı hareketleri desteklemeyi kararlaştırır.

Lenin, Bolşevikler ve SB'nin, emperyalist sömürgeciliğe karşı ulusların devrimci hareketlerini nasıl

destekledikleri çok bilinen bir gerçek olduğu için yeniden tekrarlamıyoruz. İmparatorluklar içinde, hatta hemen savaş sonrası kurulan yerel burjuva devletler içinde boyunduruk altında tutulan uluslara ilişkin de ayrılma özgürlüğünü çok kararlılıkla savunmaları o dönemin gerçeğidir. Rus çarlığının, Osmanlı ve Avusturya-Macaristan imparatorluklarının boyunduruğu altında yaşayan uluslara ilişkin de aynı savunuda kararlı olurlar.

SB'de Kürt Ulusal Özerk Yönetimi

1922'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kurulurken, 15 federe cumhuriyetin yanı sıra, özerk cumhuriyetler ve özerk bölgeler kurulur.

Kızıl Kürdistan diye anılan Özerk Kürt Ulusal Bölgesi ise bir yıl sonra 1923'te kuruldu ve başkenti Laçin kasabasıdır. 1929'da Kürt ulusal özerk bölgesine son verilir. Son verme kararı önemli bir hatadır. Bunun nedeni Ermenistan ve Azerbaycan yönetimlerinin bu yöndeki baskısı olabilir. Veya bunun yanı sıra, kemalistlerin şovenist istekleri de rol

oynamış olabilir. Her halükarda bu karar, faşizme karşı savaşın zorluklarının sürüklediği bir başka hata olarak 1937'de Müslüman Kürtlerin SB içi sürgüne tabi tutulmasıyla beraber, Kürt halkını etkileyen, komünistlere güveni sarsan bir rol oynamaya devam ediyor.

Fakat, gerek kurulup 6 yıl yaşamasının, gerekse özerk ulusal yönetim altında Kürtçe eğitimin ve kültürün geliştirilmesinin Kürtlerin tarihinde büyük bir kültürel ilerlemeye yol açtığı her türlü kuşkunun ötesinde bulunuyor.

1921 yılında Latin, sonra Kiril harfleriyle hazırlanan Kürtçe alfabelerle anadilde eğitim başlatılır. Erivan'da Kafkas-Ötesi Pedagoji Okulu'nda Kürtçe öğretmenleri yetiştirilir. Daha sonra Leningrad ve kısmen Moskova'da, Gürcistan ve Azerbaycan'da, üniversitelerde Kürdoloji çalışması yapılır. 1932-33'te Kürtçe eğitim veren okulların sayısı 40'a çıkar. 1934'te 1. Kürdoloji Kongresi toplanır. Amacı Kürtçe edebiyatı ve tarih araştırmalarını geliştirmektir. Nitekim sonraki on yıllar boyunca, 1980'e değin, yaklaşık 400 Kürtçe eser yayınlanır. Sadece 1930-38 arasında yayınlanmış Kürtçe kitap sayısı 180'dir.

Kürtçe eğitimin ve genel eğitim düzeyinin geliştirilmesi sonucunda, geçmişte ezici çoğunluğu okuma yazma bilmeyen Kürt halkının, SB döneminde büyük çoğunluğu okuryazar haline gelir. Riya Teze (Yeni Yol) 1929'da yayınlanmaya başlar. Sonraki yıllarda zaman zaman kesintiler olsa da, '80'li yılların sonuna değin yayını sürdürür. Ayrıca Eri-

van radyosunda Kürtçe yayın saatleri vardır.

Çok sayıda Kürtçe edebiyatçı ve Kürdolog yetişmiştir. Erep Şemo (romancı), Qanete Kurdo (edebiyatçı), Letif Memmed Bruki (tarihçi, Kürdolog), Şamil Eskerov (şair, yazar), Ahmede Hepo bunların önde gelenleridir.

İlkeli Duruş Dönemi:

1919-1921 Mart

1919-1921 arası yıllarda, ulusal kurtuluş mücadeleleriyle ilişkileniş ve onlara destek vermenin kriterleri üzerine tartışmalar, hem Bolşevik Parti ve Sovyet hükümetinin hem de Komünist Enternasyonal'in gündemindedir. Mezopotamya'nın yanı sıra Türklerin yoğunlukta yaşadığı Batı Anadolu'nun da işgal edilmesi, özgün yanları ağır basan bir Türk ulusal sorununa yol açar. Ülkesinin bir bölümünün işgale uğramasından dolayı Türk ulusu ezilen ulus statüsüne girerlerken, Kürdistan, Batı Ermenistan, Lazistan ve Pontus'ta işgalci olması ve buralarda egemenlik mücadelesi vermesi onu ezen ulus yapmaktadır. Sovyetler'in Türk ulusal mücadelesinin bu ikili karakterini hesaba katarak ilişkilenmesi gerekmektedir. Bir yandan Anadolu ve Mezopotamya'nın bir kısmının işgal edilmesine karşı çıkılırken, diğer yandan Kürt, Ermeni ve Pontusluların Türklerle eşit ulusal statüye, ulusal toplulukların ise demokratik haklarına kavuşmalarının mücadelesi verilmelidir.

3 Haziran 1920'de Sovyetler Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin'in

Әһҗәҗә тәзә курманҗи НОВЫЙ КУРДСКИЙ АЛФАВИТ									
Aa	Аа	Bb	Бб	Cc	Сс	Çç	Çç	Dd	Дд
Ее	Ее	Өө	Өө	Ff	Фф	Gg	Гг	Hh	Һһ
Ii	Ии	Jj	Јј	Kk	Кк	Ll	Лл	Qq	Ққ
Ll	Лл	Mm	Мм	Nn	Нн	Oo	Оо	Pp	Пп
Rr	Рр	Ss	Сс	Şş	Şş	Tt	Тт	Uu	Уу
Vv	Вв	Ww	Уу	Xx	Хх				
Zz	Зз	Zz	Зз						

M. Kemal'e yazdığı mektup, bunun bilincindeki ilkesel yaklaşımın ürünüdür. Mektubun 4. maddesinde, "Türkiye'nin Ermenistan'da, Lazistan'da, Batum arazisinde, şarki Trakya'da ve Türklerle Arapların müştereken mukim buldukları bilcümle arazide milletlerin kendi mukadderatlarının tayin ve tespiti emrinde serbest bırakılmasını ve mültecilerle kerhen hicret etmiş olanların bu muntkalarda serbestçe referanduma iştiraki için yurtlarına iade eylesesini tabi buluyoruz"¹ denilerek, kurulacak yeni devletin siyasi sınırları içinde yaşayan Kürtler dahil tüm uluslara kendi kaderini tayin hakkının tanınması istenir. Komintern 2. Kongresi, Doğu Halkları Kurultayı ve TKP kuruluş kongresinde ulusal sorunun çözümü aynı perspektifle ele alınır.

Temel üç gündeminden biri "Ulusal Sorun ve Sömürge Sorun" olan Komintern 2. Kongresi Temmuz 1920'de toplanır. Konuya dair yapılan tartışmalarda, antiemperya-

[1] 1921 Anayasası - Özyönetim, Özerklik - Kürtler ve Emekçi Sol, Arif Çelebi, Marksist Teori, sayı 18, s. 21-22

list olması ve komünist çalışmanın, işçi ve köylülerin demokratik ve devrimci örgütlenmelerinin önünde engel çıkartmaması koşuluyla ulusal devrimci hareketlerin desteklenmesi gerektiği karar altına alınır. Emperyalistlerle uzlaşıcı ve komünistlerin işçi ve köylüleri bağımsızca örgütlemesine özgürlük tanımayan ulusal hareketler reformcu olarak nitelenir ve bu hareketleri desteklememe tezi de bu kongrede formüle edilir.

1920 Eylül'ünün ilk haftasında toplantı halinde olan Doğu Halkları

Bir yandan Anadolu ve Mezopotamya'nın bir kısmının işgal edilmesine karşı çıkılırken, diğer yandan Kürt, Ermeni ve Pontusluların Türklerle eşit ulusal statüye, ulusal toplulukların ise demokratik haklarına kavuşmalarının mücadelesi verilmelidir.

Kurultayı, Komintern perspektiflerine uygun olarak, ulusal mücadeleye öncülük yapan Türk burjuva hareketini “ulusal devrimci hareket” olarak tanımlayıp, “savaşçılara duyduğu yakınlığı ifade eder”. Yabancı sömürgecilere karşı yönelmiş hareketin, “Türk köylü ve işçilerinin her türlü baskı ve sömürüden kurtulması anlamına” gelmediği belirtilir. Hareketin önderlerini -İttihatçı liderleri- emekçi halka hizmet etmeye ve eski yanlışlarını tekrar etmeye-

ceklerini uygulamada kanıtlamaya çağırır.² Fakat burada vurgulamamız gereken şudur ki, eski İttihatçılardan gelen kemalistler, gerçekte komünistlerin işçi ve köylüleri kendilerinden bağımsız örgütlemelerine izin vermeyen antidemokratik niteliklerini TKP liderlerini Karadeniz’de katlederek göstereceklerdir. Hem de bu kararın alındığı tarihin üzerinden çok geçmeden, 4 ay gibi kısa zaman sonra, 28-29 Ocak 1921’de.

Alınan bu kararlardan bir noktaya daha dikkat çekmek istiyoruz. Soykırım ve katliamlarla birlikte gündemleşen, acil çözüm bekleyen Kürt, Ermeni ve Pontus Rum ulusal sorunlarına kararda değinilmemesi, somut bir çözüm önerisinin formüle edilmemesi, kararın vurgulanması gereken en önemli eksikliğidir. Bu eksikliği, yetersizliklerine rağmen TKP kuruluş kongresi tamamlar. TKP, kuruluş kongresinde kararlaştırdığı programda, tam ulusal eşitlik ve özgürlük vadeder. Federasyon önerilir, ulusal anlaşmazlıkların “plebisit” yoluyla çözülebileceği belirtilir.

Buraya kadar aktarılanlardan şu sonuç çıkar: Bütün eksiklik ve yetmezliklerine rağmen SB, Komintern ve TKP, Kürt sorununun ulusal eşitlik ve özgürlük temelinde çözümünden yanadır. Sorunla ilişkilenişteki eksiklik ve yetmezlikler zaman içinde aşılabilecek düzeydedir. Ancak böyle olmaz. Türkiye ve Kürdistan’daki gelişmeler, SB’nin uluslararası tecridi aşma, olmuyorsa sınırlama ihtiyacı, onları kısa süre sonra bu ilkesel duruşlarını terk ederek, tersi yönde bir politik çizgiye sürükleyecektir.

[2] İştirakiyuncular, Komünistler ve Paşa Hazretleri, Emel Akal, İletişim Yayınları, 2013, s. 201

Bolşeviklerin Rojhilat Kürdistan'la ilişkileri Ekim devrimi öncesine dayanır. Bolşevik devriminin zafere ulaşmasından biraz önce, İran'daki Rus askerleri arasında faaliyet gösteren gizli siyasi örgütler bölge Kürtleriyle ilişki kurarlar. Kirmanşah bölgesinde bu askerlerle bağlantılı Kürtler ortak bir komite oluşturur. Mahabad şehrinde ise, başta Gazi Muhammed olmak üzere Kürt ulusal liderleri, Bolşevik örgütlerle ilişkiye geçmişlerdir. Kürtlerin ulusal taleplerini karşılama sloganıyla faaliyete başlayan Bolşeviklerle bağlantı kurular arasında, Tiflis'te sürgünde yaşayan İsmail Simko ile Seyid Taha da bulunmaktadır.³

Ekim devrimiyle birlikte Sovyet iktidarı Rus ordusunu geri çağırınca, arkada bıraktıkları silah ve cephaneliğin çoğu İsmail Simko'nun önderlik yaptığı hareketin eline geçer. Oluşan iktidar boşluğunun etkisiyle hareket hızla güçlenir. Ekim devriminin Kürt ulusal mücadelesine doğrudan katkılarından biri budur. Sovyet temsilcilerin Simko'yla Kafkasya'da temasları sürse de, anlamlı bir işbirliği ve desteğe dönüşmez.

Kürdistan'ın diğer parçalarıyla ilişki ise daha geridir. Bunun Sovyetler'den kaynaklanan yanlarının yanı sıra, Kürt ulusal hareketlerinin oluşum süreci ve yapısından kaynaklı yanları da vardır. Feodal yapı nedeniyle burjuva aydınlanmayı gecikmeli yaşamaları, aşiretçi, mezhepçi ve tarikatçı ayırım ve rekabetin güçlü etkilerini aşarak merkezi birleşik bir ulusal önderlik yaratamamaları, bütün bunlardan beslenen ge-

lenekselci siyasal anlayıştan kopuşmamaları, Kürt ulusal hareketlerinin birleşerek daha güçlü bir irade açığa çıkarmalarını engelleyen faktörlerdir.

SB'nin siyasi etkisi özellikle Rojhilat Kürdistan'da gelişiyor olmasına rağmen, komünist çalışma yok denecek kadar zayıftır. Bakur'da ise, TKP'nin kuruluş sürecinde Kürdistan'dan komünistler hemen hemen yoktur. Ulusal sorunların tartışıldığı Komintern 2. Kongresi'ne Doğu Ermenistanlı Bolşevik Ereb Şemo dışında Kürtlerden

Bütün eksiklik ve yetmezliklerine rağmen SB, Komintern ve TKP, Kürt sorununun ulusal eşitlik ve özgürlük temelinde çözümünden yanadır. Sorunla ilişkilenişteki eksiklik ve yetmezlikler zaman içinde aşılabilecek düzeydedir. Ancak böyle olmaz.

katılım olmaz. Keza Doğu Halkları Kurultayı'na Kürtler örgütlü katılmaz, katılan az sayıda Kürt de İttihatçıların ve Ankara hükümetinin etkisi altındadır. Bu platformlarda Kürt ulusal sorununa değinildiğine dair bir belirti yoktur. Kürtler ancak Türk ulusal sorunu ve Ermeni soykırımıyla birlikte anılmıştır.

1921 ilkbaharında Kürt ulusal hareketleri, irade ve yönelim birliğinden uzak, parçalı bir görüntü vermektedir. Bakur Kürdistan Kürt-

[3] Tarih Boyunca Kürtlerde Diplomasi Cilt 1, Faik Bulut, Evrensel Basım Yayın, 2015, s. 194

leri, ağırlıkla meclise temsilcilerini göndererek, özerklik vadeden Türk burjuva önderlerinin arkasında yer alır. Özerklik vadedinin oyalama olduğunu sezen Koçgiri hareketi ise ayaklanarak özerkliğin hemen uygulanmasını dayatır. İsmail Simko Rojhilat Kürdistan’da hakimiyet kurduğu bölgeyi genişletme mücadelesi vermekte, sürgündeki Şeyh Mahmud Berzenci’nin önderlik ettiği Kürt ulusal hareketi Başûr Kürdistan’da ulusal bir statü için İngiltere’ye karşı silahlı direniş yürütmektedir. Bu

Komintern 2. Kongresi’ne Doğu Ermenistanlı Bolşevik Ereb Şemo dışında Kürtlerden katılım olmaz. Keza Doğu Halkları Kurultayı’na Kürtler örgütlü katılmaz, katılan az sayıda Kürt de İttihatçıların ve Ankara hükümetinin etkisi altındadır.

dağınıklık içinde, Sovyetler’in Kürt ulusal mücadelesinden beklentisi yoktur. SB dikkatini, İran’da darbeyle iktidara gelen Rıza Pehlevi’nin ve Ankara hükümetinin İngiltere ile yaşadıkları sürtüşmeye ve bunlarla “işbirliği”nin Sovyetler için taşıdığı potansiyel iktisadi ve diplomatik olanaklara yöneltir.

1921 Mart’ı: Sovyetlerin Kürt Politikası Değişiyor

Sovyetler, Türk ve İran devletleriyle daha güçlü bağlar kurmak ve

güney sınırlarını güvenceye almak için 21 Şubat 1921’de İran’la, 16 Mart’ta Türkiye’yle “dostluk ve işbirliği”, İngiltere’yle de 16 Mart’ta ticaret anlaşması imzalar. Bu anlaşmalar, SB’nin Kürt sorunuyla ilişkilenişini önemli düzeyde etkiler. İran ve Türkiye’nin siyasi sınırları içinde iktidar karşıtı, Asya’da ise İngiltere aleyhtarı propaganda yapmayacağını, bu doğrultuda faaliyet yürüten hareketleri desteklemeyeceğini taahhüt eder. Doğu Halkları Kurultayı’nda alınan kararların önemli bir bölümünün uygulanmaması ve kurultay toplantılarının yenilenmemesi bu anlaşmalarda imza altına alınan maddelerle ilgilidir. Keza Kürt sorunuyla ve Kürt ulusal hareketleriyle ilişkilenmenin seyri de bu anlaşmalarda verilen sözlerden bağımsız değildir.

1921 ilkbaharından önce SB’nin Kürt politikasına ilkesel perspektifler yön vermekte, ilişkilenebilmekteki sınırlılıklar esas olarak hakimiyet sorunu, yetmezlik ve zorluklardan kaynaklanmaktadır. Bu tarihten sonra ise politika değişerek, bölge devletleri ve İngiltere ile girilen ilişkilerin gereklerine göre şekillenir.

SB’nin devlet çıkarları, emperyalist kuşatmayı hafifletmek için Türkiye ve İran gibi komşu ülkelerle siyasi ve ekonomik işbirliğini gerektirir. Bu amaç, Sovyetler’in sadece bu rejimlerin siyasal karakterinin analizini etkilemez, Kürt ulusal sorununun üzerinden atlanmasına da yol açar. Kürt ulusal sorununun ve hareketlerinin nesnel karakterini analizin negatif yönde bozulmasına kapı aranır. Kürt ulusal hareketlerinin ideolojik-politik karakterinden bağımsız

olarak, ulus devletini kurma hakkı da dahil, kendi kaderini tayin hakkını istemenin nesnel demokratik karakteri ve bu uğurda mücadele etmenin meşruluğu yadsınmaya başlar.

SB, Türk burjuvazisinin yedeğine düşmüş emekçi sol güçlerin ve Kürt ulusalcılarının da içinde yer aldığı Türk ulusal mücadelesinin heterojen yapısı ile ona önderlik yapan Türk burjuva hareketinin antidemokratik ve emperyalizmle uzlaşmacı karakteri arasındaki çelişkiyi eksik ve yanlış analize tabi tutar. Hareketin önderliğini devrimci ve antiemperyalist olarak tanımlar. Gerçekte Türk burjuva önderliği bu sıfatlardan hiçbirini hak etmez. Stalin daha savaş sürerken kemalist burjuva devrimin işçi ve köylülerin halkçı bir devrim geliştirmesi olanağına karşı karşı-devrim yönünde gelişmekte olduğuna dikkat çekmiştir. Ama bu analiz etkisiz kalarak unutulur.

Türk burjuva önderliği, Anadolu ve Mezopotamya'da yükselen Sovyetik siyasi etkinin basıncı altında, Sovyetler'in Avrupa ve Asya'da yayılmasının durdurulamayacağını düşünerek, acil askeri ve mali desteği onlara yakınlaştırmış gibi yaparak karşılayabileceğini hesaplar. İkiyüzlüce, gerçek amaç ve niyetlerini gizleyerek yapar bunu. İngiliz emperyalizmiyle doğrudan çatışmalardan uzak durarak, savaşın en yoğun olduğu anda bile uzlaşma kapısını aralık bırakır.

Ne zaman Sovyetler Polonya'da yenilerek geri çekilmek zorunda kalır, Türk ordusu Kafkasya'ya girerek işgal etmeye çalışır. Kemalistler o zaman SB'yle ilişkileri sınırlı tutma, İngiltere'yle uzlaşma arayışına

yönelirler. İngiltere de, Kafkasya'ya inmiş Sovyet güçlerinin önünü kesmek için, Ankara'yı Londra Konferansı'na davet ederek uzlaşma isteğini belli eder. Amaç, Bolşevizmin yayılmasını engellemek, oluşturulmaya başlanan tampon bölgeye Türk ve İran devletlerinin egemenliğindeki alanları da dahil etmektir.

SB ise güçlü ve "bağımsız" Türk ve İran devletlerinin varlığıyla emperyalizmin bölgede hakimiyetini güçlendirmesinin engellenebileceğini, bu yolla kuşatmanın esnetilebile-

**Kürt ulusal hareketleri-
nin ideolojik-politik
karakterinden bağımsız
olarak, ulus devletini
kurma hakkı da dahil,
kendi kaderini tayin
hakkını istemenin nesnel
demokratik karakteri
ve bu uğurda mücadele
etmenin meşruluğu
yadsınmaya başlar.**

ceğini öngörmektedir. Gerçekte bu devletler emperyalizmin işbirlikçileri olmaya yönelmişlerdir. Birkaç konuda İngiltere emperyalizmiyle görelili çelişkiler yaşamaları bu gerçeği değiştirmez. Bu gerçek, Sovyetler'in bu devletlerle kurduğu ilişkileri sürdürmek adına 1940'lı yıllara kadar görülmek istenmez.

**Türkiye, İran Ve İngiltere'ye
Verilen İlkesel Tavizler**

Türk ve İran devletleriyle yapılan "dostluk ve işbirliği" anlaşma-

ları, içeriği itibariyle Komintern 2. Kongresi'nde alınan karar ve perspektiflere aykırıdır. Kongrede "ulusal sorun ve sömürge sorun komisyonunun raporu"nu sunmak için söz alan Lenin, hangi ulusal hareketlerin hangi koşullarla desteklenebileceğine açıklık getirir: "*Ezilen ülkelerin burjuvazisi çoğu kez -belki de çoğunluk- ulusal hareketi desteklemesine rağmen, aynı zamanda emperyalist burjuvaziyle anlaşma halinde, yani onunla birlikte tüm devrimci hareketlerle ve devrimci*

Oysa SB ve Bolşevikler tarafından 1940'lara kadar sürdürülen politik yaklaşımla, Kürt ulusal direnişi karşısında Türk ve İran devletleri desteklenir. Bu yön değişikliği SB'nin karşı karşıya kaldığı iç ve uluslararası sorunlarla doğrudan bağlantılıdır.

sınıflarla mücadele etmektedir" tespitini yaptıktan sonra, "*komünistler olarak bizim sömürge ülkelerdeki burjuva özgürlük hareketlerini ancak, bu hareketler gerçekten devrimciyse, temsilcileri bizim köylüleri ve geniş sömürülen katmanları devrimci düşünceyle eğitip örgütlememizi engellemezse desteklememiz gerektiği*"ni⁴ belirtmektedir.

Lenin'in formüle ettiği Komintern perspektifi açıktır: Emperyalizmle uzlaşmayı ve devrimci hareketi

ezmeyi çizgi haline getiren burjuva ulusal hareketlerin desteklenmeyeceği ifade edilir.

"Sovyet-Türk Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" imzalanmadan önceki son 7-8 ayda, Türk burjuvazisi SB'yle uzlaşma çabalarını sonlandırmaya hazırlanmış, Çerkes Ethem'in önderliğindeki devrimci köylü hareketi tasfiye edilmiş, Kürt kulüpleri kapatılmış, TKP'nin önderleri Karadeniz'de boğdurularak katledilmiş ve partinin onlarca mensubu tutuklanmıştır. Londra Konferansı'na davet edilen Ankara hükümetinin, dışarıda ve içeride SB'ye ve komünistlere ihtiyacı kalmamış gibidir.

Fakat, Londra Konferansı'ndan istediği sonucu alamayan Ankara, yeniden yüzünü SB'ye dönmek zorunda kalır. Bu arada "Sovyet-Türk Dostluk ve İşbirliği Anlaşması"ni imzalar. İki amacı vardır: savaşı sürdürmek için SB'den askeri ve mali yardım kapmak, İngiltere'ye karşı SB'yle "işbirliğini" şantaj aracı olarak kullanarak taviz koparmak.

İran'da Şubat 1921'de İngiltere'nin desteğiyle askeri darbe yapıp diktatörlüğünü kuran Rıza Pehlevi (Rıza Şah), burjuva ilerlemeci yöneliminin yanı sıra, emperyalizminin işbirlikçisi olup, komünist, devrimci ve halkçı güçleri katliamlarla tasfiyeye yönelir. Buna rağmen SB, "dostluk ve işbirliği"ni sürdürmekte beis görmez, hatta diyet olarak Kürt sorununu ve Rojhilat Kürdistan'daki Kürt ulusal direnişini görmemezlikten gelir ve direnişe desteğini esirger.

Ne Türk ulusal mücadelesine önderlik yapan Türk burjuva hareketi,

[4] Seçme Eserler Cilt 10, V.I. Lenin, İnter Yayınları, 1997, s. 267-265

ne de İran'daki burjuva Rıza Şah iktidarı, Komintern 2. Kongresi'nde tanımlanan antiemperyalist, demokrat ve ulusal devrimci kriterlere uymaktadır. Oysa SB ve Bolşevikler tarafından 1940'lara kadar sürdürülen politik yaklaşımla, Kürt ulusal direnişi karşısında Türk ve İran devletleri desteklenir. Bu yön değişikliği SB'nin karşı karşıya kaldığı iç ve uluslararası sorunlarla doğrudan bağlantılıdır.

Alman devriminin yenilgisi, Kızıl Ordu'nun Polonya'dan geri çekilişi, dünya devrim dalgasının geri çekilmekte olduğunun diğer emareleri, Bolşeviklerde kısa süreli dünya devrimi umudunun azalmasını, dikkatin daha fazla sosyalist inşanın sorunlarına yönelmesini getirir. Bolşeviklerin uluslararası politikalarının merkezinde artık sosyalist inşanın ihtiyaçları önceliklidir. Türkiye ve İran'la yapılan "dostluk ve işbirliği" anlaşmalarıyla, hem güney sınırları bir süreliğine güvenceye alınarak İngiltere'nin doğrudan kışkırtma ve sabotaj imkanları sınırlandırılır, hem de İran'ın kimi iktisadi olanaklarından yararlanması umulur. İngiltere ile yapılan ticaret anlaşmasıyla da ekonomiyi güçlendirme amacı güdülür.

Verilen tavizler, dünya devrimi perspektifinin aşınması ve gitgide içinin boşalmaya başlanması anlamına gelir. 1921'de toplanan Komintern 3. Kongresi, Türkiye ve İran'da son bir yıldır meydana gelen önemli gelişmeler ışığında ulusal sorunları ve onlarla kurulacak ilişkileri yeniden değerlendirmez. Sonraki kongrelerde de bu soruna gereken önem verilmez.

Doğu Halkları Kurultayı'nda alınan kararların önemli bir kısmı yaşam bulmaz. İkinci bir Doğu Halkları Kurultayı veya benzeri kongre ve konferansların örgütlenmesi tercih edilmez. Bütün bu yapılmayanların arkasında, İngiltere, Türkiye ve İran'la yapılan anlaşmaların önemli bir rolü vardır. SB'de sosyalist inşanın sürdürülebilmesinin diyetidir bu. Böylece Kürt sorunuyla ilişkilene başta olmak üzere birçok ulusal sorunla ilişkilene ilişkilene memede marksizm-leninizmin ilkeleri değil,

Kürt ulusal önderinden Berzenci, SB'nin bölge temsilcilikleri aracılığıyla, biri Lenin'e olmak üzere Sovyet yönetimine 1922-23 yıllarında üç mektup gönderir. Mektuplarında Berzenci, dostluk mesajlarını ileterek, askeri, mali ve diplomatik yardım talebinde bulunur.

SB devlet çıkarları belirleyici olmaya başlar. Komintern'in, TKP'nin, İran, Irak ve Suriye'de komünist oluşum ve partilerin Kürt ulusal politikası da, egemen ulus sosyal-şovenizminin etkisi yanı sıra, bu çerçevede şekillenir.

Cevapsız Kalan Yardım Çağrıları

1921'e kadar Kürt ulusal hareketlerinin SB ile ilişkilene çabası belirgin değildir. Rojava Kürdistan'ın Fransız himayesine bırakılması, Ankara'nın Başûr Kürdistan'ın

İngiltere'nin himayesinde kalmasına razı gelme sinyalleri vermesi, Bakur Kürdistan'da savaş bitmiş olmasına rağmen Türk burjuvazisinin anayasada yer alan sınırlı özerkliğe geçiş konusunda ayak diremesi ve müttefiklerin Ankara'nın Kürt politikasını kabullenmesi gibi gelişmeler, 1922 yılından itibaren yeni Kürt ulusal hareketlerinin örgütlenmesine ve yüzlerini SB'ye dönme eğiliminin güçlenmesine yol açar.

Kürt ulusal önderlerinden, mektuplarla Sovyetler'den mücadelelerine yardım talebinde bulunanlar olur.

Bunlardan ilki, Kürdistan Bağımsızlık Komitesi Başkanı Albay Cibranlı Halid Bey, 1922 sonlarında gönderdiği mektubunda, "*Kürdistan'ın bağımsızlığının gerçekleşmesi davasında İngiltere'nin samimi yardımına güvenmediğinden, kendi amaçlarını, Sovyet Rusya'nın desteğinde gerçekleştirmeye yönelme ve Kürdistan bağımsızlığının Rus himayesi*

altında kurulması fikrinde ısrar etme kararı aldığını"⁷⁵ belirtir.

Erzurum ve Bitlis'ten bazı Kürt ulusal önderlerinin gönderdiği mektuplarda, Ankara hükümetinin kendilerini aldattığından ve bundan dolayı isyan edebileceklerinden bahsedilir.

Ayrıca Kürt ulusal önderinden Berzenci, SB'nin bölge temsilcilikleri aracılığıyla, biri Lenin'e olmak üzere Sovyet yönetimine 1922-23 yıllarında üç mektup gönderir. Mektuplardan birini, Başûr Kürdistan'dan çok sayıda Kürt ulusal önderi imzalar. Mektuplarında Berzenci, dostluk mesajlarını ileterek, askeri, mali ve diplomatik yardım talebinde bulunur. 1924 sonlarında İran ve Türk askeri saldırıları altında sıkışan Simko, Azadi örgütünün kurucusu ve başkanı Cibranlı Halid Bey'in önerisiyle, Urmiye'deki Sovyet konsoloslukuna bir temsilcisini göndererek yardım talebinde bulunur. SB, bu yardım çağrılarında hiçbirine sözlü ya da

[5] Kürdistan Tarihi, Ed. M.S. Lazarev ve Ş.X. Mihoyan, Avesya Yayınları, 2001, s. 218

yazılı cevap vermez, onları karşılıksız bırakır.

SB Kürt İsyanlarının Karşısında Yer Alır

Bakur Kürdistan'da Lozan Anlaşması'ndan sonra inkar ve asimilasyon siyaseti devreye konduğunda, ivme kazanan Kürt ulusal direnişi soykırım politikalarıyla ezilmeye çalışılınca, SB'nin Kürtlere ilişkin tavrı çok daha trajik biçimler alır.

Azadi örgütünün önderlik yaptığı 1925 Kürt ayaklanmasının (Şeyh Said ayaklanması) patlak vermesinden hemen sonra, 25 Şubat'ta Sovyet resmi ajansında ayaklanma, Şeyh Said'in zamanında çar ajanı olduğu türünden birkaç önemli maddi bilgi hatasıyla birlikte haberiştirilir. SBKP ve TKP yöneticileriyle birlikte hazırlandığı anlaşılan, Moskova'da Komintern adına basına verilen "Kürdistan'daki Ayaklanmanın Anlamı" başlıklı özel bültende "*Kürdistan'daki Şeyh Said ayaklanması, Moskova tarafından, Kürt gericiliğinin İngiliz emperyalizmi ile ittifak halinde bir geri dönüş girişimi olarak değerlendirilmektedir*"⁶ ifadeleri yer alır. Açıklamada, M. Kemal hareketi için "*Türkiye'nin demokratlaşması*"na çalışan "*milli kurtuluşçu*" sıfatları, ayaklanan Kürtler içinse "*feodal*", "*dini gerici*", "*yobaz*" sıfatları kullanılır. 25 Şubat 1925'ten itibaren, SSCB Merkez Yürütme Kurulu yayın organı İzvestiya ve SBKP merkez yayın organı Pravda başta olmak üzere birçok Sovyet kurumu gazetesi ve

sürekli diğer yayınları, yıllar içinde çeşitli vesilelerle, ayaklanmalar ve Kürt ulusal sorunu hakkında benzer içerikte değerlendirme ve analizler yapar. SB'nin Kürt politikasını etkilemekte yetkili olmayan Uluslararası Ziraat Enstitüsü'nün yayın organı Toprak Sorunu dergisinde 1931 yılında çıkan "Kürt ayaklanmalarının sebepleri ve itici güçleri" başlıklı yazı gibi, bunun birkaç istisnası da var: Emperyalizm bu hareketi kullanmaya çalışıyor olmasına rağmen, Kürt hareketinin ulusal kurtuluşçu

Bakur Kürdistan'da Lozan Anlaşması'ndan sonra inkar ve asimilasyon siyaseti devreye konduğunda, ivme kazanan Kürt ulusal direnişi soykırım politikalarıyla ezilmeye çalışılınca, SB'nin Kürtlere ilişkin tavrı çok daha trajik biçimler alır.

karakterde olduğu tespiti yapılarak meşruluğu kabul edilir.

Ağrı direnişine öncülük eden Xoybun ile Taşnak Partisi'nin işbirliği ve dayanışma içinde olması Sovyetler'in daha fazla tepkisini çeker. SB, 1925 Kürt ayaklanmasında aldığı tavrı Ağrı'da bir adım daha ileriye taşıyarak, isyanın bastırılmasında Türk devletine askeri, diplomatik ve istihbarat desteği sunar. Azerbaycan ve Ermenistan'dan

[6] Kürtler Kemalizm ve TKP, Ömer Ağın, Versus Kitap, 2006, s. 238

Kürtler ve Ermenilerin isyana katılmasını engellemek için Kızıl Ordu, İran ve Türkiye siyasi sınırlarında önlem alır.

Xoybun-Taşnak işbirliği ve isyanın merkez üssünün Ermenistan ve Azerbaycan Sovyetleri sınırında olması, bu iki ülkede yaşayan Kürtler ve Ermeniler arasında mücadeleye enternasyonal ilgi göstererek isyan bölgesine geçenlerin bulunması, SB yönetimini tedbir almaya yöneltir. Bu tavırla Ağrı Dağı isyanında SB, eleştiri ve teşhirin ötesine geçerek,

Emperyalistler ile taktik işbirliğine girmek, tek başına hiçbir hareketi emperyalistlerin güdümüne sokmaz. Aksi halde uluslararası komünist hareketin gerici güçlerle yaptığı bir dizi taktik anlaşma ve uzlaşmanın da toptan mahkum edilmesi gerekir.

filen isyanın bastırılmasına yardım eder.

Azadi örgütünün ve Xoybun'un destek ve işbirliği çağrılarına cevap vermeyen SB, Kürt isyanları için, Türkiye'deki burjuva basının yaydığı yalan ve çarpıtmaları, gerçek olmayan "olgular"ı olduğu gibi kullanır. Ayaklanma ve direnişlerin ulusal taleplerini görmezlikten gelen değerlendirmeler yapılır.

İsyancılar, SB ve İngiltere dahil birçok ülkeden yardım almaya çalışırlar. İngiltere'nin bölge yöne-

ticileriyle görüşmeler de yaparlar. Oysa İngiliz emperyalizmi Kürt hareketine destek vermeyi çıkarlarına uygun bulmaz. Ayaklanmalarında "İngiliz parmağı", Türk burjuva hükümetinin iç ve uluslararası desteğini artırmak, katliam ve imhayı meşrulaştırmak için ortaya attığı bir iddiadır. Nitekim İsmet İnönü yıllar sonra anılarını yazdığında, Kürt ayaklanmalarında İngiltere'nin bir rolü olduğunu tespit edemediklerini itiraf edecektir.

İngiltere 1919 ve 1922'de Başûr Kürdistan'da Berzenci ile taktik işbirliği yapmıştır. Berzenci iradesini teslim etmeyip ulusal amaçları için mücadele çitasını yükselttiğinde, İngiltere saldırıya geçip hareketi ezmede tereddüt etmemiştir. Emperyalistlerle taktik işbirliğine girmek, tek başına hiçbir hareketi emperyalistlerin güdümüne sokmaz. Aksi halde uluslararası komünist hareketin gerici güçlerle yaptığı bir dizi taktik anlaşma ve uzlaşmanın da toptan mahkum edilmesi gerekir.

Felat Özsoy ve Tahsin Eriş, birlikte yazdıkları "Öncesi ve Sonrasıyla 1925 Kürt Direnişi" kitabında, haklı olarak SB'yi eleştirirken şu yorumu yapıyorlar:

"Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, Sovyetler'in bu tavrı herhangi bir bilgi eksikliğinden ya da TKP'nin yönlendirmesinden kaynaklı almamaktadır. Çünkü, daha kemalist hareketin başlangıç sürecinde Sovyet yöneticileri, Türkiye'de farklı halkların yaşadıklarını biliyorlardı. Ayaklanmayı ele alırken de bu ayaklanmanın Kürdistan'da geliştiğini, burada ayrı bir halkın yaşadığını

bilerek görüş belirtiyorlardı. Kuşkusuz, Türkiye'deki 'komünist'lerin yönlendirme ve ayaklanmayı farklı lanse etme çabaları olmuştur. Ayrıca SBKP'nin içinde yer alan Azerilerin ve Azerbaycan Komünist Partisi'nin etkinliklerini de hesaba katmak gerekir. Ancak gerek Sovyetler, gerekse de Komintern yetkilileri, Türkiye'deki azınlıkların ve farklı halkların bilincindeydiler.”⁷

Gerçek şu ki, TKP SB'nin politikalarını belirlemekten çok uzaktır. Ayak bastığı topraklarda devrimin özgün yolunu keşfedecek bağımsız teori ve politika üretmekten bile acizdir. Hikmet Kıvılcımlı'nın TKP tarafından sahiplenilmeyen çalışmalarını dışta tutarsak, Kürt ulusal sorununa ilişkin özgün bir incelemesi yoktur.

1937'de basılan Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nin Kürtler maddesinde yazılanlar, SB'nin görüşlerinin ilerleyen süreç içinde pek değişmediğini göstermektedir: “1927'de Dersim'de, 1930-31'de Ağrı Dağı muntkasında, Ermeni Aks-i İnkılapçı Taşnakların da faal surette iştirak ettikleri son isyanda, Türkiye hükümeti tarafından idare edilen bütün bu isyanlar yalnız Türkiye'de değil, SSCB'ye de karşı tevcih edilmiş bulunuyorlardı ve Aks-i İnkılapçı bir mahiyettedir.”⁸

Dersim terteleşi SB'de gündem olmaz. Bu dönem Sovyet basını yükselen faşist saldırganlık ve İspanya iç savaşıyla meşguldür. Dersim terteleşiyle ilgili Rasim Davaz (TKP

yöneticisi İsmail Bilen), Komintern yayın organı Rundschau'da 29 Temmuz 1937'de çıkan yazısında, “Kemalist hükümetin enerjik reformları yüzünden kendi iktidarlarını tehdit altında hisseden feodal unsurların ümitsiz bir direnişine tanıklık ediyoruz” diyerek, isyana karşı tavır alır, soykırımı meşrulaştırır.⁹

Kemalizmin burjuva karşıdevrimci ideolojik ve politik karakteri görmezden gelinir. Kürt ulusal sorunu konusunda, Komintern'de ve TKP içinde farklı fikirler ortaya çıkmakla birlik-

Kemalizmin burjuva karşıdevrimci ideolojik ve politik karakteri görmezden gelinir. Kürt ulusal sorunu konusunda, Komintern'de ve TKP içinde farklı fikirler ortaya çıkmakla birlikte, bunlar ya mahkum edilir ya da suskunluğa terk edilir.

te, bunlar ya mahkum edilir ya da suskunluğa terk edilir. Ali Cevdet'in Komintern 4. Kongresi'nde kemalizmin ideolojik-politik karakteriyle ilgili resmi yaklaşıma getirdiği itirazları, Nazım Hikmet'in şiirlerine, mektuplarına ve konuşmalarına yansıyan duyarlılıkları, Hikmet Kıvılcımlı'nın 1929-33 yıllarında kaleme aldığı Kürt sorunuyla ilgili kapsamlı incelemesi, bütün eksiklik ve yetersiz-

[7] 1925 Kürt Direnişi, Felat Özsoy ve Tahsin Eriş, Peri Yayınları, 2007, s. 248

[8] Age, s. 248

[9] Dersim Raporları, Faik Bulut, Evrensel Basım Yayın, 2013 s. 33-34

liklerine rağmen anılmayı hak eden istisnalardır.

SB'nin Kürdistan Politikasında Değişim Sinyalleri

1940'ların ortalarına kadar SB, 1925 ve 1935'te onar yıllığına yenilediği Sovyet-Türk Dostluk ve Tarafsızlık Anlaşması'na bağlı olarak, Kürt ulusal sorunuyla ilişkilmez. 2. Dünya Savaşı yıllarında Ankara'da Nazi yanlısı eğilim güç kazanınca, SB Türk devletiyle arasına mesafe koymaya başlar. İlk

hamlede Kürtlerle ve Kürt ulusal sorunuyla ilişkilenebilir; ikinci hamlede, savaşın bitiminde diplomatik nota vererek, Sovyet-Türk Dostluk ve Tarafsızlık Anlaşması'nın yenilenmesini, Kars ve Ardahan'ın Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'ne dahil edilmesi şartına bağlar.

Diğer gelişmelerin de etkisiyle, Sovyetler 1944 yılının sonlarından itibaren dört parçada birden Kürt sorunuyla ilişkilenebilir. Kürt sorunuyla ilişkilenebilir yeni bir döneme girilmiş gibidir...

